HISTORIA MEDICA
BIENNALIS
MORBORUM RURALIUM,

QUI

A VERNO TEMPORE ANNI MDCCLIX.
USQUE AD FINEM HYEMIS ANNI MDCCLXI.
LAXENBURGI ET IN VICINIS UNDIQUE OPPIDIS,
PAGISQUE DOMINATI SUNT;

COMPLECTENS

MEMORABILEM, RARIOREMQUE FEBRIUM
INTERMITTENTIUM ET DE EARUM GENERE REMITTENTIUM EPIDEMIAM,

AUTHORE

FRANC. JOSEPHO LAUTTER,
MEDICINÆ DOCTORE ET CÆS. REG. LAXENBURGENSI PHYSICO.

VINDOBONÆ,

TYPIS JOAN. THOMÆ TRATTNER,
CÆS. REG. AULÆ TYPOGR. ET BIBLIOPOL.

1764.

PRÆFATIO.

Ex Obſervationibus Medicina nata eſt, Obſervationibus adolevit, Obſervationes robur maſculum addidere, & majorem certitudinem.

Quum vero Obſervationum Fodina inexhauſta ſit NATURÆ abyſſus, tres inde, & inconcuſſæ quidem Veritates reſultant: Primo nunquam nobis defore hauriendarum Obſervationum materiem; ſecundo, non unius hominis, ſed infinitorum unitam ad id requiri operam; tertio, ad altiorem indies ſoliditatis, præſtantiæ, & perfectionis gradum Artem noſtram ideo poſſe pervenire.

Atque iſta me impulerunt momenta, ut, dum innumeros in fodiendo hoc iſthmo inexplicabili ardore inſudantes intueor, parili excitatus ſtimulo, meam quoque hac in re ſymbolam,

quantumvis norim, quam ſit mihi
curta ſupellex,

pro virili conferre allaborarem.

Conſtitui itaque, qui in clinica noſtra Praxi occurrerent, Morborum Hiſtoriam, ſimplici veritate recenſere: ne tamen hoc ſcribendi genus nimia ariditate, ac brevitate diſpliceat, de illis morbis, qui Epidemium tenerent prædominium, paulo uberius diſſerere viſum eſt.

Biennale vero ſelegi ſpatium, tum quod exiguum lucubrationibus ab operoſa praxi relinquatur otium, tum quod de

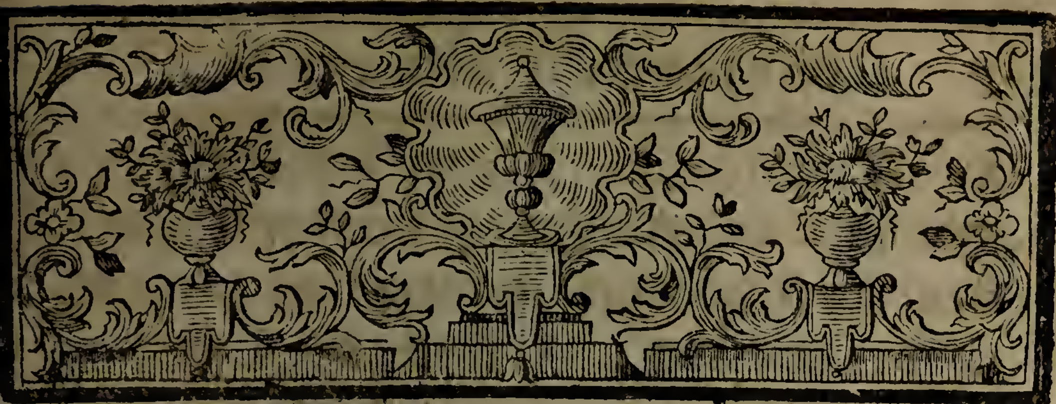
epi-

epidemicorum Affectuum periodo, binorum annorum intervallo, certiora constent, tum denique, quod Typis mandare conscripta, mihi, utpote rusticanti, plus longe negotii facessat, & difficultatis.

Enimvero, cum primi, de quo scribere intendo, biennii FEBRES INTERMITTENTES, & de earum genere remittentes, sibi vendicarint dominium, præmissa generali constitutionis totius historia, specialius nonnihil de Febribus memoratis hoc ordine agam, ut primo Capite morbos, qui a Verno Tempore Anni 1759. ad Finem usque Hyemis An. 1761. Laxenburgum, & ejus viciniam infestarunt, rudi calamo depingam; Capite altero notabiliores aliquos perniciosarum harum Febrium casus referam; tertio Corollaria quædam ex epidemica illarum Fe-

brium Conſtitutione deducam; quarto Diagnoſtica graviſſimarum ejuſmodi, tectarumque Febrium ſigna dijudicem; quinto demum Capite in Cauſas noſtræ hujus Epidemiæ inquiram: adjungens in fine nonnulla de Peruviano Cortice, vel hodiernis quibusdam Medicis ſuſpecto, ideoque vel maxime inviſo.

Facilem denique Te requiro L. B. Si barbaræ quædam, & adulterinæ voces Tuas aures hinc inde offendant. Ut taceam reliquas, frequenter occurret Falconarii vocabulum, quo eos denominare volui Venatores, qui Falcones ad Ardearum, aliarumque avium rapacium, ut & Leporum, Anatumque paluſtrium venatum condocefaciunt. Solœciſmo enim potius, quam nauſeoſa ſæpius Paraphraſi malui diſplicere.

CAPUT I.

Historia Generalis Morborum, qui a verno tempore anni 1759. ad finem usque hyemis anni 1761. dominati sunt.

Binis jam ante annis, quam hic locorum, faventibus meis superioribus, mihi nunquam non venerandis, & annuente IMPERATRICE AUGUSTISSIMA, Medicinam exercere cœpi, an. nempe 1757. & 58. totam undique viciniam dire depopulatæ sunt Febres acutæ, generis varii, pessimi semper, miliaribus, atque petechiis stipatæ. Adulta æstate Anno 1757. exorsæ, latius per autumnum sparsæ, sævissime hyeme integra debacchatæ sunt. Vernis

autem, primisque æstatis sequentis anni mensibus aliquantum conticescentes, eadem posthac cum ferocia revixerunt; & per autumni, brumæque totius decursum cum non exigua mortalium strage grassatæ, fugam sensim arripuerunt, ita ut, dum mense Majo An. 1759. egregio meo antecessori D. Fürst (qui posteaquam, durante hac Epidemia, multis centenis ægrotantibus, ad plures sæpe horas Laxenburgo dissitis, indefessam, & pœne incredibilem impendisset operam, ipse demum, ineunte Vere anni paulo ante memorati, infenso huic hominum hosti in deplorandam victimam, ac ultimum quasi babulum cessit) sufficeret, non nisi funesta relicta vestigia hinc inde offenderem.

Intermittentes solummodo febres ea tempestate decurrebant. Ex his paucæ erant quartanæ, quotidianæ plures, tertianæ plurimæ, quæ tamen moris adeo benigni, tamque facile fugandæ ambulabant, ut vel solo meraco recentis hederæ terrestris infuso, in ἀπυρεξία, & frigoris stadio largiter hausto, sæpius terga dederint.

Appro-

Appropinquante vero æſtate deteriores paulo, contumacioresque evaſerunt; emetica enim, aut catharctica (prout ſymptomata præſentia, velut nauſea moleſta, vomitus difficilis, aut ventris inflationes, borborygmi, alvi fluor &c. indicabant) neceſſario poſtulare videbantur. Hiſce tamen evacuationibus celebratis, & paulo ante febris acceſſum finitis, utplurimum vel unice paruerunt. Pertinaciores tantum aliquæ ſalium neutrorum, ſalis ammoniaci, aut in decrepitis corporibus Peruviani corticis uſum extorſerunt.

Sic fere non niſi ſui copia notabiles hæ intermittentes morbis æſtivis locum ceſſerunt. Aſt priuſquam ſe ſubtraherent, in attentionem paulo majorem me excitavit ex tertiana aliqua, remittens potius, quam intermittens, quæ ſuis in acceſſionibus delirio, tremore valido ac continuo, ſtupore, & ſomno fere apoplectico ſtipata, capite altero No. 1. enarrabitur. Prodromus hæc fuit; atque præcurſor gravis Epidemiæ febrium intermittentium, ſeu rectius de intermittentium genere remittentium,

quæ diverſorum, ac perniciosiſſimorum morborum habitum ſæpius indutæ, magno cum ægrotantium periculo, integro fere biennio circum circa dominatæ ſunt.

Eam tamen ſuſpicionem tum minime fovebam, quod febres vere intermittentes eo tempore, uti mox monui, fere penitus aufugerent, & æſtivos jam morbos Diarrhœæ, ac Dyſenteriæ conſtituerent. Multi ruricolarum, maxime vero meſſores graviter illis affligebantur. Evacuationes quippe erant enormes, haud raro cruentæ, cum torminibus validis, & difficili teneſmo. Ortum traxiſſe videntur a nimia ingurgitatione aquæ, hic locorum, præ primis Laxenburgi parum ſalubris, utpote turbidæ, multum fœculentæ, & ſulphur redolentis, qua ſitim, ex torrente ſolis æſtu immanem reſtinguere conabantur agricolæ, & meſſores, maxima nychthemeri parte æſtivo calori expoſiti. Nam ſi conſideremus, aquam de ſe turbidam, fœcibusque ſcatentem, ſolis calore tenuioribus diſſipatis, concentratis craſſioribus magis adhuc noci-

civam, & quod a domibus in diſtantes agros deportari debeat, tepidam fere redditam, in corpora, a ſudoribus pæne jugiter fluentibus exſiccata, copia maxima infundi, morbos ejuſmodi enaſci neceſſum erat. Vermes exigui, teretes, per alvum dyſentericam ab aliquibus excreti, dicta confirmant.

Utut autem copioſi, graveſque ſæpenumero hi morbi fuerint, facile tamen ſequenti methodo Sydenhami in omnibus ſublati ſunt. Quibus pulſus ſat fortis, & plenus adhuc micabat, vires non multum attritæ erant, Rheum ad drachmam mediam, aut ſcrupulos binos præbui, quod alterno mane ad tertiam ſubinde vicem repetebatur; at omni veſpera paregoricum exhibui: ſi vero vehementer proſtratæ eſſent vires, pulſus debilis, parvus; facies, corporiſque habitus notabiliter collapſus, Laudanum liquidum Sydenhami ad guttas viginti cum drachmis duabus ſpiritus menthæ interpolatis vicibus ſumendum præmiſi. Induciarum, quas ſic impetravi, intervallo jure carnium crebro reficiebatur æger; cura reliqua priori mo-

modo perficiebatur. Dum valida vexarent tormina, potus, qui alias ex ſpeciebus decocti antifebrilis coquebatur, jam ex emollientibus, ac demulcentibus herbis Althææ, Malvæ &c. parabatur, & Rheo æqualis quantitas Boli Armenæ addebatur. Deſiit ſic feliciter cum meſſi Auguſto menſe hoc morbi genus, finiente Junio enatum.

Sed urente adhuc Sirio, intermittentes, ſeu verius de intermittentium genere febres remittentes, caput altius, & perniciofius extulerunt, dominium in hunc uſque diem exercentes: Tanta copia brevi tempore irruerunt illæ, ut, dum integras ſæpe familias alternatim iis correptas, eos vero præcipue iiſdem omni ratione febribus prehendi viderem, qui in eodem cum febricitantibus lecto dormirent, in ſuſpicionem communicati quaſi contagii adducerer. Verum cum accuratius poſtea in id animum adverterem, deprehendi, rem illam vi ſubitæ potius, ac frequentiæ illarum febrium, quam morbi communicationi tribuendam fuiſſe; aut ſaltem hanc non niſi in primo Epidemiæ furore locum habuiſſe. Prin-

Principatum, ſive frequentiam ſpectes, ſive periculum tum hoc, de quo nunc ago, anno nempe 1759. tum ſequenti indubie tenuerunt tertianæ tam ſimplices, quam duplicatæ; proximæ his fuerunt quotidianæ; rariores, nec tamen periculi expertes exſtiterunt quartanæ, his quoque, anno proxime elapſo, quotidianam duplicatam obſervare licuit.

Quam de Variolis in benignas, conſuetasque, anomalas, pauloque graviores, peſſimas denique, atque malignas diſtinctionem fecit Sydenham, æquo ſane jure his quoque intermittentibus (quo ſub nomine febres non ſolum vere intermittentes, ſed etiam de eorum familia remittentes comprehenſas ubique intelligo) applicare liceat. Nam quemadmodum Ille Variolas, quæ ſolita ſibi ſymptomata, moremque benignum gerebant, & fere ſolo naturæ molimine, abſque magno remediorum apparatu curabantur, benignas, regulares maxime, conſuetasque appellavit; anomalas autem vocavit, quæ alienis quibuſdam ſymptomatis ſtipatæ, &

& a consueta benignitate aliquantum recedentes, sine apta, & convenienti medela haud impune decurrebant, ac medium quasi benignas inter, malignasque variolarum genus constituebant; ita & intermittentes illas, quæ verno tempore Anni 1759. præsentes, non nisi solita his morbis symptomata in tribus illis paroxysmi cujuslibet stadiis secum vel sponte, habebant, & vel levi artis adminiculo disparebant, benignas, consuetas & maxime regulares denomino: eas vero febres, quæ ab æstate illius anni fere media ad ver usque præsentis anni hic locorum grassabantur, anomalas, ac multo graviores nuncupare, sequentes me rationes impellunt.

I. Frigoris stadium, aliis exhorrescentiæ dictum, quod alias, & communiter, a leviori horroris gradu ad rigorem plus minus vehementem ascendere, ac per horas sæpe, notabile saltem horæ spatium ut plurimum perdurare solet, hic exigua tantum horripilatione, nec raro non nisi una, vel altera pandiculatione, & oscitatione, aut formicationis frigidiusculæ sensu cum unguium livore,

&

& nasi apicis perfrigeratione constabat, atque plurimum momentaneum, perpaucis majoris fuit durationis, ita ut ægri principium solummodo consueti alias frigoris stadii persentiscerent. 2do Calor mox subsequutus longe intensior erat, quam in altero intermittentium stadio observari solet, ad sensum mordax, cum enormi capitis, artuumque dolore nunc pungente, nunc lancinante; παραφροσύνη siti maxima, inquietudine assidua, & jactationibus, anxietatibus; ossium quasi desolatorum interno, & dolorifico sensu, qui ὀστεοκόπος Græcis dicitur; lingua alba, aut flava, sicca, rigida; pulsu subduro, nausea, vomitu difficili, aut crebra torminosa dejectione &c. Durabat etiam plerumque per maximam nychthemeri partem, neque copioso erumpente sudore, & diu protracto, symptomata illa multum imminuebantur, sed ad exacerbationis usque finem valida perseverabant. 3^{tio} Raro perfecta aderat απυρεξία, verum medio quoque paroxysmorum intervallo febricula continuabat; hinc & symptomata supra enarrata assiduo perseverabant; licet multo mitiora, ita ut remi-

remittentes rectius has febres dixeris, quam intermittentes, harum tamen ex prosapia. 4to Virium jacturam longe majorem ægri, vel paucis paroxysmis perfuncti experiebantur, quam post plurium septimanarum decursum ex hujus generis febribus vix perferunt alias. 5to Familiares magis occurrebant anticipationes accessuum, adeo, ut, qui prima vice circa quintam v. c. vespertinam ingressus est, tertia, quartave periodo jam sexta matutina rediret: neque receptus morbi, aut mutatio in melius sequebatur inde; verum æque gravis pergebat febris, donec arte fugaretur. 6to Denique frequentius solito vel ex levi in Diæta errore, quandoque sine omni προφάσει, contingebant recidivæ, seu cortice, seu aliis remediis febris pulsa fuerit; binas ideo, ternasque, aut in easdem febres, aut in congeneres pluries observavi recidivas.

Anomalæ hæ febres omne genus hominum, seu vitam duriorem, ac laboriosam, seu commodiorem, & quietam degentium, nullo facto discrimine infestarunt. Ætas nulla ab iis fuit immunis;

nis; vidi enim ſeptuagenarios, immo & octogenarios ſenes, graviter illis decumbentes; vidi & ſemeſtres iis correptos infantes, cujuſmodi ſingulare exemplum hic lubuit inſerere. Semeſtris filiolus Falconarii cujuſdam (ſit venia voci barbaræ) Wurſt appellati, jam a primis vitæ menſibus calculi ſyptomatis vexatus, binos excrevit menſe Novembri anni proxime elapſi, tunc quinquemeſtris, lapillos, minorem unum, majorem alterum, piſi mediocris magnitudine, politum undique, niſi una ex parte, qua angulus exiguus, ſed acutus prominuit. Phthyſin inde renalem contraxit. Huic incipiente Decembri ſe adjunxit intermittens, circa meridiem cum oſcitatione una, alterave, quin vel minimum frigus in extremitatibus perciperetur, ingreſſa; mox ſequebatur ſpaſmus, quo valide adeo apprimebantur invicem ſupra gingivas tenella labia, ut, quamvis dentibus nondum illæ armatæ eſſent, ſanguis tamen undique in labiorum purpureorum ſuperficie tranſudare, ſoluto ſpaſmo, manifeſto conſpiceretur. Hoc igitur ſymptoma, quod octavam horæ partem perduravit, cum oſci-

tationibus aliquibus ſtadium frigoris effecit. Calor poſtea vehemens exorſus, cum gemitu, & vagitu tenelli, inquietudine horas aliquot explevit. Paroxyſmum finiit levis ſudatiuncula. Cum tribus ſucceſſive diebus iiſdem fere horis hoc adverterent parentes, ac infantis cuſtos, quarta redeunte acceſſione, me vocant, ubi præſens antedicta ſpectavi, morbique hiſtoriam cognovi. Dedi igitur drachmam corticis in pulverem redacti, cujus ea, quam cultri apex capit, quantitas cum melle ter matutino tempore ingereretur. Sed media ſuffecit doſis, ut cum febre ſpaſmus penitus evaneſceret.

Multæ quoque gravidarum, atque vel ideo gravius febricitarunt. Tertiana gravi ejuſmodi menſe Auguſto Anno 1759. decubuit uxor propria in tertium menſem utero gerens. Levem horrorem, & pandiculationes aliquas excipiebant mox animi deliquia iterata, dolor oſſium ὀςεοκόπος, præcipue, dum artus extendebantur, moleſtus, vomitus difficilis, calor inde enormis, mordax, capitis, lumborum, artuumque dolor lancinans

cinans, vehemens ſudor demum profuſus, ſymptomata tamen memorata vix quidquam imminuens. Cum graves igitur, protracti (ſedecim namque horis inſiſtebant) & præſertim ob graviditatem periculoſi eſſent paroxyſmi, uncia integra corticis ſimul ac ſemel febrim confodi.

Cum anomalæ hæ intermittentes numeroſæ admodum fuerint, non tamen adeo periculoſæ, ut corticis uſum poſtularent illico, commodam arripui occaſionem, alia quoque experiundi remedia; febrifugorum titulo donata. Atque inprimis Cornachini Pulverem, qui & pulvis Comitis de Warwich, aut purgans febrifugum vocari ſolet, periclitari placuit. Duas tertias enim febrium eo ſanari memorat Helvetius in libro ſuo, Gallico idiomate conſcripto, *Recueil de methodes*; felici cum ſucceſſu ſe illo etiam in ſemitertianis uſum eſſe narrat Spigelius L. 3. C. 8. in quartanis popularibus egregie contuliſſe hunc pulverem Fonſeca refert Epiſt. 58. Multum quoque commendatur in febribus intermittentibus a Cornachino, Kergero, Franciſco de la Boeſylvio, Blegny, aliisque.

Id me repetita docuerunt experimenta, cornachinum pulverem ſcrupulorum binorum, & ultra pro adulto doſi exhibitum, febrem multoties pepuliſſe: imo id quoque peculiare obſervavi, illum etiam, abſque quod vel unica vice alvum ſolverit, ſubinde ne ſegnem quidem eam promoverit, ſuſtuliſſe has noſtras intermittentes.

Quare non ſolum facultate purgante, qua ſaburram in primis viis peccantem, febris fomitem e corpore eliminat, ſed vi inſuper peculiari, ſcammonio propria, in febres ejusmodi agere videtur. Virtus autem hæc ſcammonii febrifuga in eo poſita, hinc & aliis purgantibus communis eſſe videtur, quod (uti celeberr. Boerhaave aſſerit Aphoris. de cognoſcend. & curand. Morbis §pho. 760.) ſtimuli inſtar ſyſtema nervoſum moveat, quod ILLUSTRISSIMUS ejus COMMENTATOR uberius hoc modo exponit: „Videtur „ ergo horum remediorum (emeticorum „ nempe, & purgantium, inter quæ pau„ lo ante ſcammonium adduxit:) actuo„ ſitas in ſubtiliſſimo, & omnes fere ſen„ ſus fugiente principio conſiſtere, illamque

„ que in humani corporis ſubtiliſſimum „ agere. Confirmatur hæc opinio ex eo, „ quod mobiliſſimæ in genere nervoſo „ fœminæ, & a leviſſimis cauſis ſpiritu- „ um ἀταξίᾳ laborantes viri hypochon- „ driaci, a purgantibus, & emeticis peſſi- „ me affici ſoleant, etiam illo tempore, „ dum hæc aſſumpta remedia nondum „ fecerant illas evacuationes, quibus ali- „ ter, imprimis ſi copioſæ fuerint, hi „ tumultus excitati adſcribi potuiſſent. „ Præterea Opium tam efficaciter, & „ tam certo ſpirituum turbas, & inor- „ dinatos motus compeſcens, æque ſe- „ dat purgantium, & emeticorum Acti- „ ones, ut Sydenhamus obſervavit; „ immo etiam opio aſſumpto prius, ſi „ dentur purgantia, antequam illius effica- „ cia evanuerit, nihil omnino, vel ſaltem „ parum agere obſervantur. Videntur „ ergo purgantia, & emetica ſuo ſtimu- „ lo quandoque mutare, imminuere, vel „ delere poſſe illam diſpoſitionem (ner- „ voſi nimirum ſyſtematis), a qua fe- „ brium paroxyſmi renovantur; adeoque „ merito ad hunc uſum adhiberi, quam- „ vis non liquido conſtet, quænam fu-

„ erit illa diſpoſitio, vel quænam ſit il-
„ la mutatio, quæ per hæc remedia in
„ corpore contigit.

Robur huic opinioni vel inde quoque accedere videtur, quod ſæpius obſervaverim, Cornachini pulverem febres facilius, ac frequentius in junioribus, quam adultioribus corporibus domuiſſe; cum in illis ſyſtema nervoſum, uti irritabile magis eſt, & ſenſilius, ita mobilius exiſtit, & facilius mutabile. Neque tamen reticendum, laudatum hoc remedium febres haud raro ne vel minimum quidem loco movere, aut imminuere potuiſſe.

Alterum, quod ſæpe numero in uſum revocavi, decantatum febrifugum, Sal eſt ammoniacum, multiplici tum veterum, tum recentiorum experientia confirmatum, celebratum maxime Doctiſſ. Muyſio. Ad Drachmam binis vicibus paulo ante paroxyſmum exhibitum, ac ſubinde iteratum, multum ſane cohibuit febrium multitudinem. Magis autem juviſſe illud adverti in tertianis, etiam duplicatis, ut & quotidianis, minus in quartanis.

Alia

Alia non tentavi primo Epidemiæ anno ἀλεξιπύρετα; ſed febres, utroque memorato antea remedio ſuperiores, cortice quantocyus jugulavi. Hunc plerumque dedi pulverum forma aut in Electuarium redactum, rarius in mixtura dilutum, ſive in ſubſtantia, ſive ejus extractum. Quibus alvus inde conſtipabatur, Rheum, aut ſalem polychreſtum optimo cum effectu addidi; ſi vero ſæpius, quam par erat, ab eo purgabantur, opium adjunxi. Frequentius autem alvus ſolutior, quam tardior ſequebatur a cortice, ita ut ter, quater de die cum euphoria, & febris receptu ægri dejicerent. Neque recidivas febrium, cortice expugnatarum expurgationibus brevi poſt, aut a Balneatoribus temere celebratis, aut a me ipſo gravi ex cauſa inſtitutis, accidiſſe memini; quare Sydenhami monitum neque ſemper, nec ubique locum obtinere videtur. Ad omnimodam febris exterminationem ſubinde unica media (de adultis loquor) corticis ſufficiebat; plerumque tamen, præcipue recidiva recurrente, unica integra, aut ſeſqui altera re-

quirebatur. Hisque ad febres ipsas debellandas usus sum.

Symptomatis vero Paroxysmi tempore multum urgentibus, hoc modo occurri. Nauseas, vomitusque difficiles, quæ licet iteratis vicibus emeticum in ἀπυρεξία, vel rectius remissionis tempore sit exhibitum, exacerbationes tamen nunquam non comitabantur, in ægrotantium multis & perquam molestos reddebant, emplastro de Ladano, epigastrio applicito, ac diluente, nitroso decocto hordei copiose potato, plurimum cohibui; quandoque tamen opus fuit, Theriacam Andromachi extus admovere, quæ egregiam quoque operam præstitit, dum frequentes adessent dejectiones. Capitis dolores, ac παραφροσύνην epispastico acri ex fermento panis acidi, aceto Vini, & sale communi, plantis pedum supposito, mirum levavi. Calorem, sitimque nimiam decocto antifebrili tenui, aut decocto hordei, quibus Spiritus Nitri dulcis addebatur, mitigare contendi.

Enimvero præter benignas illas, & maxime regulares intermittentes vernales, atque autumnales, non tantum ratione

tem-

temporis, verum etiam de ſe graviores, & anomalas, tertia adhuc ejuſmodi febrium ſpecies, altera an. 1759. parte graſſata eſt, quæ malignarum infame nomen æque merentur, ac peſſimæ illæ apud Sydenhamum Variolæ. Febres enim erant vere remittentes, tertio, quartove paroxyſmo graviſſimis, ac periculoſis admodum ſymptomatis ſtipatæ: ſæpe aliorum longe, eorumque acutiſſimorum inſtar morborum adortæ, nec niſi in decurſu ſuo, exquiſitiſſimoque examine dignoſcendæ. Symptomata, quæ tertiæ, aut quartæ febris exacerbationi ſe inopinato aſſociaverant, fuere ſtupor ſenſuum; affectus commatoſus, καρώδες, fere apoplecticus; Deliria quaſi phrenitica, ferocia; Tremores validi, aſſidui artuum, & linguæ; Anxietates circa vitalia immanes; Acuti dolores lateris; Vomitus frequens, inanis, defatigans alvi fluor profuſus, debilitans, dyſentericus; Dolores Rheumatici vehementes, aliaque, ita ut modo plura, pauciora modo ex his ægrum divexarent. Dum vero pernicioſiſſimorum morborum habitum indutæ, aggrediebantur hæ febres, neque

lynceis oculis in principio diſtinguendæ, horrore exiguo præmiſſo, nunc calorem immanem accendendo, & acutiſſimum dolorem lateris cum tuſſi crebra, pulſu duro excitando, veram, ſævamque pleuritidem omni ratione mentiebantur, & quod magis mirum eſt, ipſe ſanguis, vena iterato eductus, cruſtam denſam lardaceam in ſuperficie gerebat: nunc ſimili caloris foco ſuccenſo, cum dolore lateris acuto, ſed ſine tuſſi, & reſpiratione multum læſa, aliam pleuritidis ſpeciem, neſcio, quo titulo rite inſigniendam, ſimulabant, ſanguine miſſo identidem phlogiſtico; nunc ſenſibus ægri omnibus penitus ſopitis; qui profunde, & cum ſtertore reſpirabant, ſub ſignis Apoplexiæ veræ, fortis, immo in ſecunda jam periodo letalis militabant; nunc validis toto corpore convulſionibus productis, ſpuma circa os collecta, & profunde dormiente in fine paroxyſmi ægrotante, Epilepſiam omni nota referebant; nunc denique vomitu enormi, & alvi ſimul dejectionibus fere aſſiduis, atrocem choleram exacte æmulabantur. Quid quod & Hecticas colliquationes, febri

conti-

continua vesperi exacerbata, sudoribus profusissimis, corpus mire emaciantibus, satis apte non nunquam imitarentur.

Et tamen, quamcunque assumpserant larvam, quoscunque habitu suo ascititio referebant morbos, non nisi febres erant remittentes, de intermittentium, tunc temporis epidemicarum genere, atque ut tales curandæ, & in omnibus, qui meæ sese curæ commiserunt, ægrotis, assistente Divina ope, feliciter sine ulla remanente corporis labe profligatæ, unico solum excepto, qui apoplexia tali, altera febris periodo, sua culpa misere enectus est, qui funestus sane, ac demirandus casus Cap. 2. N. 7. enarrabitur.

Medicatio, quamprimum subdelitescentem febrim detexeram, aut modo probabilis aliqua de illa mihi nata erat suspicio, per Corticem facta est. Facilis igitur, & simplex fuit perniciosarum adeo febrium cura; difficilius multo extricari potuit earundem Diagnosis, præsertim in Epidemicæ constitutionis hujus exordio. Signa autem, quibus febres ejusmodi detegi possint, hic loci non examinabo; uberius enim, opera forte non omnino inuti-

inutili, de iis agam cap. 4. Maximus vero labor quandoque exantlandus erat, ut æger, conveniente medela adjutus, ex ancipiti paroxyſmi procella, ſalva vita, emergeret, & veram, unicamque ſalutis anchoram amplecti poſſet. Peruvianum nempe Corticem, cujus uncia una, aut ſaltem media, remiſſionis tempore ille munitus, exacerbationem inſecutam, quæ aliter, ſi non plane eum interemiſſet, ſaltem in præſentaneum vitæ periculum deduxiſſet, mitiorem multo, neque terrificis ſymptomatis ſtipatam expertus eſt, ulteriori remedii uſu ſanitati integræ brevi ſpatio reſtitutus. Quæ omnia clarius pateſcent ſequenti Capite, ubi varias, & notabiliores pernicioſiſſimarum talium febrium hiſtorias cum earundem Therapia tam curatoria, quam palliativa, poſſibili brevitate recenſebo.

Omnes modo expoſitæ febres menſibus ultimis æſtivis, atque autumnalibus plurimum epidemicæ, hyemali frigore maturius, graviuſque illo anno ingruente, inermes quaſi redditæ; per totum brumæ, rigidæ admodum, decurſum ſopitæ veluti jacuerunt. Alii autem hac

tem-

tempeſtate morbi ambulabant, Tuſſes imprimis, atque Catarrhi, junioribus quidem & adultis parum moleſtiæ faceſſentes, ſenibus vero graves, & ſæpius periculoſi: in his enim, vigore naturali jam deficiente, in peripneumoniam notham degenerabant. Frigore nimirum externi aeris, vaſis mucum lymphamque ſecernentibus, recluſis, pituita in ſeniculis aliunde copioſior, & aeris injuria excerni prohibita, accumulari cœpit in corpore; immani poſthac foci calore, quem hic locorum ſuccendere ſolent, ſubito illa fuſa, & in motum deducta, atque determinante tuſſi, minimis pulmonum convergentibus vaſculis impacta, anxietates maximas, difficillimam reſpirationem, ſenſuum ſtuporem; & ad motum inertiam, acutum & calvariam quaſi, conquerentibus ita ægrotis, findentem inter tuſſiendum dolorem, reliquave peripneumoniæ hujus ſymptomata produxit.

Cura morbi in junioribus ſolis pectoralibus decoctis facile perficiebatur; in peripneumonica autem ſenum Affectione præter infuſum Radicis fœniculi,

fol.

fol. Heder. Terreſtr. Agrimon. Herb. Hyſop. Hyperici &c. quod oxymelle ſimplici edulcoratum, ſæpius de die calidiſſimum ſorbillandum erat, mixtum ex aqua fœnic. Hyſſopi, oxymelle ſcilitico, Sale polychreſto, Antimon Diaphor. non abluto, addito, ſi res magis adhuc urgeret, Kermes minerali, compoſita, egregium præſtitit effectum. Unica tantum vetula, ſeptuagenaria major, peripneumonia ſimili periit, nec fortaſſe periiſſet, ſi quæ enixe ſuaſi, applicari aut ipſa, aut neceſſarii ejus admiſiſſent veſicantia.

Id hac occaſione commemorare liceat, difficillimum ruri eſſe, ægros ad veſicantium uſum permovere, tot nempe infelicibus exemplis perterritos, quæ ex Balneatorum imperitia, illis aut importuno tempore, aut re jam nimis deſperata utentium, toties eorum oculis occurrunt.

Hiſce ægrotationibus prima hyemis tranſacta pars eſt, finis nempe anni 1759. Alterum brumæ dimidium, ſeu primos An. 1760. menſes vendicarunt ſibi morbi acuti, graves, ſymptomaticis efflo-

re-

rescentibus Miliaribus ut plurimum stipati, hinc inde satis frequentes. Pro maxima sui parte calido nimis ægrotantium regimini, a quo nullis monitis, minis nullis vel latum unguem dimoveri possunt custodes mulierculæ, natales debebant hæc Miliaria. Non enim stragula plumis densissime referta, ægros fere suffocantia, sufficere, sed calor etiam vel sano homini pæne intolerabilis, aerem cubiculi accendat, necesse illis videtur. Nemo itaque mirabitur, me exanthemata illa in nullo ægroto critica observasse, sed ut supra dixi, symptomatica, utpote crudo adhuc existente morbo, & cum notabili cum febris ipsius, tum symptomatum augmento enata, & perstantia. Plerumque alba simul, & rubra aderant Miliaria; multis in locis cohærebant; immo quasi confluentia, majusculas formabant vesiculas, lentium majorum molem æquantes. Puerperis fere semper acciderunt; consueto, licet execrando illarum regimine impense calido producta.

Morbillis potissimum, qui tum temporis populares in quibusdam pagis, quam-

quamvis benigni admodum moris graſſabantur, jam plurimum evanidis ſupervenere ſeu potius ſuperveniſſe debuerunt, ſi conſideremus, quanta cum ſollicitudine ruſticæ mulieres prolem ſuam, variolis, aut morbillis laborantem foveant, eo caloris gradu cubicula arcta imprægnantes, ut ægro aliquamdiu aſſidens, animo ſæpe defecerim. Inde porro factum eſt, ut licet morbilli de ſe mites, ſeptimo morbi die optimo cum effectu deſquamari inciperent, lecti tamen ſquallore, aeriſque ardentis æſtu torti miſelli, pulmonibus valide angerentur, ac longe magis ac antea febricitarent; & quod pejus adhuc, ſagaces tunc mulierculæ retropulſis, & introrſum verſis morbillis deteriorem ægri conditionem imputantes, & myrrham (quæ ſpecificum in variolis, & morbillis ruricolis audit, & Lares inter domeſticos ſancte colitur) aliaque calidiſſima remedia ſtrenua doſi, aucto ſimul foco, & duplicatis ſtragulis adminiſtrantes, effecere, ut nono, aut undecimo morbi die miliaria inexſpectata illis prodirent, cum ſumma virium

rium proſtratione, reſpiratione peſſima, perpetuis jactitationibus, delirio &c. unde mors haud raro decimo quarto, quinto, aut vigeſimo die ſecuta eſt. Multi infantes hac ratione, ne conſulto quidem Medico, perierunt. Perpauci fuere, ad quos ego ſum accitus, neque id, niſi miliaribus cum peſſima ægri conditione toto jam corpore proſtantibus. Atque utinam vel tum ſanioribus conſiliis obtemperaſſent! verum vix tergum me vertente, priori tramiti inſtitere; hinc & ego parum felici cum ſucceſſu medicatus ſum. Curam cæteroquin, quam in exanthematoſis his morbis, nulla habita ratione miliarium, ſecundum morbi cruditatem, aut coctionem inchoatam, virium vigorem, & ſymptomatum præſentium ferociam direxi, adeo proſpere mihi ceſſiſſe, fateri queo, ut neminem ſub ea mortuum eſſe meminerim, paucis illis infantibus exceptis, qui miliaribus, vi cogente, morbillis ſupervenientibus, & licet ipſe omnem artis operam adhibuiſſem, cuſtodibus, vero & mulierculis Τὰ δέοντα, neceſſaria adeo ad ſalutem ab Hip-

pocrate, & cunctis ejus genuinis filiis habebantur, finiftre adminiftrantibus, fuccubuerunt.

Dura fic hyems tranfiit, & foterii veris deliciæ appropinquaverunt. Verum vix delibare eas licuit, cum febres illæ intermittentes, feu potius de intermittentium familia remittentes, quas priori anno populares, ac hyemis rigore fopitas veluti fuiffe, fupra memoravi, verni aeris tepore exfufcitatæ, undequaque revivifcerent. Quum plurima, quæ de febribus hifce priori anno præfentibus retuli, hornotinis quoque effent communia, utpote fub ejufdem Epidemiæ fignis militantibus, ea tantum de iftis adferam, quæ peculiaria, ac propria iifdem obfervavi.

Mature admodum, Martio nimirum menfe renatæ, per integrum anni 1760. decurfum indefinenter, ac folæ dominatæ funt, ita, ut vix alii morbi, toto illo tempore occurrerent. Nec hybernas, velut præcedente anno, conceffe-runt inducias, fed tota hyeme continuo debachatæ, in hanc ufque fere horam mortales infeftant. Neque majorem ab initio

tio, & vernalibus febribus solitam præ se tulerunt benignitatem, sed, quam autumno an. 1759. assumpserunt sævitiem, atque ἀνομαλίαν, exseruerunt illico, nec hucusque vel minimum deposuerunt. Qui immunes ab his febribus prægresso anno fuerant, præsente jam anno ab iis corripiebantur; immo furorem illarum jam experti, rursum ab iisdem affligebantur; quod non solum de singulis hominibus, de integris etiam pagis, oppidisque intellectum velim. Primis horum ipse ego accensendus, 5ta Aprilis anni proxime elapsi, vesperi gravi tertiana, vere continuam in sui principio simulante, prehensus. Horrore, & frigore aliquamdiu haud leviter vexatus, valide febricitavi cum calore intenso, siti maxima, cephalalgia vehementi, pulsu duro, respiratione anxia; quæ cum eodem tenore sine ulla remissione, quamvis sudore non nihil maderem, per integrum perdurarent nychthemerum, urina tenuis multum ruberet, febrem vere continuam subesse ratus, balneo pedum præmisso, sanguinem educi curavi compactum, aciei cultri difficillime cedentem;

& decoctum hordei cum oxymelle simplici, & nitro copiose potavi. At elapsis triginta horis, mitiora omnia facta sunt; & quia febris haud exigua pergeret, epidemicæ latentis febris remittentis suspicio gravis illico suborta est, quam confirmavit paulo post revera exacerbatio, sex minimum horis participans, non tamen cum notabili quodam horrore, sed levi animi deliquio exorsa, cæterum eadem vehementia per 24. horas persistens. Somno dein horarum aliquot refectus, dum de pellenda hac febre mecum delibero, paroxysmus denuo redit, multum rursus anticipans, verum absque Leipothymia, gravis nihilominus, & diuturnus. Cognito sic morbi genio, & mora sufficienti impetrata, facile fuisset, eam cortice, quo tam numerosas, periculosasque fugavi febres in me ipso etiam debellare; ast quod validis cordis palpitationibus, Leipothymiis, pulsus inæqualitatibus, absque manifesta προφάσει, jam ab aliquot annis essem obnoxius, celeberrimi Philosophi, & Mathematici Parisini de la Hire exemplo animatus, febri pro illorum malorum remedio

dio aliquamdiu uti constitui. Et profecto asseverare queo, me ab illo tempore parum admodum ab iis malis fuisse afflictum. Septem vero paroxysmis perfunctus: qui omnes horis aliquot anticiparunt, cæterum vix mitiores, aut breviores, primis tribus memoratis, & in quorum vigore mentis aciem longe perspicaciorem, & acriorem, minime tamen deliram observavi, cum AUGUSTISSIMARUM MAJESTATUM adventus proxime abesset, & vires morbo multum prosternerentur, febrifugum quoddam, quod jam aliquibus similiter febricitantibus egregio cum successu exhibui, & in fine hujus capitis exponam, in me ipso experiri volui. Sumsi igitur primam ejus dosin, sed cum Medicamentum sit aliquantum nauseosum, ipse vero Medicamina quæcunque difficulter assumam, dosin alteram nulla amplius ratione ingerere potui, immo adeo nauseare cœpi hoc remedium, ut vel aliis parare postea vix potuerim. Febris quoque nihil inde mutata est, nisi quod brevior exstiterit. Mediam igitur Corticis unciam nebularum ope diglutii, unde vix um-

bra febris rediit; & eadem quantitate repetita, penitus evanuit. Sed vix binis septimanis ἀπύρετος, paulo copiosius sumto in prandio acetario, Recidivam tertianæ passus sum, quam Drachmæ sex Corticis celeriter profligarunt. Ulteriori tamen Corticis usu neglecto, quotidiana accessit, ab uncia una Corticis evanida. In hujus usu postea persistens, per octiduum nempe ab exacerbatione ultima ter de die scrupulos binos assumens, idemque septimana tertia reiterans, adeoque toto morbi tempore quatuor Corticis unciis consumtis, stabili, favente Altissimo, sanitate potitus sum.

Binarum, quas sustinui, recidivarum occasione, commemorare lubet, eas frequentiores adhuc hoc, quam priori anno, obtigisse, immo ne unum quidem graviori ejusmodi epidemica febre laborasse, quin semel, iterumque, aut ternis plane vicibus in eandem, aut congenerem esset relapsus, licet causa quandoque levis, sæpius omnino nulla existeret; prout magis patebit secundo capite. Quæ res præcipue a mulieribus gravidis difficulter, & non sine vitæ periculo perfere-

ferebatur. Sic uxor Dom. Sahrpök, qui Prædii Leopoldsdorfenſis, ad Comitiſſam de Dietrichſtein pertinentis adminiſtrator eſt, fœmina viginti aliquot annos nata, in quintum menſem, ac prima quidem vice prægnans, menſe Junio medio elapſi proxime anni, de quo nunc potiſſimum ſermo eſt, tertiana gravi epidemica corripitur, ſed, ſumta corticis uncia Electuarii forma, ſanitati integre reſtituitur. Tribus elapſis ſeptimanis, ſine manifeſta cauſa, eadem rurſus vexatur, Cortice liberatur. Incipiente Auguſto in tertianam relabitur, ſed multo leviorem, quam ipſa pulvere lapidum cancrorum cum ſucco limoniorum in efferveſcentiæ actu epoto, facile depellit. Verum paucis poſt diebus redit illa, neque memorato modo remedio jam obtemperat, ſed mora viribus aucta, in pernicioſam tertianam duplicatam remittentem degenerat, ægrota octavum graviditatis menſem agente. Paroxyſmi vix notabili aliquo prævio horrore, tam valido illico produxerunt calorem, ut in acutiſſima febre haud majorem eſſet deprehendere; cum enormi capitis dolore, ſum-

ma linguæ ariditate inextinguenda siti, vehementi in Hypogastrio ardore, doloribus circa uterum maximis, continua, & valida adeo fœtus agitatione, ut magnum abortus immineret periculum, & quod pejus adhuc, vice qualibet multum anticipando, perangustum reddiderunt remissionis intervallum. Similis exacerbationis (ni fallor, tertiæ) tempore præsens ego adductus, respirationem summe anxiam, pulsumque subdurum plenum deprehendens, sanguinem e brachio eduxi, cataplasma emollientissimum, anodinum ventri toti, epispastica acria plantis pedum apposui, enema emolliens, refrigerans, ano immitti curavi, & potum tenuem Limmonade copiose potandum concessi. Symptomata ferocia sic multum mitigavi. Corticem vero in remissione Electuarii forma sumendum imperavi. Sed quod ægra illum, nebula quamvis obvolutum, illico rejiceret, neque amplius hac forma deglutire posset, accessus interim rediit æque truculentus; levior multo reversus, sex corticis Drachmis mixturæ forma exhibitis, iisdemque repetitis, prorsus exul. Ægrota autem

pau-

paucis diebus vires, ſanitatemque perfectam recuperata, & debito tempore puellam vegetam felici partu enixa eſt.

Illarum quoque Febrium, de intermittentium proſapia remittentium, quas haud immerito malignas compellandas eſſe, ſuperius monui, & hoc anno complures apparuerunt, cum inſigni tamen a prioribus diverſitate, menſibus præcipue autumnalibus, tum quoad modum ingreſſus, tum quibus ſtipatæ erant, ſymptomata, cum morbos etiam, quorum habitum perperam mentiebantur. Ac primo quidem horrorem, qui in febribus ejusmodi vix notabilis, ac fere momentaneus eſſe conſuevit, ſubinde in vehementem adeo, ac diuturnum algorem, rigoremque abiiſſe adverti, ut marmoris inſtar frigidi algerent pedes, & pœne immobilis per horas rigeret truncus, hincque perpetuis fomentationibus hic calefactis linteis, totum corpus involventibus, illi appoſitis calidis lateribus opus haberent. Nonnunquam Artus inferiores ad ſuras uſque intenſe frigebant, ſuperiores vero carpotenus, reliqua extremi-

mitatum utrarumque parte cum universo corpore æquabiliter, & blande calente. Mirum quendam, ac peculiarem algoris sensum in Hist. 11, Cap. 2. referam. Periculosa, quæ febres has comitabantur, symptomata erant ingentes circa præcordia Anxietates, & dolorificæ Oppressiones; Nausea continua, perquam molesta; Vomitus difficilis bilis saturate flavæ, aut & porraceæ, ipsius interdum sanguinis grumosi; gravissimi Insultus hysterici; Cardialgia vehemens, sensim in animi deliquium, levius, fortiusque, veram subinde Syncopen iterato deducens, cum accessione inchoans, cum remissione remittens, in totum minime recedens, sed satis molesta cum febri haud exigua perseverans; quod & de aliis plerumque intelligendum symptomatis. Pulsus in principio accessus debilis, parvus, inæqualis, durante Leipothymia, aut syncope minimus, tremulus, aut plane nullus; in vigore paroxysmi, & cessante animi deliquio, parvus, celerrimus, contractus, in quibusdam durus, fortis, plenus; remissionis tempore

re debilis, mollis, multum febrilis: Respiratio eadem ratione nunc brevis, celeris, sublimis, fere evanescens; nunc laboriosa, frequens, anhelosa fuit. Quidam ægrotantium delirabant ferociter, blande alii, non nisi palpantes, carpentes, & murmurantes; nonnulli mente quidem constabant, sed sensus stupore adeo præoccupati erant, ut ad interrogata, licet ea intelligerent, respondere vix possent, balbutientes, in loquela hæsitantes, medium sermonem, priorum obliti, subito abrumpentes; commatosi demum aliqui profunde stertebant, non nisi fortiore voce, aut agitatione, oculis conniventes. Quibus symptomatis si jungantur vires, paucis exacerbationibus adeo prostratæ, ut non nisi aliorum ope se vel in lecto vertere potuerint ægroti; sudores profusissimi in principio jam accessuum præsentes, frigiduli potius, quam calidi, præsertim animo deficiente ægro, robur naturæ immaniter exhaurientes; oculi tristes, turbidi; facies vultuosa, squalida; exanthemata in fine paroxysmorum quandoque emergentia, evidenter

appa-

apparet, perniciofas has febres, quæ primo Epidemiæ anno morbos acutos, immo acutiffimos, inflammatorios exacte æmulabantur, altero ejufdem Epidemiæ anno febrium peffimarum acutarum, putridarum ac vere malignarum effigiem omni fere nota expreffiffe.

Enimvero, quantumlibet aliæ, ac toto cœlo diverfæ externa facie viderentur, re ipfa tamen, & effentiali fpectato charactere, eædem erant cum prioribus febres, de intermittentium nimirum familia remittentes, atque eodem unice remedio, Cortice Peruviano, in omnibus, quibus ego medicabar, feliciter fubactæ, nulla fanitatis labe reftitante, imo perfectiore hac poftmodum obtinente, quam fuerat antea. Palliativa folum cura difcrimen aliquod poftulavit. Venæ Sectio quippe, etiam repetita, olim neceffario toties celebrata nullum hic locum habuit, diluentibus vero attenuantibus, & anthiphlogifticis, analeptica, cardiaca, ac ftimulantia furrogata funt.

At hyems, dum Januario menfe Anni præfentis rigidior evafit, diverfi-

ſitatem iterum induxit. Etenim malignæ iſtæ febres, illis, quæ An. 1759. graſſatæ ſunt, & humorum potius coagulum, ac phlogoſin produxerunt, proximiores, ſimilesque factæ, hinc æqualem etiam curæ palliativæ rationem paroxyſmi tempore ſortitæ ſunt. Ampliori autem illarum deſcriptione ſuperſedere volui, id ſolum monens, deliria fere phrenitica; ferocia non ſolum febre exacerbata, ſed & remittente adfuiſſe non nunquam; immo in ægrotante aliquo, cujus hiſtoria N. 24. narrabitur, per integrum triduum fere inceſſanter perſeveraſſe.

Præter Corticem Peruvianum alio quoque febrifugo, frequenter altero Epidemiæ anno uſus ſum, cujus mentionem jam alicubi feceram. Quum nempe ex recentiorum clariſſimorum Virorum ſcriptis intelligerem, Salem ammoniacum, alcalinis junctum, egregia vi pollere in intermittentes, ſumſi ſalis ammoniaci Darchmam mediam, aut ſcrupulos binos, quibus ſalis abſynthii, & Antimonii Diaphoretici abluti anagrana quindecim, aut viginti addidi.

Dum

Dum hæc invicem aliquamdiu triturantur, penetrans admodum, & nares ingrate afficiens odor ſurgit, quem ſal volatilis Ammoniaci ſalis, ope alcalinorum fixorum inde extricatus, conſtituere videtur. Dedi hoc remedium in binas plerumque doſes diviſum in intermiſſionis, aut remiſſionis intervallo, idque ſemel, aut iterum repetii, & omnino fateri queo, me non ſolum plures tertianas ſimplices, ſed & duplicatas ſatis graves, ut & quotidianas multas, atque quartanarum aliquas, periculi haud expertes felici cum ſucceſſu debellaſſe.

Et ut inter plures hoc remedio ſanatos, aliquos tantum recenſeam, uxor hortulani D. de Rieſch celebris Argentarii, (Banquier) qui Mödlingæ domum (Palatium dixerim) poſſidet, eleganti horto inſtructam, finiente Anno 1759. a quartana, quam delirium vehemens, animi deliquium, leviores convulſiones, ac debilitates maximæ comitabantur, hoc medicamine vindicata, & recidivam paſſa, eodem ſanitati integræ reſtituta eſt. Juſtina, operarii

La-

Laxenburgensis uxor, vere Anni proxime elapsi, Tertiana remittente, Diarrhœa valida sociata, laborans, sanata inde est. Hortulani Comitis de Paar, cujus ipsius periculosam, & miram prorsus febrim N. 11. sequenti capite referam, hortulani, inquam, istius puella quartum agens annum, ope illius pulveris Aprili mense Anni prioris a duplicata Tertiana, cujus paroxysmi immanem calorem, delirium assiduum, jactitationes continuas &c. secum habebant, prorsus liberata est. Civis Laxenburgensis Heinzmann sexagenaria uxor, vernis anni nuperrimi mensibus, nunc tertiana, nunc quotidiana remittente, diu, & graviter vexata, neque ipso cortice multum adjuta, hoc febrifugo sana evasit. Idem observavi in uxore Civis cujusdam Guntramsdorfensis, Marx appellati, uxore, tertiana perniciosa, ac diuturna multum attrita, cui vel tres selectissimi Corticis unciæ nec minimum levamen attulerant. Ardearum Custos, Weinanz dictus, intermittentibus febribus per biennium fere integrum dire, ac diversimode afsli-

flictus, ideoque, aliquot jam libris optimi Corticis hoc tempore usus, eo solum cum effectu, ut febris mense uno, alterove cessaret, iterum reversa, quamvis corticem minime negligeret, Verno tempore An. 1760. Tertiana epidemica gravi decumbens binis hujus remedii dosibus non solum hac febre liberatus est, sed ab omni recidiva immunis, sanusque perstitit, donec finiente ejusdem Anni Novembri periculosa quadam febre correptus fuit, quæ ob rationes paulo inferius adducendas in fine sequentis capitis sub titulo, ægrotus alter, exponetur. Videatur quoque eodem Capite Casus 19. Minime quidem sileo, me aliquoties etiam optato successu fuisse destitutum; verum id ut plurimum tribuendum erat tum ægris ipsis, qui ad repetitionem illius remedii, & propter salsum admodum saporem, & ingratum odorem aliquantum nauseosi, nulla ratione permoveri poterant, tum quod urgente vitæ periculo, remedio huic insistere, adeoque longe minus certum, certiori, & febrifugo vere specifico anteponere, neutiquam

tiquam liceret. Fuit tamen nonnulla, quartana, feri autumni foboles; quæ etiam fæpius repetitis & auctis hujus pulveris dofibus pervicaciter reftitit, non nifi Cortice fuganda. Quemadmodum etiam teftari cogor, me in his febribus epidemicis, remittentibus vernalibus An. 1760. atque, uti ex earum defcriptione patuit, gravibus admodum, & perniciofis, multo majori cum fucceffu hoc febrifugo ufum effe, quam in febribus ejufdem anni, & epidemiæ autumnalibus, interdum multo levioribus. An id Anni Tempori tribuendum, cum indubia experientia doceat, febres autumnales pertinaciffimas, & vel ipfo Cortice, quamquam diu & larga copia exhibito, fubinde effe fuperiores? Quidquid fit, ulteriori impofterum experimento hoc remedium fubjicere nullus negligam, remque, utut comperero, fideliter exponam.

Verum ficuti febres intermittentes, aut faltem de intermittentium genere remittentes, fub acutorum morborum fpecie. durante hoc biennio frequenter impofuerunt, ita & febres vere con-

inuæ & acutæ, more intermittentium, vel remittentium periodice in principio exacerbatæ, aliquoties me præterito anno deceperunt, eoque facilius, quod febres vere remittentes, quas acutæ hæ, atque vere continuæ in sui principio exactiſſime referebant, tunc temporis, uti monui, vel maxime eſſent epidemicæ. En novum luxuriantis naturæ exemplum! En quanta cum ſolertia, ac ſolicitudine etiam epidemicis morbis invigilare debeat Medicus! Hæc autem erat morbi facies: Ægri primo febricitarunt leviter cum tuſſi, aut diarrhœa, aut nauſea & vomitu, aut doloribus circa cervicem & lumbos, aut ſymptomatis, faciei eryſipelas præcedere ſolicitis. Febricula hæc, vires valide dejiciens, his quotidie, illis alterno die, nunc ſtatis horis, modo tempore incerto, & vario exacerbata eſt; remiſit dein, non tamen penitus receſſit. Urina, finiente paroxyſmo, miſſa ſedimen poſuit lateritium. Septimana una ſic elapſa graviora quædam ac periculoſa ſymptomata acceſſionibus ſupervenere, ut delirium ferox, aut ſubobſcurum, tremulum, murmurante tantum

&

& aſſiduo palpante ægro, loquelæ difficultas, animi defectus, ardor immanis, ſitis intenſa, linguæ tremor, & hujus commatis plura. Morbum talem in claſſe febrium remittentium, tunc popularium reponere nullus hucuſque dubitavi. Cortice autem exhibito, periodica ceſſavit exacerbatio, & febris vere continua, acuta, ſub paroxyſmorum acceſſibus deliteſcens antea, & minus ideo diſtinguenda, jam manifeſto ſe in conſpectum dedit, illis plerumque, quæ exacerbationis tempore, prius adfuerant, ſymptomatis ſtipata, gravis admodum, & periculoſa. In decurſu morbi crudi adhuc ſæpius apparuerunt Miliaria tam alba, quam rubra, immo & petechiæ. Urina, ex quo paroxyſmorum periodi evanuerunt, prærubra fuit, & tenuis cum ſuſpenſa in medio nubecula, aut aquoſa tenuis, aut turbida ſine ullo ſedimento vel hypoſtaſi. Cortex nunc exhibitus, nec noxam attulit, nec juvamen notabile; ſed prout indicatio juſſit, nunc Venæ ſectiones, diluentia, nitroſa, antiphlogiſtica; nunc ſtimulantia, vires excitantia, veſicantia ſalutem plurimis im-

D 2 pe-

petrarunt, verum tarde admodum, quibusdam nempe circa diem Morbi totius vigesimum quartum, aliis trigesimum, nonnullis etiam quadragesimum; crisi autem imperfecta, & repetita, per sudorem, urinam, quandoque & alvum.

Binæ solummodo fœminæ his morbis decumbentes, mortuæ sunt. Una virgo fuit, civis Laxenburgensis Zachariæ Toifel filia, diu jam cum hoc morbo conflictata, & dum ego acerserer, jam pessimis quibusque, ac letalibus symptomatis affecta. Vidua erat altera Guntramsdorfensis, Haupin vocata, quæ gravi animi mœrore penitus dejecta, cum remediis congrue uti respueret, ipse vero, dum vis morbi summa esset, quidquid urgerem, non nisi alterno die, immo ultimis vitæ diebus plane non adducerer, mortem oppetiit, forte alias servanda. Reliqui omnes, qui facile, & lubenter artis opem admiserunt, & quos sæpius, aut saltem, si procul distarent, quotidie licuit invisere, sanitati restituti sunt. Speciminis ergo, binorum similiter ægrotantium historias, fini sequentis capitis adnectere, visum est.

Me-

Meminisse autem hac occasione velim, non æque commodam, & opportunam, uti in urbibus, ruri etiam, & multum sæpe distantibus ægris fieri posse medicationem. Nam præterquam, quod plerumque Medicus tum primo accersi soleat, quando ægrotus per balneatorem venæ sectionibus, purgantibus validis, atque emeticis ad incitas fere redactus est; etiam angusta ægri res domestica, quandoque currus & equorum defectus, præcipue sementis, messis, & vindemiarum tempore, Medicum toties, aut tunc saltem accedere prohibent, quoties augescens magnitudo morbi, aut quando gravia quædam symptomata subito coorta, aut sæviora facta, illico eum ad manus esse juberent.

CAPUT II.

Notabiliores quidam Casus biennalis hujus Epidemicæ febrium Constitutionis.

Expositæ sic nuda veritate biennalis constitutionis historiæ, notabiliores

quosdam casus, prout mihi obtigere, ceu totidem remittentium de intermittentium genere febrium, diversimode larvatarum specimina, pro meliore clarioreque earundem idea adjungere, haud omnino nobis visum est inutile.

Testes magis idoneos, ac veraciores adducere me non posse arbitrabar, quam ægrotos ipsos, perniciosis illis febribus vexatos, Divina Ope inde vendicatos, & hodiedum, uno modo excepto, qui apoplexia periodica, sorte iniqua periit, uti N°. 7. patebit, omnes pancratice valentes, quorum vel ideo nomina, conditionem, locumque, in quo morantur, fideliter ubique referam.

Illud autem præmonendum habeo, primam horum Casuum Decadem ad Annum 1759. reliquos vero ad An. 1760. & primum hujus, quem terimus, anni quadrantem pertinere.

C A-

CASUS I.

Tertiana remittens ſimplex cum Cataphora, aliisque pernicioſis ſymptomatibus.

Vir quinquagenario proximus, cui nomen Münichsdorf, lignis in Sylvis Cæſareis cædendis præpoſitus, vulgo ein Wald-Bereiter dictus, in Oppido Mödlinga habitans, mole parvus, habitu tenuis, temperiei ſiccæ, & atrabiliariæ, menſe Junio fere medio A. 1759. tertiana corripitur, quæ circa veſperam, vix notabili cum frigore ingreſſa, calorem mox intenſum, tuſſim crebram, vomitum difficilem, dolorem capitis, & artuum vehementem produxit. Nocte jam ingruente, & in vigore paroxyſmi vocatus, ſymptomata enarrata potu refrigerante, emolliente, & epiſpaſtico acri plantis pedum admoto lenire, & mali cauſam indagare contendi; quam dum lautas epulas pridie celebratas eſſe comperi, leve ex hypechachuana emeticum præſcripſi, die altera ſumendum.

Inde aliquoties vomuit cum euphoria; febris tamen, quæ non in totum recesserat, die tertia æquali cum molestia, ac diuturnitate exacerbata est. Hac iterum remittente, dedi mixturam aperientem, resolventem, salibus neutris probe imprægnatam, & Infusum Florum Chamomillæ copiose desuper bibendum. Verum exacerbatio non solum non levior, sed & absque manifesta προφάσει periculosis jam symptomatis stipata reversa est. Calor enim totius corporis vere mordax, delirium fere assiduum, palpante simul, & se jactitante ægro, validus linguæ, & artuum tremor, subsultus tendinum, & inchoatæ quasi in facie convulsiones, terribile, & protractius longe reddiderunt caloris stadium, quod sudor excepit profusus, diuque manans, ægroto interim profundo veluti apoplectico sopore demerso, ita, ut non nisi fortioribus agitationibus signa sensuum, & loquelæ proderet. Febri hac sequenti mane remittente æger quoque evigilavit, sed debilis admodum, & sensibus hebes. Hic jam minime amplius feriandum esse ratus, optimi corticis unciam integram, in duode-

decim pulverum doſes diviſam, ante metuendi acceſſus reditum ægro juſſi ingerere. Reducem quidem paroxyſmum is inde expertus eſt, nullo tamen graviore ſymptomate ſtipatum, & multo breviorem; quare in uſu corticis ulterius inſiſtere imperavi. Sanitatem proinde perfectam brevi recuperavit, & adhucdum tenet memoratus vir, qui aliam corticis unciam, me ſuadente, per octiduum, ab ultima febris umbra, recidivæ præcavendæ ergo, rurſus devoravit.

CASUS II.

Tertiana remittens ſimplex, ſub Epilepſiæ habitu.

Figuli Frum in pago Lanzendorf morantis, filia ſexennis finiente menſe Julio horripilatione prehenditur, dein frigore haud diu durante; brevi poſt calore valido, & diris toto fere corpore convulſionibus per horas aliquot vexatur, ſpumam ore effundit, ſopore demum pro-

fundo cum ſtertore mergitur. Accitus ego jam utcunque vigilem invenio, non leviter tamen febricitantem, debilem admodum, & capite multum dolentem. Dum in morbi cauſam inquirerem, terrorem hi vehementem, lac coloſtratum alii incuſabant, cujus etiam coagula in paroxyſmi principio aliquoties rejecerat vomitu. Morbum hunc, veram eſſe epilepſiam, tum minime dubitavi, ideoque ad ſuperſtes adhuc coagulum evacuandum, lene emeticum, dein remedia nervina, & roborantia præſcripſi. Sed ecce die ſequenti belle ægram habuiſſe, tertia vero morbum eadem cum ferocia, eadem ratione, eodem tempore rediiſſe ac receſſiſſe referunt puellæ Parentes. Mutavi igitur Diagnoſin, ſuſpicatus illico febrim hic latere de intermittentium familia intermittentem epilepticas convulſiones indutam, licet urinam ægrotæ videre haud licuerit. Cortex tamen, quem præſcripſi, nondum ingeri potuit (ſerius enim de mali reditu ſum certior factus) cum tertiam jam periodum inchoaret febris convulſionibus æque truculenta; verum a media corticis uncia, remiſſi-

missionis insecutæ intervallo exhibita, cum adscititia sua epilepsia fugam illico arripuit, hucusque exul.

CASUS III.

Quotidiana remittens cum Caro.

Ardearum Custodis Wainanz filius natus maximus, septemdecim annorum adolescens, intermittentibus jam aliquoties vexatus, exeunte Julio, febre laborare cœpit fere continua; exacerbatio enim, & remissio vix erant notabiles; vesperi solum livorem unguium percipiebat, & paulo post de majori ægritudine, ac debilitate, siti, & calore aucto conquerebatur. Urina vix a naturali distabat præter colorem fere aurantium. Hinc non nisi decoctum solvens, atque aperiens sumendum præbui. Sed quinta morbi die, prævio livore unguium, calor, & sitis longe magis intendebantur; oriebatur narium hæmorrhagia

gia satis larga, qua spissus, & illico concrescens sanguis ad uncias aliquot evacuabatur. Profundus inde sequebatur somnus cum facie rubra, respiratione magna, vix non stertente, pulsu forti, & pleno; fortiore voce, & agitatione excitatus æger, oculis connivebat, loquebatur, seu potius delirabat, brevi denuo in soporem reversus. Ne igitur in apoplexiam degeneraret commatosus hic, vel καρωδες affectus, balneo pedum præmisso, sanguis inde copiosus detrahebatur, epispastica acria plantis pedum imponebantur, enema emolliens, nitrosum, subducens alvo injiciebatur, refrigerantia, antiphlogistica interne porrigebantur. Melius æger se habuit sequenti mane; utcunque vigil, mente constans, haud difficulter respiravit, multum tamen febricitavit; alvum ab enemate bis posuit. Urina autem sedimentum habuit lateritium copiosum. Anguem jam in herba latentem inde suspicatus, quotidianam nempe remittentem sub Cari larva deinceps incessuram, mediam Corticis unciam in sex pulverum doses divisam præbui, ante occasum Solis

lis omnino abſumendam. At quod vix mediam remedii partem nauſeanti filio, perperam indulgens mater ingeſſerat, ille vix e balneo pedum, quod quotidie injunxeram, veſperi ingreſſus, redeunte paroxyſmo, Caro rurſum ſopitus eſt. præter renovationem epiſpaſticorum, & enematis paulo acrioris injectionem, & tenuem nitroſum, ac reſolventem potum, nihil ultra tentavi, cum & mali naturam jam evidenter cognoſcerem, & ægri vires fractas admodum viderem, neque ſoporoſum affectum magis, ac heri ingraveſcere adverterem. Electuarium interim ex Corticis uncia cum melle paravi, quod apparente remiſſione, luce altera ſperanda, illico exhibere, & ante veſperam conſumere ſevere imperavi. Diligentius jam exequebantur mandata Parentes, de ſalute filii plurimum anxii: hinc factum, ut exacerbatio quidem ſolita redierit, nec Caro tamen, nec alio graviore ſymptomate ſociata, continuato Corticis uſu penitus evanida.

Verum hic adoleſcens vix diebus aliquot ἀπύρετος, a largiore paſtu in febrem incidit vere continuam acutam, a qua tamen perfecte convaluit, hæmorrha-

rhagia critica, ſed larga adeo, ut in animi deliquium laberetur, die morbi ſeptimo integre judicatus.

Hoc altero quoque morbo feliciter exantlato, miſer adoleſcens vix unius ſeptimanæ ſpatio interjecto tertianam intermittentem denuo contraxit, quæ cito quidem, ſtrenue ſumpto cortice, ſe ſubtraxit; ſed locum ceſſit quotidianæ iterum intermittenti, etiam integris tribus ſelectiſſimi Corticis unciis ſuperiori. Hic Sydenhami memor, qui in Epiſt. I. reſponſ. aperte monet: „ dari aliquos, „ quorum corpora ob frequentem febris „ recurſum contra corticem quaſi com- „ munita, ſalutiferam ejus vim perpetim „ eludunt---; conſilium quoque experτiſſimi hujus Viri amplexus ſum, & a medicatione prorſus abſtinui; victu ſolum eupepto, & vino modico uti, ægro ſuaſi: quibus ille monitis lubentiſſime obſecutus, & laudabili motu corpus ſimul exercens, brevi tempore a febri immunis, & omni ratione ſanus evaſit. Anno proxime elapſo menſe integro Octobri idem adoleſcens rurſus decubuit febre quotitiana, remittente, veſpe-

vesperi exacerbata cum magna virium jactura, cardialgia gravi, & anorexia, quibus se sensim junxerunt noctes insomniis turbatæ, leves mentis aberrationes, sensuum stupor, & incipiens quasi lethargus. Urina sive remissionis sive exacerbationis tempore missa, nunc vix abhorrebat a statu naturali, nunc rubra admodum erat & tenuis, cerevisiam, quam Germani das Luft-Bier appellant, perfecte referens; nunc lateritium ponebat sedimentum. Præter alia artis adminicula, corticem jam ab initio morbi per mensem integrum exhibui, neque alium adhuc effectum inde percepit ægrotans, nisi quod finiente quinta septimana appetitus aliquis, quamquam exiguus, rediret, cardiæ dolor, & oppressio mitesceret, atque perpetua in somnum proclivitas, sensuumque stupor evanescerent; cæterum febris nihil mutata pergebat, & vires dejici magis, quam increscere videbantur. Quia vero corticem lubenter sumebat ægrotus, continuavi illum, sed dosi paulo majore. Paucorum dierum spatio tubercula hinc inde in parte capitis capillata enascebantur,

tur, nucem myristicam, aliquando juglandem mole æquantia; cito matura, immo jam mollia, dum apparerent, & sæpius sponte, subinde lanceola aperta, pus album, crassum, copiosum fundebant: similis quoque materia cum urina stranguriose missa, prodibat magna copia; Digestivis ideo aperta tenere ulcera contendi. Nihilominus perseverabat febris haud exigua, vesperi, uti monui, aliquantum exacerbata, qua, ut & sudoribus præsertim noctu profusissimis, æger plurimum emaciabatur. Cortici igitur ultra institi, & quod cubiculum, in quo æger hucusque decubuit, humile esset, & illius parietes ob alluentem rivum aqua fere guttatim transudarent, in domum editiori loco positam, ab amne longius remotam, atque siccam ægrotum transferri, & sæpius de die extra lectum hærere jussi. Viribus sic sensim crescentibus & febre multum emendata, a cortice destiti; Diætam vero analepticam substitui. Unde brevi tempore integra valetudine adolescens ille potitus est. Devoravit autem toto hujus ultimi morbi decursu libram fere integram selectissimi Corticis. Procliviti-

clivitas ejus in febres, harumque pertinacia vitiis habitaculi maxima ex parte tribuenda esse videtur, cum & Pater ejus, & tota hæc familia febribus illis epidemicis sæpius laboraverit, prout magis patebit ex sequentibus.

CASUS IV.

Tertiana remittens duplicata, more acutissimæ febris omnes fere corporis functiones graviter lædens.

Falconarii Fischbacher vidua, triginta aliquot annos nata, anno proxime elapso obstetriciæ artis examine rite functa, sub Septembris 1759. initium, febre laboravit remittente, ob ingentem virium dejectionem, dolorem capitis immanem, aliaque gravia symptomata, sat vehementia, & anomala. Licet genuina hujus febris indoles aliunde haud sufficienter intelligi poterat, quæ tamen tunc dominabatur Epidemia, & urinæ sedimen lateritium morbi genium luculenter

prodiderunt. Neque difficulter is paruit cortici.

Sed cum illa valetudinaria adhuc debilem ventriculum farinaceis, lentis, ac vel maxime difpeptis cibis oneraret, & præmature corpus frigidiori auræ exponeret, febris recurrit, at pejor longe, & periculofior. Nam, ut morbi decurfus docuit, bini paroxyfmi alternabant, duplicatam tertianam efficientes, protracti adeo, ut paucæ remiffioni horulæ fupereffent; primus horum infequentem fævitie multum exfuperabat, peripneumonia, & pleuritide Vitalibus; delirio, & perpetua inquietudine Animalibus; ructu, fingultu, vomitu torminibus, & alvi fluore Naturalibus vim maximam inferens functionibus. Urgentibus ita fymptomatis, fanguinis, inflammatoria crufta obducti, detractione, cataplafmate emollientiffimo lateri, plantis vero acribus epifpafticis appofitis, fæpiufque renovatis, internis diluentibus, nitrofis, emollientibus, antiphlogifticis, pro viribus occurri. Poft maximos octodecim horarum labores mitiora omnia facta funt. Urina impenfe rubuit cum lateri-

teritio in fundo vasis sedimine. Ut itaque præpedirem futuram exacerbationem, quam sequenti primo die metuebam, mala omnia redintegraturam, corticem illico præbui. Verum vix semel eum gustare licuit, cum alterius inexspectatæ Tertianæ paroxysmus apparuit, qui quamvis memorata ante symptomata fecerit recrudescere, mitior tamen multo fuit atque levior; nihilominus diuturnia sui mora corticis usum fere penitus inhibuit. Hinc a graviore reduce exacerbatione, primæ simili, debilis aliunde ægrota in summas conjecta fuit angustias. Quamprimum autem immanis hæc mitescebat procella, qua durante eadem Artis adminicula suggessi, integram Corticis drachmam quantocyus ægræ propinavi, qua dosi brevibus intervallis ter repetita, accessio altera fere penitus sufflaminata est. Liberiores jam manus, longiusque tempus hac ratione nactus, eam corticis quantitatem exhibere potui, ut vix umbram atrocis illius paroxysmi ægrota persentisceret, & plenæ reportandæ victoriæ spes affulgeret pulcherrima.

Verum illa in continuando remedio negligens, & ſanam ſe jam omnino rata in victu pleniori, ac duriori rurſus delinquens, pœnas ideo dedit quam graviſſimas: quippe febris, viribus exinde aucta, & corpus robore pene omni deſtitutum, magno impetu aggreſſa, ad incitas uſque redegit miſeram. Pulſus namque vacillabat celer, & ſumme debilis; frigeſcebant extrema; parva, dolens, & frequens erat reſpiratio; lurida, & luctuoſa facies; tantus denique virium languor, ut ultimas jam vitæ horas agere viſam, extrema unctione muniri neceſſe fuerit. Nervos interim omnes intendi, ut exitioſum adeo paroxyſmum ſalva ſolummodo vita ſuperaret miſera; quod etiam fere citra ſpem veſicantia larga, ac remedia vel maxime ſtimulantia, Camphora, Radix Serpentaria Virgin. Contrajerv. haud parce exhibita effecerunt. Cortex vero apparente remiſſione illico datus, & ſtrenua doſi aſſiduo porrectus, paucis diebus febrim, & graviſſima ejus ſymptomata adeo cohibuit, ut brevi tempore hæc mulier cum ſanitate in gratiam redierit, orci faucibus jamjam abſorbenda.

CA-

CASUS V.

Tertiana remittens ſimplex cum inflammatorio dolore lateris.

Operarius Laxenburgenſis, Felber nomine, triginta annorum vir, ſicca & ſtricta temperie præditus, ſexta Octobris, excutiendo tritico occupatus, circa quintam veſpertinam, horripilatione primo, & frigore, ac brevi poſt calore, & ſiti intenſa, dolore lateris ſiniſtri acutiſſimo, reſpirationem plurimum impediente corripitur; unde a labore deſiſtere coactus lecto ſe committit. Poſtquam octodecim fere horis cum dolore lateris, reſpiratione brevi, dolente, celeri, ſiti magna &c. febris perſeveraſſet, omnia maxima ex parte remiſerunt. Octava illius menſis melius adhuc ſe habuit æger, hinc debilis, licet, & latere non leviter adhuc dolens, ideoque procul dubio etiam febricitans, laborem ſuum rurſus adiit.

Verum ſole occiduo mala omnia vehementer recrudeſcunt; Domum igitur

lectumque repetiit. Tunc ego in opem miseri vocatus, inveni eum graviter febricitantem cum pulsu duro, respiratione brevi, dolente, celeri, suppressa, dolore lateris acutissimo, & quod sane mirum, sine omni tussi, vel & tussiendi conatu. Examinata rite morbi historia merito conjeci, tertianam hic subesse, sævam pleuritidem omni nota referentem, sola tussi excepta. Sed quoniam cum tecto sic hoste aperto marte dimicare nondum liceret, cum in maximo vigore tunc esset exacerbatio, symptomatis interea, vitales actiones tantopere lædentibus, mitigandis incubui. Sanguinem itaque e brachio lateris affecti ad decem uncias eduxi, qui brevi post densa crusta phlogistica obducebatur; cataplasma emollientissimum loco dolenti applicui, sæpius iterandum; interne decoctum hordei cum oxymelle simplici, & nitro copiose potandum præbui. Levamen inde notabile percepit æger, tam in respirando aëre, quam sensu doloris. Nox tamen insomnis cum calore vehementi, siti maxima &c. transacta est. Sequenti luce pulsus quidem longe minus celer fuit, nec du-

rus,

rus, multum tamen febrilis; dolor lateris haud levis perrexit; urina prærubra lateritium dejecit sedimentum. Cum igitur mitigata quidem notabiliter, non tamen sublata essent symptomata, nec vel minimus cutis mador hucusque appareret, dubitavi, num penitus jam deferbuerit accessio; quare in usu priorum ægro pergere imperavi. Vesperi accedens, omnia in statu pristino reperi; nec quidquam immutatum mane altero deprehendi, nisi quod dolor ille acutus in dextrum latus pro momento migrarit, cito tamen in antiquam sedem reversus. Urina hesternæ similis, cutis perstabat rigida. Non igitur intermittere, sed solum remittere cum symptomatis adverti Tertianam, sic nempe epidemicam. Indicabatur ergo cortex; verum cum angustum nimis tempus esset, reducem stata hora paroxysmum impedire non potui; quo vitales functiones haud levius, immo gravius, quam antea, opprimente, & pulsu duro micante, venæ sectionem, cataplasma, aliaque iteravi. Vi febris autem remittente, corticem quantocyus sumere cœpit æger, cujus unci-

am integram cum intra 24. horas absumsisset, exacerbationem inde secutam multo mitiorem ut & dolorem lateris, aliaque symptomata longe leviora sustinuit, protracto corticis usu ab omni morbo vindicatus.

Simillima febre (nisi quod dolor ille acutus costas lateri sinistri infimas spurias occuparit) tunc temporis laboravit Venatoris nostri D. Gruber uxor quadragenaria, & eodem modo, eo solum excepto, quod vena semel tantum tusa fuerit, ad pristinam valetudinem illam revocavi.

CASUS VI.

Tertiana remittens simplex cum atroci Cholera.

Epidemica quoque hac febre decubuit mense Octobri uxor quadragenaria Hortulani Aulici Tilli, remittente nimirum, & alterno quovis die exacerbata, sed alium jam morbum referente atrocem nimirum Choleram. Quippe ultra

ultra vigesies lympham salsam, diversi colore bile mixtam, paroxysmi tempore ore rejecit, similemque liquorem alvo simul, at pluribus longe vicibus exoneravit cum enormibus ventriculi, & intestinorum torminibus, ita, ut quemadmodum febris in totum nunquam recederet, utraque etiam evacuatio assiduo, licet in remissione rarior, pergeret, donec, exacerbata denuo febre, magis etiam augeretur. Ad alterum accitus paroxysmum, symptomatis nimium ferocibus pacandis, dedi operam; externe enim ventriculo Emplastrum de ladano, ventri cataplasma emollientissimum apposui; interne mixturam ex tota Mentha, & Laudan. liq. Sydenh. conflatam exhibui, unde & parcius, & facilius ægra dejecit, vomuitque; iisdem idcirco remediis etiam in remissionis intervallo insistere, & corticis unciam in Electuarium redactam hoc simul tempore devorare jussi. Febris redux nullum amplius vomitum comitem habuit, aliquas solum dejectiones produxit; ulteriori autem corticis usu fugam penitus capessivit, sana jam ægrotante, nec nisi naturalem quotidie alvum ponente.

CASUS VII.

Tertiana remittens ſimplex, cum Apoplexia, altera jam periodo letali.

Adoleſcens ſedecim annorum aurigæ ſervitium apud vicinum mihi ruſticum, Toifel appellatum obiens, finiente menſe Septembri, nihil antea conqueſtus, mutus ſubito poſt levem horripilationem evaſit, neque ullum ſenſuum ſignum, utcunque agitatus, & vellicatus præ ſe tulit, profunde ſtertens cum facie rubra. Cum hic morbi ſtatus medium fere nychthemerum perduraſſet, quin vicinus ipſe vel quidquam de illo reſcierim, ſenſim ad ſe rediit æger, ſenſus tamen ſtupore occupati erant, & loquela aliquantum læſa. Dum in procinctu eſſem, Viennam gravi ex cauſa proficiſcendi, accurrit ad me loci hujus balneator, rem exponit, neque ſe niſi paucis ante horis accitum eſſe (ſic nempe pauperculi negliguntur ruri domeſtici!) refert; conſilium porro

ex

ex me quærit, quidnam absente me sit facturus. Dum serio hæc meditarer, ægrum examinarem, & tam brevem gravis adeo apoplexiæ solutionem, sine ullius usu medicaminis, absque omni evacuatione critica demirarer, in eam merito deveni suspicionem, an non febris remittens epidemica sub apoplexiæ forma tragœdiam luderet. Jussi igitur Balneatorem, ut corticem ægrotanti illico ingerat, ita ut unciam, si fieri posset, integram intra 24. horas absumeret ægrotus; illud enim spatium ab exacerbatione metuenda superesse videbatur. Verum cum æger nihil amplius simile metuens, se jam in vado esse arbitratus, corticem sive pulveris, sive Electuarii forma respueret pertinaciter, febris stata hora die altera reversa, apoplexia letali (venæ sectionibus, & alvi subductionibus per enemata incassum a balneatore institutis), miserum paucis horis interemit, procul dubio inter vivos adhuc numerandum, si integram, quam destinavi, Corticis unciam (vix quarta enim hujus pars illi potuit ingeri) ante funestam febris exacerbationem, assumsisset.

CA-

CASUS VIII.

Quotidiana remittens colliquativa febris hecticæ habitum induta.

Falconarii Michaelis Geben uxor, viginti aliquot annos nata, teneræ, ac bilosæ temperiei, in septimum mensem gravida, mense integro Septembri, febre epidemica laboravit hoc modo, ut febricitaret quidem continuo, inclinante tamen die, longe notabilius, tussi sicca, frequenti, præcipue vesperi vexaretur, sudoribus maderet profusis, si leviter etiam stragulis cooperiretur. Accessus autem vespertini non rigore, aut frigore, sed sensu momentaneo, auræ quasi frigidiusculæ corpus afflantis, aliquoties iterato; subsequente dein mordaci calore, cephalalgia immani, siti intensa, aucta tussi, & sudoribus se prodiderunt. Aliquot jam septimanas sic transegerat ægra, priusquam me accerseret, noto illo axiomate abusa: graviditatis tempore medicinam non esse faciundam. Verum dum cor-

corpus plurimum emaciari, vires ſenſim evaneſcere adverteret, me demum vocat. Accuratius perpenſa hiſtoria morbi, & conſpecto ſedimine urinæ lateritio, non dubitavi de epidemicæ remittentis præſentia. Corticem ideo Electuarii forma præbui, matutinis, & primis pomeridie horis, magna doſi ſumendum. Sed cum ægrota ingratum palato remedium vel cultelli apice ſolummodo delibaret, vix notabile percepit levamen; ſerio tamen, ut & ſuæ, & inſontis Embryonis vitæ conſuleret, exhortanti mihi, ſedulo obſecuta, devorata corticis uncia ſesquialtera, a febre, tuſſi, ſudoribus paucis diebus fuit liberata, & reliquum graviditatis ſpatium ſana cum valetudine emenſa, vegetum puellum felici partu enixa eſt.

CASUS IX.

Tertiana remittens duplicata ſub veræ, & ſævæ pleuritidis larva.

Lanionis noſtri Heim ſexagenaria uxor 26. Octobris corpus a motu calens,

lens, frigidiori auræ vesperi exponens, horripilatione corripitur, & frigore, quibus aliquamdiu durantibus se jungit calor vehemens; lateris dextri dolor validus, ad spinam usque dorsi se extendens; tussis frequens, sicca, dolorem immaniter augens; respiratio brevis, dolens, suppressa. Nox insomnis fuit, & laboriosa. Cum eadem & luce altera perseverarent, meam implorat opem. Morbi causa percepta, modo dicta coram spectans, pulsumque deprehendens summe febrilem, plenum, durum; linguam albam, siccam, de veræ Pleuritidis præsentia minime ambigebam. Sanguinem itaque ex affecti lateris brachio evacuari, & cataplasma emollientissimum loco dolenti admoveri jussi, reliquamve hic artem haud negligenter administravi. Densam in superficie crustam inflammatoriam gerebat sanguis. Mitiora inde symptomata. Prima a meridie hora ejusdem diei horror cum levi frigore recurrit, increverunt denuo calor febris, tussis, dolor &c. & quod pulsus æque durus, ac plenus, quam antea vibraret, venæ sectionem, aliaque repetii.

San-

Sanguis iterum fuit phlogiſticus. Remiſerunt veſperi cum febre ſymptomata. 28. Octobris veſperaſcente die, horripilationem reducem excipiunt dolor, calor, tuſſis &c. immaniter adaucti, noctem ideo valde laborioſam reddentes, & luce altera remittentes, rurſus a meridie prævio horrore aliquo exacerbati ſunt. Hoc interea tempore cataplaſmata ſolum aſſiduo renovata, & nitroſa refrigerantia emulſa ſunt exhibita: a venæ ſectione autem ulteriori abſtinui, tum quod vires plurimum eſſent dejectæ, tum quod ex præſenti morbi decurſu, & lateritio urinæ ſedimine abunde conſtaret, neutiquam veram cum continua acuta febre adeſſe pleuritidem, ſed ſub pleuritidis larva febrem deliteſcere epidemicam, tertianam nempe remittentem, duplicatam. Hinc corticis unciam mixturæ forma ante reditum proximi, illiusque ſævioris veſpertini paroxyſmi, integre ſumendam præbui. Quo factum, ut non niſi majorem paulo calorem, tuſſi, & dolore lateris non magis auctis, ea nocte ægra perceperit; & cum die altera proſequeretur remedium, vix umbram pomeridianæ exacer-

acerbationis experta eſt; quare in uſu corticis vix impedita, paucis diebus tuſſi, dolore, calore, febri immunis, priſtinæ ſanitati reſtituta eſt.

CASUS X.

Tertiana remittens ſimplex ex gravi ægrotantis errore in duplicatam malignam cum petechiis verſa.

Pater familias illius Domus, in qua AUGUSTISSIMÆ Munificentia hujus loci Phyſicus habitaculum tenet, Gamauf appellatus, vir quadragenario major, inchoante menſe Septembri, tertiana ſimplici epidemica laboravit. Cum procatarcticam febris cauſam ſaburra cruditatum in primis viis ſtabulantium conſtitueret, emetico eam ſuſtuli, unde vix notabiles fuerunt febris acceſſus. Ferocior hæc inſurgit, dum ille ſuillis carnibus, ſale conditis, & fumo induratis, aliisque duriſſimis alimentis debilem adhuc oneraret ventriculum. Purgans ideo dedi,

dedi, & dein ſalia neutra Ammoniaco ſociata cum decocto ſolvente, aperiente. Miteſcit febris, & receptum parat. Sed ecce, ægrotus in nocturno paroxyſmo, licet ſatis miti, vehementer ſitiens, ſudore madens, de lecto ſurgit, & cum potum ex neglectu cuſtodis filiæ, in cubili non reperiret, pallio quodam lacero leviter veſtitus, nudipes in atrium prodit, frigidamque ibi inventam aquam repetitis hauſtibus larga copia ingurgitat. Hinc dum mane eum inviſerem, perſpiratio penitus ſuppreſſa erat, cutis rigida, mens leviter delira, pulſus celer, debilis, vires proſtratæ, inquietudo & jactitationes aſſiduæ, præcordia dura, tenſa, ſenſu ægri magno quaſi onere gravata, dolentia. Ad naturalem igitur diaphoreſim reſtituendam, & eum non adeo inflammaptio, & humorum inſpiſſatio, quam repercuſſi ſudoris, & perſpirabilis corruptio, ac putrida ſanguinis diſſolutio ex ægri enarrata conditione metuenda eſſet, leniora diaphoretica propinavi cum infuſo congruo, cui ſpiritum Vitrioli inſtillavi. Circa meridiem cutis erat mollis, perſpiratio aliqua, urina aquoſa, turbi-

da, reliqua eadem. Vesperi, præter morem, exacerbata febre, pessimum in statum devenit æger. Pulsus vibrabat celer, contractus, debilis; anxia, dolentia erant præcordia; vires magis adhuc dejectæ; nunc delirabat, nunc commate commato demergebatur æger; tremores, & subsultus tendinum advertebantur; maculæ petechiales purpureæ in collo, & pectore apparebant. Vesicantia idcirco suris admota, interne mixtura camphorata cum aceto data, & pro potu decoctum specierum antifebrilium cum Spiritu vitrioli fuit exhibitum. Vesicantia, quamvis per 24. horas relicta, parvas sustulerunt vesiculas, unde pauca lympha, ad ignem tamen coiens, effluxit. Pulsus autem elevatior, minus febrilis, mens magis constans, minus anxius, inquietus, & soporosus æger fuit. Perstiterunt maculæ purpureæ, numero non nihil auctæ. Præter reliqua cortex etiam exhiberi cœptus. Sed brevi postea exacerbatio solita tertianæ prioris accessit, quam conspicuam reddiderunt pulsus celerior, sitis major, ægritudo gravior, delirium frequentius, inquietu-

tudo aucta. Remiserunt hæc symptomata orto Sole. Urina hucusque turbida, sedimen posuit lateritium. Cortici igitur solertius institi, ut gravior recentis tertianæ paroxysmus, eo die metuendus, maxima saltem ex parte sufflaminaretur; quod etiam obtinui. Maculæ petechiales pallidiores factæ sunt, nec numero plures. Cum tunc temporis ægrotantis consanguinei proponerent, ut alium adhuc Medicum consilii causa accerserem, Clarissimum Viennensem Medicum D. Pök accivi. Cum vires paulo essent majores, nec præcordiorum amplius premeret oppressio, maculæ evanescere viderentur, camphoram detraximus; cortici vero salem polychrestum addidimus, ut segnior alvus melius fungeretur officio. Febris hac ratione sensim disparuit. Reconvalescenti remedia, primas vias roborantia aliquamdiu exhibui, quod eum brevi ad duriorem victum rediturum, facile prævidererem. Petiit interim a me purgans, quod cum illi tum ob vires adhuc imbecilles, tum ob febris cortice expugnatæ recidivæ metum tum temporis negarem, moræ impatiens, nescio, a quo

ſat draſticum ſumſit, a quo, quamquam febris non fuerit reſuſcitata, eam tamen paſſus eſt jacturam virium, quæ plurium ſeptimanarum ſpatio vix potuit recuperari.

CASUS XI.

Tertiana remittens duplicata, cum Syncope, & præmiſſis aliis ac peculiaribus Symptomatis.

Johanes Dörffler Comitis de Parr hic loci hortulanus, vir triginta aliquot annos natus, medio Junio An. 1760. Febre epidemica decubuit perniciosiſſima, remittente duplicatæ tertianæ periodos obſervante. Paroxyſmum inchoabat frigus, ad maximum algorem ſucceſſi adſcendens, qui, referente ægro, a ſummis humeris, cum ſenſu doloris accutiſſimi, lancinantis, quaſi acus valide pungentis, per totum brachium decurrebat, digitos manuum ſingulos ad apicem uſque ſeorſim percurrens: tunc rurſum ad hume-

humeros ascendit, & inde a parte anteriore per pectus, & abdomen, a posteriore per dorsum integrum, dein per femora, crura ad pedum digitos descendit, quos, posteaquam singulos, ut in manibus, permeasset, demum evanuit. Hoc demirandi algoris stadium ultra binas duravit horas. Frigus interim grande fuit; corpus rigidum, pene immobile, præcipue ob doloris magnitudinem; pulsus parvus, debilis admodum, & inæqualis, difficilis, & anxia respiratio. Calor tunc sequebatur, eodem prorsus modo corpus integrum per partes singulas penetrans, nisi quod dolor qui calorem comitabatur, lancinans, acutissimus non algoris, sed ignitæ quasi pungentis acus sensum exprimeret. Perseverabat calor, per totum jam corpus diffusus per plures horas, dum integra gravis cardialgia frequentes, & fere continuas induceret Leipothymias, pulsu nunc celeri, & valde debili, nunc plane intermittente. Profusissimus denique toto corpore emersit sudor cum intolerabili dolore capitis, calvariam quasi, conquerente ægro, findente, dolore valido lumborum, & ve-

hementi adeo, & dolorifico aurium tinnitu, atque vertigine; ut apoplexia se afficiendum, perpetuo ejularet ægrotus. Sudor hic per plures horas adeo profundebatur, ut indusium ægri & lecti linteamina penitus maderent. Post ingentes ejusmodi sedecim horarum labores remiserunt cum febre symptomata; ast breve fuit hoc intervallum: cum paulo postea alterius tertianæ paroxysmus accederet, similemque, immo funestiorem semper luderet tragœdiam, quo sæpius reverteretur. Quinque jam paroxysmos sustinuit ægrotus, priusquam cortex est exhibitus. Binos enim priores facile tulit, quippe multos leviores. Tertio vero graviori vexatus, me primo vocavit. Symptomata tunc compescere contendi & remissionis tempore pulverem illum febrifugum, ex sale ammoniaco, & alcalinis conflatum propinavi. Sed prospero & hac vice frustrabar successu. Quarta redux exacerbatio eam jam præ se tulit ferociam, quam supra descripsi, & diuturnior fuerit, prioribus, vix degustari cœpit cortex, cum quinta rediret accessio gravissima, in quo animo deficiens

ciens æger cardiacis aſſiduo refectus, & ad moleſtiſſimum aurium tinnitum, & dolorem mitigandum, vertiginem avertendam, epithemata, epiſpaſtica, omniaque artis adminicula adminiſtrata ſunt. Ex hac autem tempeſtatum vi emergenti, uncia corticis Electuarii forma ingeſta eſt. Rediit quidem inde acceſſio, at facie longe aliena. Etenim ſenſus ille perquam moleſtus primo algoris, dein ardoris cum dolore acutiſſimo ſingulas corporis partes ſeorſim permeans, vix fuit notabilis, nullum in caloris ſtadio obortum animi deliquium; abſuit cum vertigine dolentiſſimus aurium tinnitus; intenſus tamen capitis, & lumborum dolor, & copioſus ſudor defatigarunt ægrotantem; quatuor etiam horis brevior fuit hic acceſſus. Corticem tunc ille ſtrenue proſecutus, binorum ſpatio dierum, ab omni febre, & ægritudine liberatus eſt. Vires modo immaniter dejectæ, diætæ analepticæ & remediorum cardiacorum, ac roborantium ope reſarciendæ ſupererant. Suaſi inſuper, ut mediam adhuc corticis unciam recidivæ præcavendæ ergo aſſumeret, quod dum ille negligeret, graviter ille mulcta-

tus eſt. Namque dum binis a fugata febre ſeptimanis, viribus jam plurimum valens ſummo mane, humida tempeſtate, terram fodicaret, frigus denuo, virium momentaneam jacturam, & ne nova repetitione tædium pariam, recidivam patitur tertianæ duplicatæ, quæ acceſſione altera eam jam exercuit ſævitiem, quam ſupra recenſui. Corticem ideo, hac vix finiente, ingeſſi, unde exacerbatio mitis primo reverſa; dein prorſus evanuit. Sumpſit in hac recidiva æger unam corticis unciam, & ad præcavendam deinceps febris reditum, mediam; adeoque univerſim tres Corticis uncias devoravit, firmiore inde, quam unquam tenuit, ſanitate potitus.

CASUS XII.

Tertiana remittens duplicata, cum ſyncope, paſſione hyſterica, Delirio &c.

Balneatoris Mosbrunnenſis Rimmel uxor, triginta duos annos nata, mobilis

bilis admodum nervosi systematis mulier, mense Julio epidemica, remittente febre corripitur; quæ levioribus aliquot paroxysmis prægressis, in duplicatam tertianam abiit, truculentis symptomatis stipatam. Agmen duxerunt oscitationes, ac pandiculationes aliquæ; sequebatur subitanea, & omnimoda virium dejectio; passio tunc hysterica ægram dire vexavit, ac quasi jugulavit; inde animi deliquium verum in syncopen cum frigido in facie sudore, pulsus asphyxia desinens. Post multas refocillationes, per cardiaca antihysterica, extus, intusque administrata reviviscebat ægra, pulsu micante debili, celeri, inæquali; haud diu post insurgebat denuo passio, vel sic dicta suffocatio uterina, in syncopen rursus terminata; atque ita pessima hæc mala, aliquoties alternantia, efficiebant frigoris stadium, sane horrendum. Hoc excepit calor vehemens cum delirio fere continuo, & inquietudine; sudor tandem immoderatus, & per horas protractus, cum sensu concussorum quasi ossium, immani cephalalgia paroxysmum finivit. Plurima sic nychthemeri parte, & ut ita dicam, in mortis

confinio transactio, debilissima mulier, fere artus movere impotens, vix somno brevi, ac jure carnium se reficere poterat, cum alterius tertianæ exacerbatio ingrueret, a qua eas in angustias conjecta est, ut extrema unctione muniri eam, necesse fuerit. Tum ego in opem vocatus, inveni ægram viribus pene exhaustam, facile squallidam, cum pulsu celeri, parvo, debilissimo, ut vere asseverare queam, unam, aut plurimum binas exacerbationes similes, salva vita sustinere illam nequaquam potuisse. Probe igitur examinata morbi historia, & viso lateritio urinæ sedimento, de pernitiosissimæ febris Epidemicæ præsentia abunde convictus, corticis unciam, si fieri posset, integram cum remediis cardiacis, & nervinis in Electuarium redactam, exiguo remissionis intervallo ingeri jussi. Maxima ejus parte absumpta, accessus rediit immaniter mutatus. Quippe in frigoris stadio, nec passio hysterica orta est, nec animi deliquium; calor quoque, & capitis dolor mitiores multo fuere; mens semper constitit, & moderatus sudor cito finem imposuit. Quare corticis

usui

uſui diligenter inſiſtens ægra, libera penitus ab omni febre, ac ægritudine evaſit. Vires ſolum diæta analeptica, opitulantibus remediis roborantibus, reſarciendæ erant. Et ab illo tempore, valetudinaria alias, ſolida ſanitate gaviſa eſt.

CASUS XIII.

Tertiana remittens duplicata, cum ſæviſſimo Algore, ſyncope &c.

Caupo Trumavienſis, Stitteriz nomine, vir quadragenario proximus, temperamenti atrabiliarii, primis Auguſti menſis diebus, incaute ſub arbore pernoctans, febre mox epidemica correptus eſt. Propter oris amaritiem, & leviores nauſeas emeticum ſumſit, unde frequentiſſime ſurſum, & deorſum purgatus eſt. Febris vero non ſolum non mitior inde reddita, ſed in tertianam potius duplicatam pernitioſam admodum dege-

degeneravit. Terribile fuit algoris ſtadium, Frigus enim increvit adeo, ut totum corpus, & imprimis pedes, licet augerentur ſtragula, linteamina calida corpori, calefacti lateres pedibus aſſiduo admoverentur, trunci inſtar immobilis per horas vehementer algerent, rigerentque, nec niſi ſuperveniente febris calore incaleſcerent. Durante hoc algore, præcordiorum oppreſſio, & cardialgia gravis ſyncopen ſæpius induxerunt, ita, ut perpetuis refocillationibus opus eſſet. Caloris ſtadium præter alia validiſſimum capitis, & moleſtum oſſium quaſi detolatorum dolorem cum inextinguenda ſiti produxit, Modico demum erumpente ſudore melius æger ſe habuit, ſed debilis adeo, ut nec ſe vel in lecto ſolus vertere potuerit. Tertiæ ejuſmodi exacerbationis tempore accitus ego, morbi hiſtoriam edoctus, & urinæ ſigno adjutus, tertianam duplicatam evidenter detexi; atque ex virium inanitione, vultu mœſto, luridaque facie diſcriminis magnitudinem dimenſus, corticis unciam Electuarii forma præſcripſi, cujus ſaltem partem mediam, anguſto remiſſionis ſpatio ſumeret.

ret. Febris quidem exacerbata eſt, nec tamen enorme illud frigus, nec animi deliquium comites habuit, & longe citius remiſit; abſumpto autem electuario penitus evanuit. Verum quia ulteriorem corticis uſum recidivæ prohibendæ gratia ille negligeret, & nocturno frigori ſe præmature exponeret; febri tertiana ſimplici mulctatus eſt, gravi quidem, non tamen periculoſis ſymptomatis ſociata. Ab hac quoque corticis ope liber, minime vero ejus uſui inſiſtens in quotidianam paulo poſtea incidit, & vix ἀπύρετος, denuo relabitur, cortice ſemper vindicatus, & ab eo tempore vivit ſaniſſimus. Itaque ſeptimanarum quinque intervallo, febre quater decubuit, & univerſim quatuor corticis uncias devoravit.

CASUS XIV.

Tertiana remittens, duplicata, cum delirio, & affectu καρώδη.

Vir quadragenarius, multum obeſus, Rabel vocatus, Magiſter, ut ajunt, eo-

eorum, qui Falcones ad venatum ardearum condocefaciunt, medio Augusto frigidam cerevisiam, a motu corporis calens, ingurgitans, horrore, calore, febre prehenditur cum magna præcordiorum oppressione, anorexia, nausea, ructibus amaris, nidorosis, oris amaritie, dolore capitis; vertigine &c. Ad saburram igitur biliosam in ventriculo stabulantem eliminandam, emeticum dare mens erat; id vero cum nulla ratione admitteret, præmisso magna copia diluente, nitroso decocto, purgans ex tartaro, nitro, & sale polychresto exhibui, a quo alvus saturate flava octies cum levamine omnium symptomatum soluta est. Tertia morbi die, vesperi sine notabili prævio horrore, anxietates ad præcordia, sitis cum febre augebantur, & nocte in somniis terrificis turbatam effecerunt. Melius habuit die quarta, hac tamen finiente anxietates fere intolerabiles, nausea continua, & alia hujus census symptomata, veluti in morbi principio accedunt; hinc quamvis paroxysmum primo inchoare adverterem, urgente tamen & ægro ipso, & indicatione drachmam mediam

Rad.

Rad. Hypechachuanæ propinavi, unde pluries bilem porraceam, multo glutine involutam evomuit, & alvo ſimul exoneravit. Anxietates minuebantur, ceſſabat nauſea, calor tamen vehemens cum ſiti magna, & gravi capitis dolore noctem admodum laborioſam reddiderunt. Remiſerunt hæc ſymptomata cum febre ſequenti mane, urina ſedimen poſuit lateritium. Veſperi exacerbatio facta eſt, ſed paulo mitior, illi nempe ſimilis, qui die morbi tertia acceſſit. Sat manifeſto jam apparuit, tertianam adeſſe duplicatam; verum quod evacuata ſaburra bilioſa, mitiores ſperarem paroxyſmos, ſalibus neutris & ſale ammoniaco primo uti conſtituebam. Attamen tertianæ alterius paroxyſmus gravis admodum, & periculoſus rediit: nulla prægreſſa horripilatione, immo ne quidem oſcitatione, anxietates præcordiorum, & cardialgia vehemens per horam ægrum immaniter torquent; inſurgit dein calor vere mordax; pulſus celer, durus vibrat; reſpiratio magna & ſublimis eſt; facies prærubra æger nunc cum ſtertore profunde dormit, nunc valide excitatus, ferox cum vultu mina-

minaci, oculis fixis delirat, brevi denuo ſopore merſus. Libenter ſanguinem e pede detraxiſſem, niſi ægri furor, aliæque circumſtantiæ prohibuiſſent; epiſpaſtica ideo plantis pedum appoſui, & emulſum nitroſum refrigerans pro potu dedi. Sex horis duravit grave hoc caloris ſtadium; dein ſucceſſive abſque notabili ſudore mitiora omnia facta ſunt. Hic jam non incertis amplius remediis, ſed delphico ſuo gladio pernitioſam adeo febrim illico confodiendam eſſe, concluſi. Sex corticis drachmæ, remiſſionis tempore ingeſtæ, tertianæ unius paroxyſmum, licet de ſe etiam paulo leviorem, magis adhuc compeſcuerunt, & dum perfecta hucuſque adfuiſſet anorexia, appetitum aliquem exſuſcitarunt. Media corticis uncia noviter aſſumpta, ſæviorem quoque tertianam mitigavit; nam præterquam quod ſex horis tardius acceſſerit, delirium in ea fuit exiguum, anxietates longe minores, reſpiratio facilis, ſopor, vigente paroxyſmo, nullus, hoc autem finiente, placidus, naturalis. Repetito corticis uſu, febris quidem omnino diſparuit, ſed illis horis, quibus hæc

antea

antea exacerbari ſolebat, pulſu minime febrili, cephalalgia acceſſit immanis adeo, ut ſi per diem integrum eadem cum ferocia perſeveraſſet, ſe in furorem agi oportuiſſe conqueretur ægrotus; duravit autem octo circiter horis; præterea more tertianæ duplicatæ, alterna veſpera multo gravior exſtitit. Media corticis uncia cephalalgiam hanc penitus fugavit. Sanus jam omni ex parte æger tertia ſeptimana quotidiana vexatur (vix enim acceſſuum, aut ſymptomatum diſtinctionem erat deprehendere) cujus præcipuum ſymptoma rurſum fuit dolor capitis enormis. Citam tulit opem una corticis uncia; cujus uſum quamvis etiam ἀπύρετος proſequeretur, nihilominus recidivam paſſus eſt; dein vero ſolida, ac conſtante ſanitate potitus. Toto morbi decurſu quinque corticis uncias conſumſit.

Cephalalgias tales, ut & Hemicranias periodicas ſæviſſimas pluries, durante hac Epidemia, obſervavi.

CASUS XV.

Tertiana remittens ſimplex perniciosiſſima Cardialgica, & Syncopalis.

Sexagenaria mulier, infantum cuſtos apud cauponem Laxenburgenſem, Nader appellatum, aliquot jam diebus febre remittente laborans, non tamen certis periodis exacerbata, uti ſæpius obtigit, & nauſea, ructibusque nidoroſis vexata, vomitorium primo, hoc vero parum adjuta, purgans a Balneatore ſumſit. Verum 18. Auguſti circa quintam veſpertinam extra lectum hærens, ſubito, nec vel minimo præcedente horrore, viribus prope omnibus deſtituta, animo linquitur; cardiacis refecta, & in lectum delata, immanem cardiæ, ac præcordiorum oppreſſionem atque ardorem, anxietates intolerabiles, non niſi aſſiduo gemitu, ejulatu, & pugni proprii ad ea loca impulſione manifeſtare potuit, doloris, & oppreſſionis acerbitate vocem fere penitus cohibente. Vomuit quoque ſæpius,

ma-

malo tamen inde potius adaucto, quam imminuto. Tum ego accersitus, pulsum deprehendi celerem, debilissimum, inæqualem; respirationem parvam luctuosam; faciem fere cadaverosam. Cataplasma emollientissimum epigastrio apposui; interne cardiaca, neurotica, paregorica propinavi. Nihil inde levaminis, præter vomitus inhibitionem percepit; immo frigido erumpente sudore, respiratione vix non omnino intercepta, & pulsu longo tempore intermittente, extrema unctione communiri debuit. At morti jam proxima, post extremos octo fere horarum labores, ardorem, oppressionemque cardiæ minui, læta jam voce exclamat, & reliquam noctis partem quietior, vigil tamen transigit. Dum summo mane accederem, longe minus de præcordiorum anxietatibus conquerebatur; vivida magis, & rubella erat facies; respiratio facilis, & magna; pulsus fortis, plenus, celer; sitis vehemens; lingua sicca, alba; dolor capitis validus; paucis: opposita adeo erat rerum facies, ut nisi exacte ægrotantem novissem, aliam me hodie ægram invisere

omnino credidissem. Nihil certi hucusque de morbi indole concludere licuit; quare nitrosa, & refrigerantia interim exhibui. Vesperi sudor multus toto ex corpore emanavit; febris inde plurimum cessavit, & tranquille ægra noctu dormivit. Mane insequenti ægra parum febricitavit, & nihil fere nisi anxietates præcordiorum leviores, lenem dolorem capitis, & magnam virium jacturam conquesta est. Urina rubri admodum coloris fuit, sine ullo sedimento nubeculam solum in medio suspensam gerens. Suspicionem quidem febris epidemicæ movere poterant celeris adeo, & notabilis morbi remissio, analogia symptomatum, epidemia febrium similium, tunc temporis dominans; urina tamen lateritio sedimine destituta, signum hucusque in ejusmodi febribus evidens a me observatum, suspendit animum, at simul turpiter fefellit. Vesperi enim 20. Augusti vires denuo subitanee corruunt, animo linquitur ægra, ardor, & præcordiorum oppressio, omniaque priora symptomata vehementissime recrudescunt, & octo rursum horis in extremas angustias (quidquid allabora-

ra-

raverim) ægram conjiciunt; tum remittentibus his, calor, ſitis, dolor capitis validiſſime tota die ſæviunt, copioſo demum ſudore plurimum imminuti. Nullus jam dubio locus ſupererat, pernicioſiſſimam febrim popularem hanc ludere tragœdiam, ita, ut extremi illi octo horarum labores, quos Leipothymia frequens, cardialgia enormis, anxietates ſummæ cum pulſus aſphyxia, ſudore frigido &c. conſtituebant, ſtadium illud, frigoris alias nuncupatum, efficerent; caloris vero ſtadium tunc inſecutum, ſummo cum impetu diem integram abſumeret; adeoque tota exacerbatio triginta fere horis perduraret. Hac igitur remittente, quamvis urina necdum poneret lateritium ſedimen, corticem illico exhibere cœpi; media ejus uncia aſſumta, paroxyſmum quidem non inhibuit; nulla tamen Leipothymia, nullus vomitus, anxietates, & cardialgia infinities leviores, calor autem, & ejus comites moderati redierunt, & exacerbatio integra duodecim horarum ſpatio penitus terminata eſt. Quare uſui corticis inſiſtens ægra brevi tempore omnino convaluit.

CASUS XVI.

Tertiana remittens simplex cum violenta Cholera, Leipothymia &c.

Homo viginti aliquot annorum, Michael Dörenberger, servus hic loci stabularius, medio mense Julio tertiana laborat. Ob molestas, ac frequentes nauseas purgans sumit a balneatore, unde egregie purgatur; rediit tamen exacerbatio, & leviori cholera stipata. Posteaquam sic peccans biliosa saburra sursum, deorsumque probe fuit exterminata, febris cum omni morbo disparuit. 19 Augusti mane exigua horripilatione prægressa, graves adeo anxietates opprimunt præcordia, ut animo deficeret aliquoties; brevi post Diarrhœa valida exoritur, quæ cum subsecuto calore, siti, ad vesperas usque tenuit. Paulo melius luce altera se habens, de lecto surrexit, ac labores suos in mundandis, ac cibandis equis utcunque peregit, debilis, & alvo sæpius dejiciens. 21. Aug. mane, prævio hor-

horrore levi, anxietates præcordiorum recurrunt, ac valide adeo ingravescunt, ut veram Syncopen iterum, iterumque inducerent. Violenta sequitur cholera, vi cujus non solum frequentissime dejecit, sed & flavam, porraceam bilem primo, dein grummosum plane sanguinem crebro evomuit, cum ingenti virium dispendio. Calor tunc, sitis, dolor capitis se junxerunt. Meam his in angustiis implorat opem. Febricitabat impense, pulsu tamen debili parvo, cum facie lurida, & assiduo gemitu. Examinata morbi historia, cognitaque febri epidemica ex mali decursu, symptomata mitigare interea laboravi. Scutum stomachicum opiatum epigastrio admovi, & præter magnam juris carnium copiam, parca, sed sæpissime repetita, dosi ingestam, Theriacæ Andromachi Scrupulos binos exhibui. Vomitus inde cessavit, alvus rarior evasit, sudor multus promanavit, & nox somno placido transacta est. Die altera non nisi de debilitate enormi, & leviori cephalalgia conquerebatur, parum febricitans; oris autem labia pustulis minoribus, pus verum con-

tinentibus, densissime erant referta. Quæ res securum adeo reddidit ægrum, ut nullo modo ad sumenda ultra remedia (corticem quippe propinare constitui) persuaderi potuerit, licet vel ipsam necem, redeunte simili paroxysmo, illi præsagirem. Et ecce, præter omnem spem, immo de salute ægri me vel maxime anxio, febre prorsus immunis, solo jure carnium, & vino modico dein usus, paucorum dierum spatio, sanitatem integram recuperat. Unicus hic est, qui singulari naturæ beneficio, sine cortice, sine omni febrifugo, tam gravi febre celeriter adeo liberatus est; & absque omni recidiva vitam vivit hodiedum sanissimam. An biliosa saburra, quæ circa præcordia hærens, materialem febris causam constituebat, sursum, deorsumque evacuata, reliqua vero morbosa materia criticis quasi oris efflorescentiis penitus eliminata, febris ideo necessario evanescere debuit? Hæc profecto phænomeni videtur esse ratio; neque opiato hic effectus tribuendus; vix duas tertias enim grani opii partes æquabat illud; nisi forte ea ex parte, quod Theriaca Andromachi, ut-

utpote ſtimulans admodum remedium, motum humorum magis augendo, ac vires naturæ excitando, hanc in producendis criticis illis oris puſtulis aliquantum adjuverit.

CASUS XVII.

Febris remittens erratica, ſub moleſtiſſimæ dyſenteriæ habitu.

Vir quadragenarius, cui nomen Sturzenheimer, pellio in oppido Mödling, medio Auguſti menſe Diarrhœa valida affectus eſt, quæ unius ſeptimanæ intervallo, accedentibus validis torminibus, alvo cruenta, teneſmo difficillimo in peſſimam dyſenteriam degeneravit. Sumſit interea a balneatore illius loci Rheum toſtum, aliaque adſtringentia, & opiata. Curæ meæ ſe ſubjecit 21. Auguſti. Pulſus erat multum febrilis, magnus, durus; reſpiratio celeris, anxia; vires admodum dejectæ; alvus bilioſa, pauca, frequentiſſima; ſingula enim octava ho-

ræ parte liquor biliofus cum ftriis fanguineis, cochlearis communis cavo facile continendus, prodibat, præcedentibus validis torminibus, comitante ac fubfeqente molefto adeo tenefmo, ut animo toties linqueretur æger, quoties alvum poneret; fitis præterea intenfa urgebat, & perfecta aderat anorexia. Quæfivi, num enarrata hæc mala uno die graviora effent, leviora altero. Repofuit cum uxore ægrotus, ingravefcere quidem illa, & remittere, fed incerta ratione, ita, ut fæpe bis in die exacerbentur, quandoque femel; immo & non nunquam per biduum eadem cum ferocia perdurent; vefperi tamen plerumque intendi omnia. Cum itaque nil certi inde difcerem, neque urinam videre poffem, fymptomata interim lenire conclufi, donec verus morbi genius magis patefceret. Venæ fectionem imperavi; fanguis eductus, brevi tempore crufta lardacea obductus eft. Abdomini integro cataplafma emollientiffimum, fæpius renovandum fuit impofitum; aliquoties de die binæ olei lini unciæ alvo immiffæ; interne vero paregorica funt exhibita. Leniora inde tormina, alvus rari-

rarior, teneſmus mitior, nullum animi deliquium. Veſperi omnia exacerbata ſunt; remiſerunt mane, ſed brevi poſt denuo ingraveſcebant. Urina ſedimen habuit lateritium; pulſus celer fuit, & mollis. Periodici quidquam inde quidem conſtabat, & urinæ ſignum latentem febrim denotabat, corticem tamen nondum propinare viſum eſt, donec certa febris periodus ſe manifeſtaret. Interim ad humorum acrimoniam demulcendam, leniterque evacuandam, alterno mane Rheum cum Bolo armena, omni autem veſpera opiatum exhibui; decoctum ex tota althæa pro potu, ut & interdiu calis dum ſorbillandum dedi, & cum teneſmu- ab oleo lini alvo immiſſo nihil miteſceret, ſed anxietates ſummas, & ipſam induceret Leipothymiam, lac purum tepidum cum theriaca Andromachi injici juſſi. Sed omnis opera inanis fuit. Dyſenteria cum graviſſimis ſuis ſymptomatis nec minimum emendata eſt, & quia ſomnus vix ullus in oculos poterat irrepere ob aſſiduas moleſtiſſimasque dejectiones, appetitus penitus, & cum horrore in omnes cibos erat proſtratus, ingens virium jactu-

jactura ſecuta eſt. His in circumſtantiis, cum urina lateritium ſæpe poneret ſedimentum, febris cum Dyſenteria, torminibus, teneſmo, per vices, quamquam omnino irregulares exacerbari pergeret, & remittere, ita tamen, ut remiſſionis induciæ vix aliquot horarum eſſent, ad ſolum jam corticem confugi, quem ope Syrupi Diacodii in Electuarium redactum, remittente malo, magna doſi ſumere imperavi. Vix mediam ejus unciam devoravit æger, cum alvus longe rarius poneretur, tormina miteſcerent, & teneſmus nulla ratione antea compeſcendus, fere penitus ceſſaret, pulſus demum celeritatem amitteret. Repetito dein corticis uſu febris cum Dyſenteria, torminibus, teneſmo ſenſim evanuit, & ita poſt plena ſanitate æger potitus eſt.

CASUS XVIII.

Tertiana remittens duplicata cum Cardialgia, in Syncopen deſinente, & Exanthematis.

Falconarius quidam, Stadler vocatus, viginti aliquot annos natus, 22. Augusti

gusti Viennam mane proficiscens, in itinere validis horripilationibus corripitur. Viennæ potum Caffee bibit, sed vomitu quantocyus rejicit; alia ob sitim urgentem tentat liquida, verum ea protinus evomit. Calor inde vehemens sequitur cum gravi capitis dolore; reditum igitur maturat. Brevi a meridie Laxenburgum perveniens lectum petit, & magna cum febri, siti, cephalalgia per plures horas valide sudat, non nihil saporosus. Decoctum interim diluens nitrosum copiose potavit; capiti epithema discutiens, domesticum, plantis epispastica admota sunt. Minuebantur sensim cum febri sitis, dolor capitis; in somnum vero proclivis erat æger, sed vix obdormiens, cum horrore evigilabat. Nox ita transiit. Mane denuo magis febricitavit, & de ructibus amaris, nausea assidua, ventriculi inflatione, anxietatibus magnis præcordiorum, vertigine, dolore syncipitis, lingua flava, sordida multum querebatur. Lene ex Hypechachuana emeticum, a quo bilis saturate flava sursum, deorsumque aliquoties evacuata est, mala illa plurimum compescuit. Febris tamen

men per maximam diei partem cum ſolidis ſuis ſymptomatis perrexit, veſperi, & nocturno tempore aliquantum remiſſior. 24. Auguſti mane immaniter febris exacerbata eſt, ſine omni horripilatione levis cholera ducebat choream, ſequebantur anxietates præcordiorum intolerabiles, Leipothymiam crebro afferentes, morſus & ardor permoleſtus cardiæ, pulſu micante celerrimo, debili contracto; ægro viribus exhauſto, inæqualiter, & cum gemitu reſpirante, blande tamen calente, niſi dum animo deficeret; increvit poſt bihorium calor, pulſus celer, fortior vibravit; ſitis valida acceſſit; ſudor copioſus toto corpore emerſit; anxietates, & Cardialgia non ſolum non imminutæ ſunt, ſed potius adauctæ; Leipothymiæ autem Comma agrypnodes ſucceſſit. Durarunt iſta ad veſperam uſque, ubi iterum remiſerunt. Luce altera rurſus facta eſt exacerbatio, ſed multo levior, nauſeis tantum, oppreſſionibus, ac diuturnitate moleſta, omnino nempe ſimilis paroxyſmo penultimo. At cum ſudore profuſo a meridie toto corpore prodierunt, præ-

cipue

cipue in extremitatibus efflorescentiæ cæsuris urticarum similes puncto temporis, extra stragula hærente manu, evanescentes, ac cito redeuntes, illa sub stragulis posita. Jam hesterno die gravis mihi oborta erat suspicio epidemicæ febris; hodie autem, tum ex mitiori accessu, tum ex lateritio urinæ sedimento manifesto constitit, duplicatam adesse tertianam remittentem, satis perniciosam. Cum igitur sequenti die gravioris tertianæ accessio, adeoque magnum vitæ periculum esset metuendum, ægrum eousque inermem relinquere, piaculum esse ratus, vix remittente circa vesperam leviori hoc paroxysmo, mediam corticis unciam electuarii forma, noctu sumendam exhibui. Febris inde haudquaquam siluit; sed quanquam anxietates multo fuerint minores, vomitus nullus, alvus pauca, nulla animi deliquia, vehemens tamen calor, magna virium debilitas, mentis interdum alienatio, sudor copiosus, & comma agrypnodes per sedecim fere horas adfuerunt. Nulla hodie exanthemata neque durante exacerbatione, neque ea remittente, apparuerunt. Cum igitur in seram usque

ve-

vesperam, immo noctis principium perseverasset febris exacerbatio, somnus vero jam a quatriduo saltem placidus, & naturalis abesset, & insequenti luce mitioris tertianæ paroxysmus esset sperandus, paregorico potius tranquillum efficere somnum, quam corticem prosequi, visum est. 27. mane rediit tertiana mitior, & circa meridiem remisit. Nihil in ea notabile accidit, nisi quod æger hæmorrhagiam narium haud exiguam passus sit, & quod cum sudore exanthemata eruperint, miliaria alba prorsus æmulantia, his tamen minora, & opaca. Reliquam diei partem corticis usui impendit ægrotus, unde tertiana gravior quidem rediit, immo quinque horis citius, nullo tamen molestiore symptomate stipata. Cortici dein ultra insistens æger, ab omni febre, & ægritudine vindicatus est; & usum remedii etiam jam ἀπύρετος prosecutus, ab omni quoque recidiva immunis perstitit; quo forte multum etiam contulit aeris mutatio, cum ille brevi post exantlatum hunc morbum in Hungariæ confinia, falcones capiendi causa secesserit, per plures ibi septimanas moratus.

CA-

CASUS XIX.

Tertiana remittens.

Cum validiſſimis doloribus rheumaticis, multis aliis anomalis & peculiaribus ſymptomatis, operarii cujusdam, Baumgartner vocati, in pago Möllersdorf habitantis, uxor triginta aliquot annos nata, a partu admodum laborioſo per plures menſes diris nervorum morbis diverſimode afflicta, inchoante autumno febrem quoque epidemicam contraxit. Ita autem hæc ſe habuit: Alternis diebus prægreſſis oſcitationibus atque pandiculationibus, quarta a meridie hora vehemens illico exoriebatur dolor, cum validiſſimo artuum ſuperiorum, & præcipue lumborum dolore lancinante, cephalalgia intenſa, brachii ſiniſtri immobilitate & inſenſibilitate, & diris cordis palpitationibus. Circa quartam diei ſequentis matutinam calor, febris, dolor, cordis palpitationes non nihil remiſerunt, motus aliquis, ac

ſenſibilitas brachio rediit, donec omnia die tertia graviter rurſus exacerbarentur. Balneator accitus venæ ſectionem in brachio ſiniſtro inſtituit, non tamen cum levamine, ſed morbi potius augmento. Poſteaquam jam una alterave ſeptimana ſic ægrotaſſet, me adivit, opemque petiit. Narravit mihi morbi hiſtoriam, at confuſe adeo, ut nihil certi de vero mali genio concludere potuerim. Juſſi igitur, ut ſollicite ad exacerbationem ſymptomatum, & eorundem remiſſionem animum adverterent, & elapſis diebus aliquot maritus cum urina, poſt paroxyſmum miſſa, me accederet; decoctum altheæ interea potandum præbui, & lumbos, ſpinam dorſi, & artus ſuperiores, pannis calidis fumo juniperino penetratis ante acceſſum probe fricari, imperavi. Redit ſeptimana elapſa ægrotæ maritus, & morbi hiſtoriam, prout ab initio eam expoſui, recenſet. Sed ſimul refert, dolorem illum validiſſimum Rheumaticum non amplius artus ſuperiores, & lumbos vexare, verum ab illo ſiniſtro per femur deſcendere. Urina, quam attulit, pallida fuit, tenuis, & ſine omni ſedimento,

to, aut hypoſtaſi. Frictiones igitur in ilio & ſiniſtro præcipue femore juſſi inſtituere, & unciam corticis mediam pulverum forma remiſſionis tempore abſumere. Morbus inde vix imminutus, ſed immutatus eſt: dolor ille rheumaticus ſcapulam ſiniſtram maxime infeſtavit, unde per brachium integrum decurrit; hinc licet de ſe mobile jam eſſet brachium, doloris jam acerbitate figebatur, & heu nimium reddebatur ſenſile. Priora continuata ſunt. Perſtiterunt febris, dolor ſcapulæ acutiſſimus, cordis palpitationes moleſtiſſimæ; increverunt debilitates & noctes evaſerunt inſomnes. Præter corticem, opiatum veſperi exhibitum, & emplaſtrum de Ladano dolenti ſcapulæ admotum fuit. Ex hinc dolores imminuti, cætera eadem. Quum igitur viderem, a cortice febrim hanc nulla ratione poſſe ſufflaminari, licet binas ejus uncias jam aſſumſiſſet ægra, pulverem illum ex ſale ammoniaco, & alcalinis conflatum tentare lubuit. A quatuor ejus doſibus magna morbi mutatio facta eſt: calor febrilis non niſi pedes, femora, & medium ventrem occupavit, mitior longe,

atque brevior reddita eſt exacerbatio, minus valide palpitavit cor, & in ſiniſtra ſcapula nullum amplius dolorem, ſed ingratum ſolummodo formicationis ſenſum ægra percepit. Iterato hujus remedii uſu, febris demum cum cordis palpitationibus maxima ex parte diſparuit, & mobilitatem cum ſenſibilitate recepit brachium. Scabies autem hinc inde in corpore effloreſcere cœpit, & gingivæ ſcorbutica labe affici, hinc antiſcorbutica dedi, quorum diligenti uſu ſanitas omnino reſtituta eſt.

CASUS XX.

Tertiana remittens ſub larva Dyſenteriæ.

Reverendus Dominus de Kolbniz, Parochus Guntramsdorffenſis, quadragenarius circa finem menſis Octobris diarrhoea aliquamdiu laborare cœpit, quæ neglecta, aſſociatis torminibus, calore, febri, in dyſenteriam degeneravit. Venæ ſectio-

ſectionem ideo fecit ejus loci balneator, &, cum nauſea adeſſet, & inanis vomitus, emeticum propinavit. Nihil inde levatus, meæ ſe curæ commiſit 28. Octobris. Paulo exactius examinata morbi hiſtoria, conjectura aſſecutus ſum, febrim latere remittentem epidemicam, alterno die a meridie exacerbatam, ſine ullius vel minimi horroris ſenſu, cum calore vehementi, ſiti magna, & hoc ſimul ſymptomate, quod alvus durante acceſſu, quadraginta plus minus vicibus copioſa validis cum torminibus, ſed ſine teneſmo proflueret. Remiſſionis intervallo pergebat febris, calor, ſitis, & alvus, longe tamen moderatiores. Quæ egerebatur materia, copioſa ſubflava lympha fuit, pauco glutine miſta. Exacerbatio per integrum duravit nychthemerum. Vires igitur multum proſtratæ, & appetitus omnino deletus eſt Urinam tamen cum videre non potuerim, nec vitæ adhuc imminuerit periculum; corticem nondum miniſtravi; ſymptomata ſolum paregoricis, demulcentibus & cataplaſmate emolliente mitigare, conatus ſum, donec novo acceſſu magis in

conjectura firmarer. Rediit ille 30. Octobris, & cursum suum eadem ratione persolvit, nisi quod graviorem adhuc Dysenteriam excitaverit. Hoc jam intellecto, licet urina nullum habuerit sedimentum, mediam corticis unciam mixturæ forma in die remissionis præbui. Paroxysmus inde plurimum imminutus, calor, sitis multo leviores fuere, alvus non nisi bis soluta est sine ullis torminibus, & post octo horarum spatium perfecta adfuit ἀπυρεξία. Corticis usum ideo prosecutus æger ab omni febre, & Dysenteria vindicatus est. Supererat tantum virium, & primarum viarum debilitas, appetitus exiguus, & ob tantam tenuioris liquidi jacturam, molesta oris & faucium siccitas, quæ vero congruis remediis facile obtemperarunt.

CA-

CASUS XXI.

Quartana remittens admodum perniciosa, cum gravi Diarrhœa, vomitu, tussi &c.

Johannes Hamhilger, faber ferrarius in vico Minkendorf, vir triginta ſex annos natus, habitus admodum macilenti, ſub Feſtum Omnium Sanctorum febre decubuit, quam vere continuam fuiſſe affirmavit quidem illius loci balneator; ſed cum ſæpius continuam putridam appellarint, quam præſens adductus, remittentem epidemicam eſſe cognovi, pro quartana febri remittente fabri hujus ægritudinem illam habui; præcipue quod alterum, in quem haud diu poſt incidit morbum, nunc enarrandum, priori omnino ſimilem fuiſſe balneator aſſeruerit. Evacuata purgantium & emeticorum ope cruditatum fæce, febris fortaſſis fomite, paulo melius ſe habuit. Verum quod in prandio ſuillis carnibus, aliisque difficilioris digeſtionis alimentis ſe infarſiſſet, 17. Novem-

bris vesperi horripilationes, vagos in calores, ventriculi pondus, anxietates, nauseasque percepit. Mane sequenti a balneatore pillulam unicam purgantem assumsit, unde non solum illa die frequentissime purgatus est, sed & altera die, licet rarius, dejicere continuavit, cum magna virium prostratione, appetitus deletione, siti maxima, tussi crebra sicca, calore valido, febri haud exigua. 20. Novembris vesperi, exiguo præcedente horrore, anxietates validæ redeunt, vomit æger aliquoties biliosa, dein alvum ponit sæpissime, frequentius tussit, paucis: omnia graviter exacerbantur. Me ergo accivit sequenti luce. Pulsus erat celer, debilis, respiratio anxia, celeris, vires adeo dejectæ, ut vix corpus solus vertere posset, tussis sicca crebra; diarrhœa gravis illi similis, quam hepaticam olim vocarunt, tempora collapsa, lurida facies, vultus mœstus, sudor profusus, fere assiduus; primas autem vias quasi exulceratas & summe dolentes esse, conquerebatur æger. Morbi historiam expiscatus, & hæc coram spectans, merito suspicari cœpi, quartanam remitten-

tem

tem ſub hac diarrhœa, & morbo delitescere, draſtica illa pillula forte magis in colliquativam quaſi evacuationem irritatam. Cum vero urinam non ſervaſſent ægri cuſtodes, obſcura ſatis adhucdum eſſet morbi indoles, & pernicioſam ejuſmodi quartanam vix ſemel iterumque, durante hac Epidemia, obſervaſſem; corticem nondum dedi; verum ad atrocia cohibenda ſymptomata, emollientia, humectantia, oleoſa, paregorica in- & externe adminiſtravi interim, donec futura exacerbatio, & urinæ fortaſſe ſignum, dubium omne eriperent. Satis pacata inde facta ſunt omnia per biduum; alvus rarior, ſitis, tuſſis leniores, & exulceratorum quaſi inteſtinorum dolorificus ille ſenſus diſparuit. 24. Novembr. graviſſima rediit exacerbatio. Urina ſedimen poſuit lateritum. Cum igitur vires penitus attritæ, morbo diutius ferendo pares amplius minime viderentur, habitus corporis adeo eſſet collapſus, ut vix pellis hæreret oſſibus, febris indoles evidenter conſtaret, corticem, ope Syrupi Diacodii, in Electuarium redactum, præter emollientia, humectantia, & ana-

leptica remedia diebus intercalaribus ſumendum præbui. Aſt cum corticem nullo modo, forma nulla admitteret ægrotus, reduce acceſſu in ſummum vitæ periculum conjectus eſt. Opitulante tamen cura palliativa, omni ratione adhibita, e procella emergens, multo demum perſuaſu, & dulciſſimæ ſpe vitæ incitatus, ſex corticis Drachmas aſſumſit. Longe mitior rediit paroxyſmus; vomitus enim nullus, alvus ſolum bina, calor, tuſſis, ſitis, inquietudo, ſudor, moderati fuerunt. Repetito corticis uſu naturalis alvus facta; febris modica remanſit cum tuſſi moleſta, debilitate ingenti, & ſumma corporis macie. Lacte tamen, & paratis inde eduliis, decoctis humectantibus, nutrientibus, linctibus oleoſis, demulcentibus, & protracto cortice paucis ſeptimanis æger mirum emendatus eſt.

CA-

CASUS XXII.

Quotidiana remittens cum enormi Diarrhœa.

Lanio in pago Lanzendorff, Kirſchinger nomine, tringinta aliquot annorum vir, a gravi in Diæta delicto, Menſe Decembri febre erratica prehenditur cum valida præcordiorum oppreſſione, appetitus imminutione, & ciborum aſſumtorum cita rejectione. Vomitorium ideo a monacho quodam ſumit, unde vigeſies quater vehementer vomuit, & totidem minimum vicibus violenter purgatus eſt. Morbus inde non levior, ſed gravior evaſit; febris, multum decreſcentibus viribus, multum increvit. Alia ab eodem monacho aſſumſit remedia, & melius ſe habuit; ſed rurſus ab illo purgatus cholera æque gravi, ac prima vice affectus eſt. Ceſſavit quidem die altera vomitus, verum copioſus alvi fluor perrexit Opem meam tunc implorat; narrat ſe viribus plane exhauriri ex

Diar-

Diarrhœa, & exulcerata quaſi, adeoque dolentia eſſe inteſtina, ut ne minimum quidem attactum in univerſo abdomine, præcipue vero circa præcordia tumida, oppreſſa, perferret. Pulſus erat febrilis admodum, & debilis. Emollientiſſima, paregorica intus, extusque adhibui interea, donec conſpecta urina, & ſedula attentione, verus morbi genius magis pateſceret. Urina ſedimen poſuit lateritium, & febris quotidiana remittens eſſe apparuit, ſed nunc anticipando, modo poſtponendo, irregulariter, cum calore valido, ſiti ardente, & maxime oppreſſionum, ac diarrhœæ notabili augmento exacerbata. Paregoricis, & emollientibus alvus quidem paulo eſt cohibita, ſed anxietates, & dolorifica præcordiorum inflatio longe magis increverunt. Dedi igitur, patente jam morbo, corticem rheo junctum. Diarrhœa inde vehementior rurſum evaſit, non niſi difficillime opiatis mitiganda. Cortice vel cum opio, vel ſolo etiam exhibito, alvi fluor minutus eſt, ſed immaniter auctæ ſunt anxietates. Itaque nil aliud ſupererat, niſi corticem ſolum propinare, & alvum in-

inde cohibitam enematibus reserare. Multam demum, licet necessariam, hanc medelam pertæsus æger, corticem omnino respuit, inflationes sibi & anxietates potius augeri conquestus. Hinc febris cum diarrhœa eum adeo attriverunt, ut angusta spes salutis relinqueretur. Præscripsi tunc extractum corticis cum aqua, & syrupo citri, in remissione sumendum bis vero de die opiatum. Difficulter vel hæc admisit morosus æger, at egregio cum effectu; febris quippe plurimum sufflaminata est, & diarrhœa cum euphoria cohibita. Verum dum ille prospero successu lætus, ultra mensuram cerevisiæ frigidæ aliquando ingereret, febris rediit atrocior; frigus validum, cujus antea nullum unquam sensum perceperat, extremitates inferiores ad suras usque, superiores carpotenus occupavit, reliqua artuum amborum parte, toto cum corpore blande & æquabiliter calente; anxietates simul intolerabiles per bihorium vexarunt; calor dein vehemens exorsus, cum mentis aberratione, sitis intensa per mediam diei partem perseveravit; alvus interim copiosa frequens profluxit, & re-

remittente quamvis febre, haud multo rarior continuavit. Corticis extractum, cum opiatis iterum iterumque repetitum, ſeptimanarum binarum ſpatio id effecit, ut febris cum Diarrhœa, & anxietatibus maxima ex parte evaneſcerent. Maluiſſem, ut ulterius his remediis inſiſteret ægrotans; cum autem ille nulla ratione ad id permoveri poſſet, Diætam ſaltem convenientem obſervare & opiatis cum roborantibus, & adſtringentibus aliquamdiu adhuc uti, perſuaſi. Atque hac ratione demum in gratiam ſenſim cum ſanitate ille rediit, poſteaquam, durante hoc morbo, quo ſeptem ſeptimanarum intervallum comprehendit, ultra quinquageſies vomuiſſet, & alvum, minimum ſexcenteſies poſuiſſet.

CASUS XXIII.

Tertiana remittens duplicata, cum graviſſima Cardialgia.

Joſephus Reinhart, ſaponarius in oppido Mödling, vigintiquatuor annorum ju-

juvenis, a primo Anni præſentis die anxia, & ad attactum dolentia ſenſit præcordia, cum appetitus imminutione. Cæterum utcumque valuit. 10. Januarii quarta diei matutina ſine ullo prævio, aut ſubſequente horrore, oſcitans tantum aliquoties, anxietates, & dolorem circa cardiam longe vividiorem percipit; ſurgit tamen, & laborem adit. Verum cardialgia cum ſenſu moleſtiſſimo, quaſi lapidis fortiſſime intro prementis, & doloris acutiſſimi per medium ventrem ad ſpinam dorſi ſe extendentis, ſucceſſive adeo increvit, ut circa horam meridiei decimam, exanimis in pavimentum collaberetur. In lectum delatus, & cardiacis refectus, per multas adhuc horas cardialgia hac ſæviſſima, reſpirationem ſæpius cum animi deliquio penitus intercipiente, & calore valido magna cum ſiti dein ſubſequente, vexatus eſt. Sudore demum erumpente, ſenſim omnia remiſerunt. Duravit hæc remiſſio (gravis tamen aſſiduo adfuit oppreſſio, & cardiæ morſus) ad ſextam diei ſequentis matutinam, ubi denuo febris cum anxietatibus, & cardialgia exacerbata eſt, haud

ita

ita tamen, ut induceret Syncopen. Hora quarta diei tertiæ exacerbatio æque gravis reversa est, ac morbi prima. Accitus ego a meridie inveni ægrum remissioni jam proximum, haud leviter tamen febricitantem, anxium, dolentem, facie squallidum, debilem, & sudore madescentem. Morbi historia, prout eam exposui, percepta, febrem detexi epidemicam, morte tertianæ duplicatæ, in gravissimæ cardialgiæ consortio incedentem. Præter cataplasma emollientissimum anodynum epigastrio admovendum, corticis unciam Electuarii forma præscripsi, cujus partem mediam illa adhuc vespera absumeret. Nulla inde febris, aut cardialgiæ, sequenti mane facta est exacerbatio; hinc in usu remedii non impeditus æger ἀπύρετος evasit. Levis oppressio, atque dolor supererant, quæ emplastro de Ladano epigastrio applicito, & ulteriore corticis usu, brevi tempore penitus evanuerunt.

CA-

CASUS XXIV.

Tertiana remittens, duplicata, cum Delirio feroci, pertinacissimo.

Molitor in Pago Winnersdorf, Seiz appellatus, vir quinquagenarius, temperamenti ſicci, atrabilarii, morbis acutis ſæpius afflictus, & tuſſibus, præſertim hyemali tempore, plurimum obnoxius, 25. Januar. anni præſentis, frigori diu expoſitus, horripilatione veſperi corripitur, deinde febri magna, cum calore valido, tuſſi frequenti, appetitus, viriumque dejectione notabili. 26. Jan. veſperi ſine ullo præcedente horrore, longe impenſius febricitat, incaleſcit, ſitit, tuſſit. Balneator venam ſecat. Sanguis cruſtam denſam phlogiſticam induit. Paulo melius ſe habuit die altera ad veſpetam uſque, ubi omnia denuo exacerbata ſunt, minus tamen, ac pridie. 28. Jan. ſole occiduo immanis fuit acceſſus, cum calore enormi, inquietudine aſſidua, delirio, pectoris anxietate, & tuſſi moleſtiſ-

ſima. Rurſum igitur ſanguinem eduxit mane ſequenti balneator, haud minus inflammatorium. Paulo poſtea ipſemet vocatus acceſſi. Reperi ægrum multum febricitantem, delirantem, nihil ſudantem, impenſe ſitientem cum lingua alba, ſicca, tremula. In prægreſſam inquiro morbi hiſtoriam; ſed ægrotus delirus, cum cotinuo garriens, nunc hæc, modo illa narraret; conſternata uxor vacillaret; balneator, cum non niſi bis adfuerit, ubi venam ſecuit, nihil ſolidi noviſſet, urina aſſervata non eſſet; determinare non potui, num vere acuta febris eſſet, an remittens epidemica. Moras igitur vel invitus trahere debui, & ſymptomata tantum, magis urgentia, interim compeſcere. Decoctum hordei cum oxymelle ſimplici, & nitro pro potu dedi; decoctum pectorale, & mixturam (quod ſtrepitum in pulmonibus, tuſſiente ægro, perciperem) expectorantem præſcripſi; epiſpaſtica denique plantis pedum apponi juſſi. Die altera mente conſtabat æger, minus & febricitabat, & tuſſiebat, ſputa craſſa, cocta copioſa facile rejiciebat, & ſani inſtar reſpirabat.

Urina

Urina autem ſedimen habuit lateritium. In priorem morbi hiſtoriam denuo inquirens ita eam expiſcari jam potui, prout antea recenſui. Suſpicio igitur omnino fundata in remittentem febrim incidit; periodos tertianæ duplicatæ obſervantem; ſed quod belle adeo ſe haberet, paroxyſmus heſternus vix notabilis fuiſſet, & exacerbatio futura paucis horis abeſſet, in majorem diagnoſis certitudinem exſpectare eam libuit. Non enim gravem adeo, & periculoſam illam redituram ſuſpicabar, uti revera exſtitit. Quippe paulo magis acuta cum calore febri, valide delirare cœpit ægrotus, de lecto, incaſſum prohibente uxore, ſurrexit, & quin foras egreſſus ſit, vix prohiberi potuit a concurrentibus domeſticis. Novit quidem omnes, ſed, quod exitum interciperent, colaphis, ac verberibus percuſſit, itaque in iram exarſit, ut animo deficiens corrueret. Viribus denuo reſumtis ferociebat, vociferabat, verberabat &c. Atque ita non ſolum nox integra transacta eſt, ſed & ſequenti die in eodem ſtatu illum inveni. Facies, & totus habitus omnino erat phreneticus. Pulſus cum nec

durus eſſet, nec plenus, ſed celer, & debilis potius, & brevi ſperanda febris remiſſio, ſanguinem non amplius detraxi; lecto autem contineri, & acria ſuris epiſpaſtica apponi juſſi. Præſcripſi inſuper Syrupi Diacodii uncias tres, cujus pars tertia illico ingereretur, altera, ſi delirium non ceſſaret, veſperi; reliqua interim ſervaretur; extractum vero corticis ad unciam mediam in aqua citri dilutum, & eodem ſyrupo edulcoratum, remittente delirio exhiberetur. Verum tota die perrexit delirium, & quamvis altera Syrupi Diacodii uncia veſperi ex præſcripto data fuerit, integra denuo nocte perduravit, immo ſuperveniente acceſſione, mitioris licet tertianæ, magis adhuc adauctum. Prima demum Februarii, poſteaquam uxor reliquam Diacodii partem ingeſſerat, oculis connivere cœpit æger, dein placide obdormivit per bihorium, ſicut & dormientem reperi. Aſt me adhuc præſente, ſponte evigilavit, pauca quædam apte repoſuit, mox iterum deliravit, ut vix in lecto coerceri potuerit. Cum ejusdem diei veſpera gravioris tertianæ immineret exacerbatio

&

& metuendum omnino esset, ne phreneticus in illa periret, jussi, ut de corticis extracti mixtura, quæ hucusque ne delibari quidem potuit ab ægro, eam nulla ratione admittente, omni hora quatuor cochlearia porrigerentur, cujus primam dosin ipse ego minis variis, & multo hortatu ægroto ingessi. Unciam dein unam Syrupi Diacodii cum viginti guttis Laud. Liq. Sydenh. præscripsi, quæ illico exhiberetur, et si somnus inde sequeretur, æger ad quamlibet corticis dosin sedulo excitetur. Sumto hoc hypnotico vix amplius deliravit æger, nec vero obdormivit, sed quietus ita evasit, ut tota fere corticis mixtura ante vesperam absumi potuerit. Egregium inde effectum obtinui; exacerbatio enim vix manifesta fuit, saltem quoad priora symptomata; mitius incaluit, sitivit; tussivit quidem crebro, at facile sputa copiosa eduxit; parum deliravit, neque amplius ferociter, & a nocte media, per plures horas, somno tranquillo refectus est. 2 Februar. deprehendi eum leviter febricitantem, non nihil sudantem, vix delirantem, sed viribus enormiter exhau-

ſtum. Corticis igitur uſui, ſed majoribus intervallis inſiſtere juſſi; veſperi opiatum, carnium jura ſæpius, & pro potu ſerum lactis vinoſum data ſunt. Somnus inde noctu fuit placidus, mens ſerena, & ſemper conſtans; exacerbatio nulla rediit, & paucis diebus æger eouſque convaluit, ut non niſi de tuſſi, virium debilitate, ſenſuum, ac memoriæ imbecillitate conquereretur, quæ mala decoctis pectoralibus, & Diætæ analepticæ facile poſtea paruerunt.

Finem ita ſecundo huic Capiti impono, ne ulteriori ſimiliter plane ægrotantium recenſione tædium pariam. Attamen coronidis ergo, bina adducere viſum eſt ſpecimina febrium vere continentium, & acutarum, quæ, ut in fine primi capitis monui, in ſui principio more febrium epidemicarum regulariter exacerbatæ ac remittentes, haud raro mihi anno præterito, prima, ut ajunt, fronte impoſuerunt.

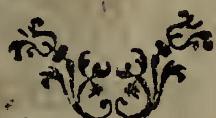
Æger Primus.

Fibularius in oppido Mödling, Leidelmar nuncupatus, vir quadraginta circiter annorum, ſiccæ, ſtrictæque temperiei, medio Auguſto Anni 1760. diarrhœa, vomitu, tuſſi cum febre laborabat, viribus præter rationem multum exhauſtus. Exacerbabatur autem, & remittebat febris cum enarratis ſymptomatibus, modo irregulari ac plane erratico. Palliativam igitur curam miniſtravi interim, donec febris typus magis conſtaret. Elapſis diebus aliquot, regularis tertianæ remittentis, pernicioſe admodum periodus apparuit, quod paroxyſmi tempore diarrhœa valide ingraveſceret, murmurans deliraret æger, cum linguæ & artuum tremore inſolito, loquelæ difficultate, animo ſubinde deficiens, nullum unquam horrorem, ſed vehementem aſſiduo ardorem expertus. Media corticis uncia exacerbationem ſolitam inhibuit. Verum die alias libero, licet nec febre, neque memoratis ſupra ſymptomatis prorſus immuni, tremorem pri-

mo quasi internum, viscera abdominis moleste concutientem aliquamdiu sensit, in animi deliquium dein lapsus; inde quidem ad se rediit, sed summe debilis, mentis inops, & dum loqueretur, inepte balbutiens, cum frigido in facie sudore, vacillante pulsu; sicque per horam, & ultra toto corpore haud leviter riguit. vehementer sensim incalescens, sopore per plures horas mersus est, non tamen continuo, nec tranquillo, nam incubo strangulatus, pluries cum terrore evigilavit. Corticis ex usu omnis exacerbatio cessavit, non item febris, aut quæ eam comitabantur gravissima symptomata. Febricitabat quippe assiduo, neque leviter, viribus exhaustus, nonnunquam delirans, subinde soporosus, animo interdum deficiens, alvo sæpius dejiciens. Urina non amplius sedimen posuit lateritium, sed tenuis jam, & aquosa facta est. Magna dosi, & sedulo exhibitus cortex nec minimum mutavit morbum. Itaque cum pulsus summe debilis, & inæqualis micaret, extrema jam frigescerent, respiratio celeris, sublimis fieret, paucis: maximis in angustiis versaretur æger, ne

qui-

quidem, quæ rogarem, intelligens, cortice deſtiti, & larga veſicantia ſuris admovi; interne camphorata, aliaque egregie ſtimulantia, haud parca manu exhibui, a quibus vis naturæ excitata de periculoſo adeo morbo denique triumphavit, non tamen unico, eoque decretorio certamine victrix, ſed iteratis aggreſſibus morbo attrito, & per ſudoris, & urinæ vias morboſa materia expulſa. Reconvaleſcens æger pedibus intumuit. Attamen frictionum, quæ cum fumis aromaticis inſtituebantur, & roborantium internorum ope, ſanitati integræ reſtitutus eſt. Illud quoque hic omiſiſſe nolim, virum hunc, qui in deaurandis ſuis operibus, argenti vivi vaporibus adeo fuit imprægnatus, ut præter alia incommoda, tremore valido, præcipue artuum, jam ſanus antea fuerit vexatus, durante hoc morbo, binos vermes, de lumbricorum teretium familia, alvo excreviſſe, quorum unus tres quartas noſtratis ulnæ partes exſuperavit.

Ægrotus alter.

Venantius Weinanz ardearum cuſtos, vir qradragenarius, ſiccus, bilioſus, intermittentibus crebro ac diu vexatus, 21. Novembris Anni prioris leviter febricitans, dolores circa cervicem & lumbos quaſi rheumaticos ſenſit, qui frequenti pedum balneo, & ſambuceatis internis, atque frictionibus plurimum evanuerunt; ſed tunc levioris cujusdam periodicæ febris paroxyſmi apparuerunt, quam duplicatam tertianam fuiſſe morbi decurſus docuit. Corticem idcirco præbui, addito rheo, & ſale polychreſto, quod a ſolo cortice alvum ei pertinaciter intercipi, jam dudum mihi conſtaret. Quia vero negligens primo eſſet ægrotus in ſumendo remedio, dein corticem quacunque forma datum plane reſpueret, exacerbationes non ſolum multum anticipando, & diu immorando exiguum reddidere remiſſionis intervallum, ſed & gravibus ſibi aſſociatis ſymptomatis periculoſæ evaſerunt. Etenim ægrotans, validis, horroris loco, prægreſſis anxietatibus,

bus, per plures horas impense febricitavit, exarsit, continuo se jactitavit, & phrenetici instar deliravit: obdormivit dein, cum terrore sæpius evigilans, cum manifesto subsultu tendinum, & levioribus oculorum, & oris labiorum convulsionibus. Cum pulsus celer, contractus, nec tamen magnus, aut plenus esset, & non nisi febrem remittentem epidemicam subesse, firmiter persuasus essem; venam non secui, sed epispastica acria plantis pedum supposui, & emulsa refrigerantia nitrosa anodyna (quæ sola admisit æger) copiose exhibui. Verum paroxysmi nihil inde mitigati sunt. Corticis igitur extracti unciam mediam mixturæ forma præscripsi, quam multo demum persuasu ille absumsit. Exinde periodicæ exacerbationes, tremores, & subsultus tendinum cum spasmis faciei quidem cessarunt, febris tandem nihil levior continuavit, cum respiratione magna, difficili, lingua rigida, siti vehementi, facie vultuosa, phrenitica, siccitate, & rigiditate cutis. Miliaria quoque alba circa collum subpullulare cœperunt, & urina quæ sedimen antea semper habuit lateritium,

tium, nunc tenuis & prærubra fuit, cum hypoſtaſi globoſa, aut ſuſpenſa in medio nubecula. In hoc rerum ſtatu, & ægro moroſo omnia ultra remedia renuente, rogante uxore, quinta Decembris, die morbi totius decima quinta, & ex quo periodica ſublata fuit exacerbatio, ſecundo in conſilium vocavi Virum Clariſſimum D. Pök. Itaque cum febris jam vere continua, & vel maxime cruda exiſteret, diluentia, humectantia, antiphlogiſtica propinare concluſimus. Transſpiratio inde laudabilis prodiit, mollior & humida in lateribus lingua reddita; urinæ modo tenues fuerunt & prærubræ, modo craſſiorem formarunt ſubfuſcam hypoſtaſin. 10 Decembr. morbi totius vigeſimo, febris vere & ſolum continuæ ſeptimo, miliaria alba, interſperſis hinc inde rubris, præcipue in dorſo, copioſiſſime toto corpore emerſerunt, racematim variis in locis variolarum inſtar cohærentia, & majores tunc veſiculas formantia. In artubus vero inferioribus nonnullæ purpurei coloris petechiæ apparuerunt. Urina ruffa fuit ſine ulla hypoſtaſi, aut nubecula; pulſus celer, ſup-

preſ-

& pressus, anxia respiratio, alvus liquida, multum fœtens; proposui vesicantia, sed hæc non admisit æger. Continuavi igitur priora, additis levioribus stimulantibus, diaphoreticis; spiritum sulphuris per campanam decocto tenui antifebrili instillavi, & vesperi Syrupi Diacodii unciam præbui. 11. Decembr. a somno placido pulsus minus suppressus, respiratio facilior; perstitere miliaria, petechiæ pallidiores factæ, alvus bis posita, pultacea, sed admodum fœtida; crusta linguæ media hiscere cœpit, humidis apparentibus interstitiis; urina sedimentum posuit subfuscum. Eadem & sequenti die continuarunt futuræ criseos indicia. 13. Decembris, licet tranquille æger noctu dormierit, manum tamen tum dormiens, tum vigil involuntarie sæpius retraxit, cæteris omnibus crastino die bonam crisin præsagientibus; oculi simul valde inflammati tam in adnata palpebrarum, quam albuginea bulbi, multum doluerunt. Collyrium ideo ex aqua rosarum, & floribus paravi, quod etiam opem attulit. 14. Decembr. morbi totius vigesimo quarto, febris vere ac solum continuæ undeci-

decimo crisis bona, sed imperfecta contigit per urinas copiosas, sedimine rubello oneratas. Alvus semel prodiit fere liquida, immaniter fœtens, cum ægri tamen levamine. Pulsus inde melior, minus celer, cum mollitie fortis; respiratio optima. Ophthalmia disparuit; evanuerunt petechiæ; opaca sunt miliaria; sitis pauca fuit, & appetitus, hucusque penitus prostratus, rediit aliquis. Eadem iterata sunt remedia, nisi quòd Syrupum Diacodii, & spiritum sulphuris detraxerim. 17. Decembr. prægressis pridie involuntariis illis manuum retractionibus, crisis denuo facta per sudores, & urinas. Alvus liquida, fœtida cum euphoria aliquoties prodiit. Nec adhucdum omnis febris recessit, sed haud exigua aliquamdiu perrexit, donec urinis crassam albam hypostasin ponentibus, & fœtente illa, ac liquidà alvo, circa diem morbi totius quadragesimum, sensim fuerit dissipata. Pedibus dein multum intumuit æger, & scorbutica acrimonia, ob cubiculi summam humiditatem, huic familiæ fere endemia, forte & ex immani acidi, præcipue citri, durante hoc morbo assum-

aſſumti copiam, quod cum alcaleſcentibus humoribus muriaticam quaſi acrimoniam conſtituit, producta laboravit, teſtante id virium debilitate, a ſomno longe majore, laxis, tumidis, ſanguinem facile fundentibus gingivis, & ſalſo ægri ſapore: a quibus malis diuturno uſu frictionum cum fumis aromaticis, conſervarum antiſcorbuticarum, & vini medicati roborantis, ſimiliter antiſcorbutici demum penitus vindicatus eſt.

CAPUT III.

Corollaria quædam ex Epidemica harum febrium conſtitutione deducta.

Ex enarrata ſic, & notabilioribus nonnullis caſibus illuſtrata epidemicæ harum febrium conſtitutionis hiſtoria conſtat.

1mo. Triplex intermittentium adfuiſſe genus: regularium nempe, & vel maxime benignarum, ſive genium earum ſpectemus, ſive curationem; dein remitten-

tentium, & anomalarum, de intermittentium tamen prosapia, gravium sane ac pertinacium, si symptomatum magnitudinem, habitus ἀνομαλίαν, & difficilem earum omnimodam exterminationem intueamur; gravissimarum denique & vere malignarum similiter remittentium; sive symptomatum, quibus stipabantur, sævitiem, sive periculi, in quod plurimorum vitam conjiciebant, magnitudinem, sive tectum, sub quo delitescebant, habitum consideremus.

2do. Tertianas intermittentium, sive sporadicæ incedant, seu populares grassentur, plerumque & mitissimas esse, & periculosissimas. Prima hujus assertionis pars nulla eget demonstratione, utpote innumero omnis ætatis testimonio, & quotidiana locorum omnium experientia abunde firmata. Alteram vero partem plurimorum, eorumque clarissimorum Medicorum, & meæ, tenues quamquam observationes, dubio prorsus omni eripiunt. Ut ex centenis Autoribus aliquos tantum attingam, Clar. Cohausen in notis ad Burneti Thesaurum Med. pract. ex Puerario, statum epidemicum tertia-

num

num notat, in quo non pauci ex adjuncta affectione soporosa perierunt. Tertianam cum lethargo Pechlinus refert L. 2. Obs. 20. Hercules in Saxonia juvenem a cardialgia, in tertiana paroxysmo in syncopen desinente, perimi vidit. Hallerius libro propr. Observ. 25. „ Brito, „ inquit, quidam nobilis, correptus fe„ bre tertiana, in prima accessione sum„ ma virium imbecillitate laboravit, „ ut videretur mori. Tertio die in se„ cunda accessione eodem modo se ha„ buit, somnolentus in utraque, ut vix „ somno posset prohiberi. Aliis acces„ sionibus vigil, neque ad somnum ver„ ti potuit. Sexta mortuus. „ Adhibita etiam ab initio fuerant, quæ vim vitalem sustinerent. Ludovicus Mercatus atro carbone notat Tertianas, sic enim ait L. 6. de febribus: „ In eo febrium „ genere, quod febres complectitur, „ tertio die exacerbationem efficientes, „ perniciosa hæc, neque satis vulgata, „ aut cognita tertianæ species, non sine „ magno laborantium exitio, & Medi„ corum admiratione reperitur. Quæ „ sane, ut rarius accidit, ita difficilius

„ noſcitur, graviusque ob id invadit, „ & ob ignorationem majorem infert terrorem, & admirationem, & quod perniciofius eſt, negligentius curatur. „ Et paulo poſt: „ Eſt itaque tertiana perniciofa febris quædam, quæ ſimulata „ tertiani circuitus effigie, letalis, & „ mille accidentibus perniciofiſſimis implicata exiſtit. „ Tertianarum malignarum, ac multoties exitioſarum Epidemiæ fuerunt, quas Ramazzini, Sylvius, Lanſciſſius, Schrökius, aliique plures deſcripſerunt, „ Ex tertianarum genere (inquit, eruditiſſimus Werlhof „ in Obſerv. ſuis de febribus) fuerunt „ omnes, in quibus id quidem, de „ quo agimus, febrium ſymptoma ob- „ ſervavimus, vel obſervatum comperimus; „ ſoporoſum nempe affectum, apoplexiæ congenerem, & non raro letalem, „ Febres intermittentes malignas „ frequentiſſimas, ſed tertianas obſervavi, ait Neucranz de purpura Cap. 25. „ pag. 413. „ Ut plurimum ex intermit- „ tentibus non alias, quam tertianas triplices, ſive duplices obſervare malignas licet „ verba ſunt H. Meibom. de-

fe-

febre maligna §vo 14. Gohlius demum casum refert, tertianæ in funestam apoplexiam subito desinentis.

3tio. Tertianas ejusmodi perniciosas, & præcipue epidemicas, rarius in veram ἀπυρεξίαν, sed in remissionem solummodo ut plurimum desinere. Veritas hujus corollarii ex sequenti elucescet.

4to. Inique ideo a diversis *Autoribus* increpari Hippocratem, quod tertianam, dummodo intermittat, periculi expertem esse asserat. Sic autem se habet, qui eos offendit textus: Aphorism. S. 4. N. 43. Febres, quæcunque, non intermittentes μηδιαλείποντες (hoc est συνεχέες) quæ tertia die vehementiores fiunt, magis periculosæ: quocunque autem modo intermittant, quod sine periculo sint, significat. Similia fere habet in diversis locis Coacar.

Nam primo ad hanc nostram quod attinet febrium epidemiam, omnino asseverare queo, me verba modo citata Parentis Coi deprehendisse verissima. Quippe tertianæ simplices duplicesve, ubi vitæ minabantur periculum, nunquam ve-

ram reliquerunt ἀπυρεξίαν, ſed pergente aſſiduo haud exigua febri, & functionum quarundam notabili læſione, ſive dolor illa fuerit in hoc febrium genere inſolitus, ſive ſopor, ſtupor, evacuatio, delirium &c. tantummodo remiſerunt; quæ autem illarum, vere licet exiguo tempore intermittebant, vix notabili remanente functionum læſione, nunquam ægri vitam in diſcrimen adduxerunt. Dein ſub febris nomine, non ſola pulſus celeritas, ſed integer plane morbus comprehenditur, adeoque & gravia illa, ac periculoſa ſymptomata, quæ tertianas ejusmodi comitantur, aut periodice redeuntia, febri vix manifeſta, aut plane nulla exiſtente, morbum ipſum, hinc & febrim quaſi larvatam conſtituunt, non niſi eadem illa, qua ipſa hæc ratione, & remedio tollenda. Itaque dum dolor lateris, aut capitis acutus, vomitus, diarrhœa, coma, carus, apoplexia, tertianarum paroxyſmis ſuperveniunt, vel ſine manifeſtis febris ſignis, tertianarum more, periodice accedunt nec tempore ab exacerbatione libero penitus evaneſcunt, ſed multo licet mitiores redditi, cum notabili tamen fun-

functionum quarundam læsione perseverant, donec stata hora denuo gravius exacerbentur, nequaquam πύρετοι διαλείποντες ἀκύνδινοι, sed συνεχέες ἐπικύνδινοι, omnino censendi sunt. Atque hac ratione salva autoritate, & veritate Hippocratis, facile explicare & intelligere possumus, ac debemus tertianas perniciosas, immo & letales, ab Autoribus observatas. Sic immerito carpit Hippocratem Mercatus, dum loco cit. ita exclamat: „ Quis enim „ credet usquam, tertianam febrem pos„ se letalem fieri, eo maxime, cum ab „ Hippocrate dictum sit: Quocunque „ modo intermiserint, periculum abesse „ significat, & mille aliis in locis tertia„ nam brevissimam, securissimamque es„ se. „ Nam ipse Mercatus paulo inferius pulchre monet: „ Sed præcipue ter„ tianam perniciosam esse ostendunt hæc „ signa, & alia, quæ tertianis sunt com„ munia, cum ab eis nondum ex toto in „ die quietis liber evadit ægrotans: sic „ etenim malum portendit delirium, aut „ somnus, qui usque in diem quietis „ protrahuntur: item eadem die langui„ dos, inquietos, anxios superesse la-

„ borantes, aut alio quovis accidenti
„ oppressos, quantumvis febris vel levis-
„ sima vel nulla appareat.

Verum qui tueri licebit Hippocratem, si in tertiana non solum febris quietis die vere intermittat, sed & ipsum grave, ac periculosum symptoma, febris sive comes, sive larva, penitus evanescat, sine ulla notabili functionum læsione residua, & tamen periculosa observetur illa, aut plane letalis, cujusmodi exempla suo loco capite sequenti referam?

Ad hæc respondeo 1mo. Rariores hos esse casus, & cum nulla universalis adeo regula in Medicina existat, quæ omni perpetuo exceptione careat, vel, ut cum Celso loquar, vix ulla perpetua præcepta ars medicinalis recipiat, illud quoque generale Hippocratis de tertianis assertum paucis quibusdam naturæ portentis minime convelli, præcipue cum nihil adeo solemne sit, quam luxuriantis naturæ lusus. 2do. Medicinæ Parentem neutiquam ea, quæ temporibus post eum vel unquam securitatis futura essent, divinare voluisse, sed, quæ ipse sua ætate ob-

obſervavit aut obſervata comperit, admiranda ſedulitate, ac brevitate congeſta, poſteritati reliquiſſe; quæ tamen, pauca ſi demas, omnia, tot etiam retro lapſis ſæculis, veriſſima etiamnum experimur. 3tio. Objectionem iſtam ne quidem tangere aſſertionem Hippocratis, ſi eam cum Doctiſſimo Werlhofio hunc in modum interpretemur: „ Quando tertianæ „ continuæ in intermittentes mutantur, „ quocunque modo id fiat, etiamſi breviſſima, & vix obſervabilis intermiſſio „ ſit, & vel quotidie, vel alternis diebus notetur, egregium eſt ſuperati pe„ riculi indicium.

5to. Ex malignis ejusmodi, ac popularibus præſertim tertianis, totidem, immo plures quandoque eſſe duplicatas, quam ſimplices. Conſpirant plurimorum, quos ſupra citavi, Autorum obſervationes. Ita Ludovicus Mercatus loc. cit. „ Tertianæ tamen vocabulo (inquit) „ & ſimplicem, & duplicem ſubaudien„ dam eſſe diximus, cum utramque per„ niciosam eſſe, haud raro mihi, & mul„ tis compertum ſit. Cæteros ut tranſeam, Magnif. Sacrarum Majeſtatum Archiater

 An-

Antonius Störk in erudito ſuo Anno Medico Part. 2. pag. 163. ita ſcribit. „ Febres autem tertianæ duplicatæ frequen-
„ tiſſime occurrerunt, & eorum par-
„ oxyſmi adeo fuerunt protracti, ut in-
„ de febris continua remittens fere ſem-
„ per fuerit orta.

6to. Tertianas ita duplicatas, ut paroxyſmorum ſuorum longitudine, remiſſionem ſolum, & hanc ſæpe exiguam efficiant, unam eſſe, ac frequentiſſimam quidem Hemitritæorum ſpeciem, quorum malignum plerumque morem experti, atque teſtati ſunt Spigelius, Reſtaurantus, Apinus, Helvoetius, Mortonus, Tortus, Lanciſius, aliique.

7mo. Non tamen ſolas malignitatis infamia notari Tertianas, ſimplices illæ ſint, vel duplices, ſed & quotidianas ſubinde, quandoque etiam epidemias; nonnunquam etiam quartanas, licet perquam raræ hæ ſint, atque ut tales pernicioſæ, vix unquam populares obſerventur. Suo jam tempore expertus eſt Galenus, earum quotidianæ maxime proprium eſſe, quale exemplum etiam Mocha adducit, & Dolæus. Lomius L. 1. C. 18. monet; „ quo-
„ ti-

„ tidianas ægerrime remediis cedere, „ tædii, & periculi plenas eſſe, ac dor- „ miendi pæne inexpugnabilem neceſ- „ ſitatem ſecum habere. „ Epidemias, pernicioſasque quotidianas adnotarunt Ramazzini, Schrökius, & diverſi alii. Videatur quoque caput noſtrum ſecundum Caſu 3. ubi quotidiana remittens An. 1759. caro ſtipata ſequenti vero anno lethargo quaſi ſociata, refertur; Caſu 8. ubi quotidiana colliquativa ſiſtitur; Caſu 22, ubi enormem ſecum habuit diarrhœam. Quartanas vero, ſi velis pernicioſas, carum ex quartana notat Foreſtus L. 4. obſerv. 39. Comatorum affectum, apoplexiæ ſimilem in quartana obſervavit Bianchi Hiſt. hepat. pag. 751. ſoporem cum convulſionibus ante manifeſtatum quartanæ typum refert Schelhamer de Nat. p. 275. In febribus acutis, & chronicis, quotidianis, ſemitertianis, quartanis lethargum vel ſemel graviſſimo cum periculo, vel iterum, iterumque per periodos contingere, docet Ætius Tetrabibl. 2. Serm. 2. Cap. 3. Narrat Tortus Therap. ſpecial. L. 1. C. 10. quartanam poſt aliquot acceſſiones

in vigore paroxyſmi motu tremulo, ac ſubſultu tendinum, ſingultu, aliisque truculentis ſymptomatis horrendam; aliam L. 3. C. 5. tractu temporis valida diarrhœa, ac vomitu corpus immaniter extenuantem, ac debilitantem; graviſſimam denique aliam, & prorſus ſtupendam in triplicem verſam L. 3. C. 6. Confer caſum noſtrum 21. ubi inter alia de perniciosa etiam quartana cum delirio & animi deliquio mentio occurrit.

8$^{vo.}$ Commune illud epidemicas, malignasque febres intermittentes, ſeu potius de earum genere remittentes habere cum omnibus aliis populariter graſſantibus morbis, quod in ejusdem licet epidemiæ decurſu, diverſis tamen annis, immo diverſis ejusdem anni temporibus, diverſos quoque mores, atque ſymptomata affectare ſoleant. Ita An. 1759. febres illæ plerumque acutorum, & inflammatoriorum morborum proprietates præ ſe ferebant, veluti calorem immanem, mordacem, ſiccitatem cutis, & linguæ inſignem, nullo ſæpe ſudore, vel udore minimo, ad finem quamvis vergente paroxyſmo, emendatam; ſitim, nullo ſe-

fere potu mitigandam; dolores lateris acutissimos; deliria, coma, carum, naturæ, ut ajunt, calidæ &c. Confirmabant pulsus durus, fortis; respiratio anxia, dolens; venæ sectio necessario toties administrata, & iterata; symptomatum inde levamen notabile; sanguis, vena eductus, crusta lardacea, pleuriticis familiari obductus, aut compactus adeo, & solidus, ut cultro discindi vix potuerit; cura palliativa antiphlogistica necessaria, & utilis. Anno autem insequenti febrium potius putridarum genium æmulabantur, quæ putridam humorum dissolutionem, ac corruptionem progignunt. Huc spectant virium ingens paucorum dierum spatio jactura; frequens animi exsolutio; præcordiorum oppressiones, dolores, & anxietates immanes; sudores vel in accessionis principio profusi, circa superiora quandoque frigidi; venæ sectionis nulla indicatio, &, si a balneatore temere celebrata fuit, vires magis adhuc dejiciens, nihil morbum minuens, pulsus celer, parvus, debilis, subinde contractus, & inæqualis, neque in caloris stadio multum assurgens;

fa-

facies ſqualida, enormiter mutata; cura denique exacerbationis tempore cardiacis, & roborantibus peragenda. Ingentem etiam harum febrium eodem anno mutationem, ut in capite primo monui, diverſo anni tempore licuit obſervare.

9$^{no.}$ Id vero peculiare præ cunctis aliis popularibus morbis ineſſe noſtris epidemicis febribus, quod, cum illi non ſolum pro diverſitate conſtitutionis, & locorum, ſed in ejusdem etiam epidemiæ curſu, iidem quoad habitum, & mores in eadem plaga graſſantes morbi, multo tamen diverſam hoc, quam alio tempore medelam poſtulent; intermittentes, vel de earum genere remittentes epidemiæ febres, quocunque colore ubiquaque ludant, quorumcunque vel perniciosiſſimorum ſimulent, induantque morborum naturam, eodem plane, atque unico remedio, Peruviano nempe cortice, delphico veluti gladio, nullo non tempore certo certius jugulentur. Infallibiles hujus veritatis teſtes adduco; Viros in Medicina graviſſimos, in praxi verſatiſſimos, Sydenhamum, Mortonum, Tortum, Werlhofium, Huxhamum, aliosque

que complures, qui innumeros pæne mortalium ab imminenti ex ejusmodi malignis febribus interitu feliciſſimo, ac ſtupendo ſæpe cum ſucceſſu vindicarunt.

10$^{mo.}$ Hac tamen ſorte non item frui febres, quamvis remittentium, aut plane intermittentium more ab initio exacerbatas, poſtliminio autem in vere continuas acutas mutatas; utpote in quibus, ut & aliis continentibus, ardentibus, vel & remittentibus non tamen ex intermittentium familia febribus, ſpecificam corticis Peruviani virtutem manifeſto deficere, non ſine gravi dolore experimur.

CAPUT IV.

Signa harum febrium diagnoſtica.

Vidimus igitur, quænam præprimis intermittentium, aut remittentium malignæ, & epidemicæ eſſe conſueverint; vidimus quoque, quanto ſæpe cum periculo, quantave cum acutie decurrant;

rant; vidimus insuper, quam subdolæ, & aliorum longe, ac diversissimorum morborum larva perperam tectæ, frequenter incedant; vidimus denique, quantopere intersit, reconditas ejusmodi, perniciosasque febres mature, citius saltem detegere, quam deleterio suo effectu ægrotantes aut plane neci jam tradiderunt, aut in mortis jamjam confinia transtulerunt. Signa idcirco summa cum diligentia inquiramus oportet, quibus tempestive in apricum illæ deduci, sicque detectæ, domitore suo quantocyus possint debellari.

Quamquam innumeri fere scriptores Medici pernicialium tam intermittentium, quam remittentium febrium fecerint mentionem, ea tamen apud plurimos non nisi superficiaria est, & perfunctoria. Perpaucos invenies, qui amplius, & pro rei, ingentis sane in Medicina momenti, dignitate hanc materiam pertractarunt. Horum autem antesignanus jure merito salutandus est Ludovicus Mercatus, Medicus Hispanus, sæculo decimo sexto celeberrimus, Philippi II. & III. Regum Hispaniæ Archiater, qui insignem de

de perniciosis Tertianis tractatum de febribus Lib. 6. inseruit. Integri abhinc sæculi intervallo de similibus, quas observavit febribus, sed hemitritæis, libellum conscripsit Restaurandus, quem nomine Hippocratis de usu Chinæ Chinæ insignivit. Primus is fuit, qui Peruviano cortice eas aggressus, prospero cum successu edomuit. Reliqui sunt Sydenham, Morton, Tortus, Werlhof, & Huxham. Signa proinde, quibus clarissimi hi, atque de Republica Medica meritissimi Viri ad tectas ejusmodi, ac perniciosas febres dignoscendas usi sunt, in medium proferam, & pro curta ingenii mei supellectile, tenuique hoc in genere morborum experientia, paululum disquiram. Audacula quidem, & perardua, quam hic suscipio, dijudicandi est provincia; verum dum de corio humano agitur, & circa gravissimos, ac subito quandoque letales morbos causa versatur, nulla autoritas, aut nominis fama, sed sola, atque unica veritas locum teneat oportet.

Examinemus primo signa diagnostica a Ludovico Mercato assignata, qui sic

ſic ait loc. cit.: „ Monſtrant quidem Ter-
„ tianam fore pernicioſam gravia quædam,
„ ac pernicioſa accidentia , quæ ſtatim
„ primo acceſſu neceſſum eſt hæſitabun-
„ dum reddant Medicum. Hujus natu-
„ ræ eſt laborantis vultus prima acceſ-
„ ſione cadaveroſus, aut nimis tumidus,
„ cum pulſus inæqualitate, parvitate,
„ debilitate, aut interceptione , vel
„ aſphyxia. Urina nimis craſſa, & pra-
„ vi coloris, inquietudo inſolita, an-
„ xietas, ſyncopes, animi deliquium,
„ exſolutio, & frigidi ſudores, vel to-
„ to acceſſionis tempore inordinati rigo-
„ res, difficiles reſpirationes, deliria ,
„ aut ſomni profunditas, vomitus etiam
„ æruginoſus, paucus, cum gravi nauſea,
„ & qui non confert. Alvi fluxus, pin-
„ guis, dyſentericus, variegatus, aut
„ ſinceri humores, ingens totius corpo-
„ ris gravitas, aut inquietudo, & ſitis ,
„ quæ nullo potu ſedatur - - . Fu-
neſta ſane hæc ſigna ſunt, & ominis
peſſimi. Sed quis quæſo Medicorum ad
ægrum ſimiliter affectum prima jam mor-
bi die accitus, tertianam potius pernicio-
ſam, quam febrim acutam vere putri-
dam,

dam, ac malignam, ex solis illis symptomatis præsagire audeat? Vel quis ægrum, horrore aliquo prægresso, impense febricitantem cum pulsu duro, dolore lateris acuto, respiratione difficili, dolente, tussi molesta, dolorem immaniter augente; sanguine ipso, qui vena educitur, inflammatoria crusta dense obsito, quis inquam taliter ægrotantem, quales mihi & aliis obtigere casus, in prima accessione videns, nullo alio nixus signo, non vera laborare pleuritide, sed tertiana solum perniciosa, pleuritidis larva induta, affectum esse divinare præsumat?

Majoris autem momenti signum est, quod mox subjungit Mercatus: „ sed „ præcipue (pergit) tertianam perni- „ ciosam esse ostendunt hæc signa, & „ alia, quæ ceteris tertianis sunt com- „ munia, cum ab eis nondum ex „ toto in die quietis liber evadit labo- „ rans: sic etenim malum portendit deli- „ rium, aut somnus; qui usque in diem „ quietis protrahuntur: item eadem die „ languidos, inquietos, anxios, & si- „ ticulosos superesse laborantes, aut

„ alio quovis accidenti oppressos, quan-
„ tumvis febris vel levissima vel nulla
„ appareat. „

Justa profecto & gravis suspicio subdelitescentis febris intermittentis, vel de hujus familia remittentis, nasci debet Medico, dum ægrum, quem heri plus minus febricitantem, ac valida cholera correptum, aut alto sopore, & quasi caro demersum, aut ab ingenti cardialgia in animi deliquium lapsum, ac relapsum, aut acuto lateris dolore cum tussi &c. vexatum invisit, hodie, quamvis pulsus plane nihil aut parum febrilis sit, nihilominus vomentem adhuc, & dejicientem, licet parcius, rariusque, vel somnolentum, & stupidum, vel de præcordiorum oppressione, & dolore multum adhuc conquerentem, vel lateris dolore, & tussi haud levi, etsi multo mitiore affectum, viribus notabiliter exhaustum, cum facie graviter immutata deprehendit: verum utut grave hoc signum sit, & frequenter obtineat, haud raro tamen usui esse nequit, aut prorsus illo destituimur.

Ac primo quidem, quamvis horrenda illa symptomata, quæ infinita propemodum diversitate has febres comitantur,

at-

atque occultant, die sequenti multum remittant, febris tamen ipsa plerumque, minor ut vis, ac pridie, valida tamen perseverat, veluti ex allatis Cap. 2. historiis manifesto apparuit; hinc si nihil aliud coindicet, nostra potius medela, & adhibitis remediis vim morbi, quem hæ febres referunt, infractam, quam remissionem ipsius tertianæ latentis esse judicare possumus, ac plerumque solemus. Atque ita febris re ipsa præsens, & ex pulsu manifesta, febris naturam & indolem tegere potest & obscurare. Præterea dantur ejusmodi perniciosæ intermittentes, ubi simul cum febre gravia etiam, quibus stipata erat, symptomata, die altera penitus evanescunt. Narrat supra memoratus Clariss. Archiater Antonius Störk. in Anno Medico secundo sequentem casum: „ Fuit „ vir triginta annorum, qui omni alter„ no die circa nonam matutinam per to„ tum corpus sensit horrorem, dein fri„ gus ingens, tandem pectoris summam „ angustiam, & pulsus deprehendeba„ tur admodum febrilis. Remittente „ frigore ingrata aderat faucium siccitas,

„ & titillatio, hanc tuſſis ſicciſſima & violentiſſima excepit, intumuit facies, livuerunt labia. Tandem tuſſi prodiit copioſiſſimus, ſpumoſus ſanguis, & mox ceſſavit titillatio, pectoris anxietas, & æger longe melius habuit, & ſenſim ſiluit tuſſis, & ſputum ſanguineum. Finito paroxyſmo nullam omnino moleſtiam æger conqueſtus eſt, nec reſpiratio videbatur difficilis, & vires fuerunt ſatis bonæ, viguitque appetitus - - . Imo egregie adeo ſe habent quandoque ægroti, gravibus ejusmodi paroxyſmis perfuncti, ut non ſolum de lecto ſurgant, ſed & ſanorum inſtar foris ambulent, & negotia ſua commode peragant, ſequenti vero acceſſione febris letum oppetant inexſpectatum. Teſtatur id eruditiſſimus Werlhof in obſerv. de febribus Sect. 1. §vo. 6. dum ita ſcribit: „ In diverſis caſibus ille ſtatim ſomnus, periculoſioris prodromus, ita ſopivit ægrum, ut vel ægre, & cum delirio, vel plane non ante finitum paroxyſmum vigil ſervari potuerit: quantumvis poſtmodum ὀρθοστάδιος, immo vel ſaniinſtar foris ambulet. Memini mulieris viduæ,

„ duæ, nondum quinquagenariæ, quæ
„ in publico ſub veſperam obviam fa-
„ cta, me rogavit, ut ſe inſequenti die
„ inviſerem, quia febris paroxyſmum
„ tertium exſpectaret. Hodie, inquit,
„ egregie purgata ſum a medicamento,
„ ſub heſternam noctem ſumto. Acceſ-
„ ſi altera die, & quidem rurſum ocyus
„ petitus, atque non ſolum impenſe fe-
„ bricitantem, ſed & apoplecticæ inſtar
„ immobilem, & ſtertentem reperi: ne-
„ que expergefieri ullo modo potuit,
„ ſed ſenſim elanguente reſpiratione, &
„ pulſu exſpiravit. Toto præcedente
„ paroxyſmo blande dormire viſa erat,
„ neque vigilias urgere voluerant, qui
„ adſtiterunt: neſcio, an potuiſſent---.

Minime ergo ad diagnoſin harum febrium ſufficiunt, quæ nos Mercatus ſigna docuit. Exploremus porro alia, quæ a citatis ſupra Autoribus nobis ſuggeruntur.

Varia adducit ſigna Doctiſſ. Werlhof; in compendio ea refert, paulo fuſius antea exarata, dum Sect. 2. his verbis inchoat: „ Ergo quoties ſub hoc ſta-
„ tu epidemico, in priorum paroxyſmo-

„ rum aliquo ægrum, maxime ſeniorem, „ vel debilem, ſopitum præter naturam, „ aut cardialgia affectum, ſed quæ cum „ febris acceſſione declinavit, aut dein- „ de ſtupore aliquo occupatum obſerva- „ vimus, aut urinæ vitium notavimus, „ quale ſupra deſcriptum eſt (urinam nempe craſſam, coloris intenſi, ſubfu- ſci, lixivii, in quibusdam ad nigrorem vergentis, & innatante quaſi pinguedine aliqua, valde etiam foetentem, præſer- tim cum frequenti nicturitione & dyſuria, aut ſtranguria prodeuntem, & tunc inter- dum naturali ſimilem, „ vel ſanguinem „ vena eductum, variegatum, putridum, „ ſero copioſiſſimo, aut in liquamen ſpiſ- „ ſius, aut cruſtam pleuriticam, non- „ dum tamen præſente inflammatione „ coagulato abundantem cognovimus, „ vel ægroti corporis, præſertim ine- „ pto pharmaco turbati conſtitutionem „ ita, uti anteá monitum eſt, compa- „ ratam, & hepate maxime, ac cerebro „ ægre affectam judicare licuit, ut pro „ febris vehementia, vel hic, vel alius peri- „ culoſus affectus jure ſuſpicandus eſſe „ videretur.

An-

Antequam hæc ſigna diſpiciamus, præmonendum primo eſt, de ſoporoſis maxime, ut & cardialgicis febribus intermittentibus agere Werlhofium, hinc etiam, quæ adfert, ſigna ad ejusmodi præcipue febres detegendas valere; dein in certa ſolum ac ſpeciali, quæ Germaniam per annos aliquot infeſtavit, illarum febrium epidemia eum prævia hæc ſigna obſervaſſe; illum denique præſupponere, prægreſſos jam eſſe paroxyſmos aliquosintermittentis cujusdam, aut remittentis typum manifeſto indigitantes, & graviore quodam ſopore, aut cardialgia, vel alio ex recitatis modo ſignis affectos.

Verum illud omnino eſt, ac plerumque obtinet, ut levior unus, alter, pluresque paroxyſmi præcedant; tertiæ autem, quartæ, quintæve acceſſioni ſopor profundior, vomitus, diarrhœa, dyſenteria, cholera mitior, graves præcordiorum oppreſſiones, leve animi deliquium &c. improviſo ſuperveniant, quæ inſequenti exacerbatione in Coma, ſeu Comatodes, ſeu Agrypnodes, Carum & Apoplexiam, aut Diarrhœam, Dy-

ſenteriam gravem, Choleram ſævam, veram Syncopen cum notabili vitæ diſcrimine deſinant. Sed etiam nonnunquam nec raro quidem contingit, ut absque præcedente intermittentis, aut remittentis cujusdam febris periodo, acutiſſimus lateris dolor, convulſiones epilepticæ, apoplexia ipſa ſanos ante temporis momentum homines illico cum præſentaneo ſubinde vitæ periculo corripiant; cujusmodi exempla ſecundo capite recenſui, & plura refert in Pyretologia ſua celeberrimus Morton. Simili via incedentes febres Sydenham quoque obſervavit; quas ita exponit in Epiſt. 1. Reſponſ. „ Earum paroxyſmi non cum rigore, & „ horrore, quos poſtea febris excipit, „ invadebant, ſed æger iiſdem plane „ ſymptomatis tentabatur, ac ſi vera „ apoplexia laboraſſet, quæ tamen nil „ aliud eſſet, utcunque hunc effectum „ æmularetur, quam ipſa febris caput „ impetens.

Quod autem ex urinæ vitio Werlhoſius deſumſit ſignum, paulo inferius rimabor. Sanguis variegatus, diſſolutus, aut in ſpiſſam cruſtam concretus,

quem

quem ſoporis cauſa detraxit, quamvis in epidemia illa ſignum eſſe potuerit perniciosæ febris, & magnam humorum corruptelam ex ſe ſignificet, non adeo tamen ad diagnoſin aliarum ejusmodi febrium facere videtur, præcipue cum pluries in illis, ut evacuetur cruor, nequaquam jubeat, immo vetet indicatio. Quod ægri regnante talium febrium epidemia, licet levioribus laborent, incongruis pharmacis turbatis, horrenda, ac periculoſa ſymptomata multoties incurrant, veritas eſt, heu! nimium confirmata. Attamen & ægri, congrua medela uſi, exitioſis febribus, dominante epidemia corripiuntur. Hepate denique, & cerebro ægre affectos, cardialgicis, & ſoporoſis febribus tunc temporis popularibus, multum fuiſſe obnoxios, uti vero quam maxime eſt conſentaneum, ita cum Hippocratis, aliorumque veterum obſervatis apprime convenit. Eadem ceterum difficultate hoc ſignum premitur, ac prius memoratum.

Adhuc dum igitur nobis ſignum deeſt, harum febrium παθογνωμονικόν. In urina lateritium gerente ſedimentum illud ſe in-

venisse putarunt Viri in Arte versatissimi Sydenhamus, atque Mortonus. Pondus profecto maximum addit urina cum tali sedimento; &, si cum aliis cum jam enarratis, tum imposterum recensendis societur signis, nullum amplius dubium, de perniciosæ intermittentis, vel de illius genere remittentis latentis febris præsentia relinquit: immo sola hac urina conspecta, nullo allio (si statum excipias epidemicum) concurrente signo, febrem ejusmodi audacter mihi licuit determinare. Id tamen fateri oportet, hoc urinæ sedimen vel in perniciosissimis his febribus quandoque desiderari; urina aut rubra admodum, & tenui, aut turbida existente (quo crassa, ac lixivia urina a Mercato, & Werlhofio observata, referenda videtur) aut a naturali conditione vix quidquam declinante. Primo anno nostræ hujus epidemiæ in omnibus gravius decumbentibus ægris, quorum urinas intueri datum est, sedimen illud lateritium apparuit. Anno vero sequenti non nisi rubram cum crassa nubecula, aut tenuem aquosam, aut fere naturalem urinam per integrum morbi decursum ali-

quo-

quoties obſervavi, quemadmodum ex allatis capite 2 hiſtoriis conſtat. Ergo urina ſignum quidem præbet, ſi ſedimen memoratum ſecum ferat, fere infallibile, attamem cum in graviſſimis febribus eo careat ſubinde, minime perpetuum.

Annon igitur optima eſſet Huxhami norma, qui ad morbi decurſum diligenter advertit animum, quem ſi periodicum una, alterave vice deprehendit, cortice quantocyus uſus eſt, non exſpectato urinæ ſigno? Sane ſi ægrum v. c. die lunæ valida cum febre dolore lateris vexatum, aut pulſu vix febrili in animi deliquium lapſum, aut profundo ſopore oppreſſum inviſimis, die Martis illum multo melius ſe habentem, die tertio eodem circiter tempore denuo exanimem, comatoſum, aut acute latere dolentem reperiamus, & eadem ratione die quinta; non eſt, cur dubitemus ultra, pernicioſam illius morbi larva indutam deliteſcere tertianam. Aſt ea ſors non ſemper nobis obtingit, cum altera quandoque acceſſio, a qua lucem præſtolatur Medicus, perpetuis ægrum tenebris immergat, quemadmodum funeſta docet

ægri

ægri ſeptimi hiſtoria. Quæ res ſignum quoque urinæ gravat; quippe ſæpe vel inſcio ſe commingente ægro apoplectico, aut urina ægroti ex eorum, qui adſiſtunt, incuria non aſſervata, ſigno inde deſumendo deſtitutus Medicus, moram ideo trahit, ægrotanti letalem, recurrente denuo febre apoplectica interempto.

Tandem quoque plurimum ad perniciofas haſce febres detegendas facit epidemica earum conſtitutio, & illius indoles manifeſto detecta. Hac ego ſola baſi nixus, omnibus aliis ſignis deſtitutus, ægros quandoque vindicavi, & ægro ſeptimo, ex apoplexia evigilanti corticem illico præbui, quem ſi ſumſiſſet ille, nullus dubito, quin ipſe, ut omnes reliqui malignis his febribus laborantes, vitam ſanitatemque ſervaſſet.

Verum neque hæc regula omni caret exceptione. Qui enim locum inveniat, ubi non niſi ſolitarie, atque aliis longe morbis dominantibus, homines invadunt febres ejusmodi, prout complures ex iis, quos capite tertio retuli, Autoribus obſervarunt; aut periodum primo inchoet earum epidemia? Huc accedit, quod nul-

nullus fere ſit morbus, nullum certe ſymptoma, quod protheiformes iſtæ febres non exacte norint æmulari. Ipſe quoque, quo aggrediuntur, modus diverſus plane eſt, ac demirandus. Etenim nunc ſubito ſub graviſſimorum ſpecie morborum, velut apoplexiæ, choleræ, ſyncopis, & aſphyxiæ &c. tragœdiam inchoant, & ad funeſtum, niſi cito & efficaciter ſuccurras, finem perducunt: nunc benignarum adeo intermittentium, vel remittentium more incipiunt, ut illico eas jugulare, piaculum eſſe videretur. Prægreſſis autem mitioribus aliquot paroxyſmis, grave quoddam, & periculoſum ſymptoma, cardialgiam, leipothymiam, coma &c. ſibi aſſociant; inſequente poſthac acceſſione, cardialgia in validam ſyncopen, comate in carum verſo, vel ægrum trucidant, vel in maximum ſaltem vitæ periculum conjiciunt, futura exacerbatione, ni mature tuleris ſuppetias, procul dubio perimendum. Pulchre id inſinuat egregius Werlhof. S 1. §. 6.
„ Tam egregie hæ febres intermittentem, vel remittentem benignam ſimulant, ut vix aliquo ex ſigno certo triſtis

even-

„ eventus prænuntiari poſſe videatur: „ præcipue, quum morbi ingenium ge- „ neratim non videatur malignum, ſed „ potius innumeri, ſub eódem ſtatu epi- „ demico feliciter, facileque cum quavis „ medendi methodo emergant, in qui- „ bus fere eadem omnia in principio no- „ tantur. Atque id ipſum eſt, quod „ multos ita decipit, ut, quum vulga- „ tum quodvis remedium, vel temera- „ rium etiam molimen feliciter in tot cor- „ poribus cedere videant, ibi etiam, „ ſuis fiſi experimentis, vel naturæ & „ medelis incertis rem committere, vel „ vehementibus pharmacis & turbulen- „ tis auſibus ægros aggredi ſuſtineant, „ ubi ipſum hoc, de quo nobis ſermo „ eſt, ſymptoma, vel quodlibet aliud „ vere metuendum eſt periculum. Enim- „ vero cum haud paucis experientia pro- „ bet exemplis, has febres, harumque „ cauſam ægros in varia diſcrimina, & „ in hoc etiam periculoſiſſimum ſympto- „ ma ſenilium corporum plura, & juve- „ nilium nonnulla improviſo adducere, „ aptam natam eſſe; caute utique nec ſi- „ ne aliqua formidine, ſub ejusmodi ſta-

„ tu

„ tu epidemico, ſalubritatem & ſecuritatem febris credendam & prædicandam eſſe conſtat. Expedit potius, minutiſſima quævis indicia ubivis explorare. Si usquam alibi, certe in hac fallaci benignioris morbi ſpecie clinica praxi opus eſſe videtur.

Nullum itaque ex omnibus, quæ modo examinavimus, ſignis ſeorſim ſumptum, aut infallibile eſt, aut præſens perpetuo. Diagnoſin tamen pœne indubiam pernicioſarum hujusmodi, tectarumque febrium ſuppeditabunt; Medicum ſaltem omni ex parte ſecurum reddent illa, ſequenti modo applicita. Ac primo quidem, & quod plerumque obtinet, ſi malignæ hæ febres, decurſa aliquoties ſua periodo, intermittentis, vel remittentis cujusdam typum manifeſto prodiderunt, & quamvis mites primis in acceſſibus, atque ſecuræ viſæ, tertio vero, quarto, quintove paroxyſmo inſolitum quoddam, ac grave ſymptoma, ut ſoporem profundiorem, cardialgiam vehementem, animi deliquium, vomitum, aut diarrhœam frequentem, & vires notabiliter proſternentem &c. ſecum habe-

ant,

ant, five penitus cum febre illud fym ptoma ceffet, atque intermittat, five perduret, paulo mitigatum, & tantum remittat; feu fedimen lateritium gerat lotium, feu minus; five epidemica talis eo tempore dominetur conftitutio, five fporadice incedant: minime amplius feriandum eft, fed illico ἀπυρεξίας aut remiffionis intervallo fufficiens Peruviani corticis quantitas exhibenda, ne, ægro fequenti exacerbatione enecto, turpe illud Medici fuperfit effugium: Quis hoc crediffet?

Si vero, quod non raro licet obfervare, morbus jam incipiat cum gravi vomitu, diarrhœa valida, comate profundo, delirio vehementi; cardialgia in Leipothymiam, vel Syncopen definente, convulfionibus epilepticis &c. eaque mala fequenti die aliquantum remittant, aut plane ceffent, nifi urinæ fignum fimul adfit, vel epidemica talis conftitutio, exigua fane, fi tamen ulla perniciofæ intermittentis, aut remittentis effe poteft fufpicio; neque jure quis accufabit Medicum, qui morbum, prout apparet, aggreditur, licet funeftus, atque letalis jam al-

alter redeat acceſſus. Dum autem die ſecunda, tertia, quarta ſupra memorata exacerbantur ſymptomata, denuoque remittunt, aut abolentur, nil eſt, quod deſideret amplius, vel exſpectet: firma enim ratione nititur, propter quam febrim, ex periodico decurſu jam manifeſtam, cortice quantocyus expugnet. Verum ſi ita obſcure, uti deſcripſi, ſit morbi prima, vel altera die facies, urina vero lateritium vehat ſedimentum, aut ſimilis dominetur Epidemia, merito oriatur oportet ſuſpicio tectæ ejusmodi, ac malignæ febris, quam cortice ſine mora jugulet.

Porró ſi ſub acuti & inflammatorii morbi habitu, quod haud infrequenter contingit, cum dolore lateris acuto, pulſu duro, tuſſi moleſta, cruore, qui educitur phlogiſtica cruſta obſito &c. hæ febres decurrant, eas periodica ſymptomatum, ac febris exacerbatio, atque remiſſio paucorum ſpatio dierum patefacient, præcipue ſi urinæ ſignum, & epidemiæ indoles accedant; & inſons profecto non erit ille, qui corticem mature non ſuppeditarit.

Denique si homo sanus antea (utinam hypothesis hæc esset potius, quam veritas non rara experientia confirmata!) apoplexia forti subito sternatur, aut enormi cholera viribus, & tumoribus paucis horis exhauriatur; luce vero altera secundis avibus adeo solvatur illa, ut non nisi loquelæ difficultas, & stupor sensuum remaneat aliquis, hæc ita mitescat, ut vomitus rarus, moderata supersit dejectio, dummodo in casu simili signum illud urinæ adsit, aut haberi possit, vel perniciosarum intermittentium, remittentiumve tum regnet Epidemia; malignam ejusmodi subesse febrim, omnino est quod suspiceris, ideoque corticem exhibere nec vel minimum moreris. Attamen urinæ si desit signum, epidemia illarum febrium nulla obtineat; jure argui nequit Medicus, dum ægrotans redeunte stata hora apoplexia, vel cholera vitæ patitur dispendium: hoc tamen salva vita ex imminenti naufragio adhuc emergente, febris ex periodico decursu jam manifesto patens, domitore suo actutum coerceatur.

Po-

Poſtremo, quando gravia quædam ſymptomata, ut vomitus, diarrhœa, dyſenteria, dolor rheumaticus, Hemicrania &c. ægros aliquamdiu affligunt, neque diverſis, ac præſtantiſſimis quibusque remediis vel minimum cedunt, quamvis nihil prorſus regularis, quoad mali exacerbationem, aut remiſſionem appareat, dummodo urina ſedimen ponat lateritium, aut populariter graſſentur intermittentes, vel remittentes febres, ſuſpicioni locus datur inſignis, febrilem ſubdeliteſcere genium, quem Peruviano cortice facile, & unice debellabis; qualem caſum in Hiſtor. 14. retuli. Pro coronide demum notandum venit, diligenter quoque animadvertendum eſſe in peculiaria febrium ejusmodi epidemicarum ſigna, quemadmodum fecit ſolertiſſimus Werlhof. In noſtra autem hac febrium epidemia, quantamcunque adhibuerim diligentiam, ſingularia quædam ſigna non potui deprehendere.

CAPUT V.

Causæ nostræ hujus constitutionis, & nonnulla adhuc de Cortice Peruviano.

Epidemicorum moborum αἰτιολογίαν in extricandis sæpe difficultatibus esse involutam, neque ex Annorum constitutionibus, a solita sibi temperie, ac habitudine diversimode, graviterque aberrantibus semper, uti multi arbitrantur, erui posse, præter alios accuratissimus, ac sedulissimus naturæ Scrutator, qui instar plurium sit, Sydenhamus hinc inde in suis operibus, præcipue vero Sect. 1. Cap. 2. testatur: „ Quamvis „ autem (inquit) diversas diversorum „ annorum habitudines, quoad mani„ festas aeris qualitates, maxima, qua „ potui, diligentia notaverim, ut vel exin„ de causas tantæ Epidemicorum vicissi„ tudinis expiscarer, me tamen ne hi„ lum quidem hactenus promoveri sen„ tio; quippe qui animadverto, annos

quoad

„ quoad manifeſtam aeris temperiem ſibi
„ plane conſentientes, dispari admodum
„ morborum agmine infeſtari, & vice
„ verſa. Ita enim ſe res habet. Variæ
„ ſunt nempe annorum conſtitutiones,
„ quæ neque calori, neque frigori,
„ non ſicco humidove ortum ſuum de-
„ bent. „ Hinc cum neque in telluris ſuperficie, neque in atmoſphæra ipſa, quæ nocivam aeris affectionem efficiat, veram ſolidamque cauſam invenire queat nunc ad ima terræ viſcera deſcendit, e quibus noxia ſugerere effluvia, quæ aerem & hoc mediante noſtra corpora contaminent, opinatur; nunc ad ipſos globos cœleſtes elevatur, quorum peculiari, & ſiniſtro influxu atmoſphæram alterari ſuſpicatur.

Id omnino in deſcripta harum febrium Epidemia verum deprehendi, illam annorum conſtitutionibus, liceat conſueto ſibi more, quoad æſtum, & frigus, ſiccitatem vel humiditatem non nihil recederent, omni ex parte minime poſſe imputari. Quæſivi etiam ex maxime longævis ruſticis, & Balneatoribus, qui per

annos plusquam triginta ſuam hic locorum artem exercuerunt; neque ullus eorum ſimilium intermittentium, aut remittentium febrium ſe meminiſſe aſſeveravit, quamvis tanto temporis intervallo, ſimiles ſubinde temporum viciſſitudines, ac conſtitutiones adfuiſſe haud ſit improbabile.

Illud vero fatendum eſt, non ſalubrem adeo Laxemburgi, villorumque vicinorum eſſe plagam, eamque præprimis ſcorbuto, & intermittentibus febribus multum eſſe obnoxiam. Complures id probare videntur rationes.

Primo humilis, ac depreſſa planities a Cetii Montibus, qui ex Occidente nos undique cingunt, quaquaverſum ad Hungariæ usque confinia extenditur, in qua Laxemburgum, & plura alia oppida cum pagis numeroſis ſita ſunt.

Dein aquæ ſubterraneæ tam propinquæ ſunt ſuperficiei telluris, ut vix pedes aliquot terræ effodi queant, quin aquæ illico regurgitent; hinc etiam cellæ vinariæ tam exiguæ profunditatis habentur, ut in æſtate tepeant liquores inditi fermentati, hyeme vero a congelatione vix poſſint prohiberi. De-

Denique & rivi magno numero hanc planitiem irrigant, qui verno tempore, nivibus in Auſtriæ Alpibus reſolutis, immaniter aucti, agros, camposque adſitos tantopere inundant, ut lacus etiam majores, pagos inſularum inſtar cingentes, hinc inde naſcantur, quæ poſt plures demum ſeptimanas partim ſolis æſtu, & ventorum agitatione ſenſim exſiccantur, maxima autem parte in terram reabſorbentur, atque ſubtus ſtagna prius memorata ſubterranea conſtituunt. Immo Laxemburgum inter, & Mosbrunnum, quæ milliarii ſemialtero invicem diſtant, a rivis, nimiam aquarum molem verno tempore exonerantibus, lacus ſatis amplus, ac profundus formatur, qui non niſi in calidiſſima æſtate penitus ſiccetur. Nemo itaque mirabitur, aquæ potum impurum & inſalubrem incolis ſuppeditari, quum aut ſtagna illa ſubterranea impuritatibus, innumeris fœcibus referta, puteos impleant, aut rivuli ex præterfluentibus rivis derivati, fœculentam pariter, ac turbidam lympham vehentes. Nam, qui Laxemburgum alluit, Badena decurrit, turbidus, ſulphur manife-

ſto redolens, & nauſeoſus eſt, & dum hyeme congelatur, glaciem ex viridi flaveſcentem repræſentat. Reliqui vero rivi, quum certis machinis, ad ligna ex præcipitibus ſylvis permulta milliaria ſecum devolvenda, adaptata ſint, quas a lignis longo ſæpe tempore in iis maceratis abluunt, ſordibus, fœcibusque ſcatent. Si porro conſideremus, ſtagna illa, ex aquarum proluvie in ſuperficie ſoli enata, diuturna mora corrupta, calore ſolis in vapores roriferos, impuros reſoluta, in auras magna ex parte elevari, aer quoque humidis, putridisque exhalationibus redundet, neceſſum eſt. Magis adhuc inſalubrem Laxenburgenſem atmoſphæram redderent, rivus Badenſis, ubi oppidum attingit, in ampliorem alvum, ac ſinum quaſi aliquem effuſus; lacus ſeu ſtagnum Guntramſtorfenſe, ſat magni ambitus, & propinquum; ſylva proxime adſita, & multum extenſa, acceſſum Euro plurimum intercipiens; niſi inquinatum ita aerem, Zephyri, ac boreæ & maximo quidem ſæpius cum furore, at ſummo accolarum commodo, vix non aſſiduo everrerent, atque luſtrarent,

rent. Enimvero cùm loca depreſſa, paludoſa, humida febrium præ aliis eſſe feraciora, ab omni ævo jam docuerit experientia, & ex ſolidis id rationibus fuſe, & eleganter deduxerit celeber. Lanciſius in libr. de noxiis paludum effluviis, evidenter elucet, viciniæ hujus plagam, ſi non ipſum illud aeri myaſma ſuppeditat, quod febres progenerat, aptiſſimam ſaltem eſſe, ut illud, undecunque aeri ſubminiſtratum fuerit, prompte ſuſcipiat, foveat, atque ſuſtentet.

Dicta hucusque confirmat attenta Epidemiæ hujus conſideratio. In locis enim depreſſioribus, majoribus rivis adjacentibus, longe plures his febribus correpti ſunt, quam in editioribus, & rivulis ſolum irriguis. Dein Laxenburgi multo frequentiores has febres, easque perniciofas obſervavi, quam in reliquis, licet populoſioribus oppidis. Demum in hoc ipſo oppidulo illæ familiæ, quarum domicilia rivus proxime alluit, & hinc interni cubiculorum parietes fere ſemper madent, immo humida obtinente tempeſtate, aquas guttatim undique exſudant, illæ inquam familiæ præ cæteris incolis

gravius, atque diutius iis febribus mulctatæ sunt. Ita in Venatoris noſtri Gruber familia Anno 1759. per integrum autumnum Noſocomium quaſi videre erat; cum modo uxor, modo bina, ternave proles, modo domeſtici alternatim decumberent, ſaneſcerent, iterum iterumque ægrotarent. Similiter etiam in familia Ardearum Cuſtodis Weinenz hæ febres nidulatæ ſunt; nam præterquam, quod omnes jam a multis annis, & nuper quoque intermittentibus varie vexati ſint, filius natu major æqualiter epidemicis remittentibus, & pernicioſis graviter decubuit, immo e poſtrema febre ne quidem convaluiſſet, niſi humile, humidumque domicilium cum ſicco, & editiore, meo ſauſu, permutaſſet.

Cauſas vero Recidivarum frequentium, ac quaſi ſolemnium quod attinet, quantumvis gravia in ſex rebus non naturalibus delicta commiſiſſent ægroti, ſubinde tamen vel ex leviſſimo errore, immo nonnunquam absque manifeſta προφάσει febris reverſa eſt, præcipue ſi convaleſcentes ulteriorem corticis uſum neglexerunt. Videtur autem in his character febri-

bri-

brilis, nervoſo ſyſtemati impreſſus, nondum penitus vi corticis deletus eſſe, & obliteratus, ſed remanſiſſe aptitudinem, febrilem diſpoſitionem, leviſſimo & vix notabili errore concurrente facile recipiendi.

Atque hæc de Epidemiæ hujus αἰτιολογία dixiſſe ſufficiat interim, donec, perſpectus magis hic Auſtriæ Tractus, explorata accuratius aquarum, aërisque quibus hic fruimur, indoles (quæ res futuri, quod dabitur, otii notabilem mihi partem ſuffurabitur) plura, ac certiora ſuppeditarit.

Priusquam tamen finem de his febribus differendi faciam, nonnulla adhuc de Peruviano Cortice, quæ verin iis fuit, & unica ſalus, dicenda reſtana

Quod cortex iſte Peruviano aur, longe nobilior, atque pretioſior, primisquibus Europæ innotuit, annis, oſores ſui & adverſarios excitaverit, mirum profecto non eſt, neque inſolens: præter quam enim, quod ſors hæc cum omnibus rebus, aut recens inventis, aut co gnitis communis illi ſit; uſus quoqu ejus tunc temporis minus congruus, at que

intempeſtivus, & hinc longe rarius, ac hodie ſalutaris, immo ſæpe nocivus effecit, ut multi, egregii cæteroquin Viri, qui aut iniqui novitatum hoſtes fuerant, aut ſocordes neglexerant quatuor illa cum Phyſices, tum Medicinæ Therapeuticæ fundamenta, Ordinem nempe Proſecutionem, Seriem, & Viciſſitudinem artificioſam, quæ ut pulchre monet Baco Verulamius, in natura eximie poſſunt ac pollent, & remediorum efficaciam, aut inertiam, utilitatem, vel noxam optime atque unice valent determinare, ut multi, inquam, egregii cæteroquin Viri odio corticem habere cœperint, & adverſari.

Verum poſteaquam Sydenham, Morton, Tortus, aliique magni nominis Medici, ore & opere non ſolum ſtupendam tum in multis aliis morbis, tum præcipue in debellandis intermittentibus, & de earum genere remittentibus, vel perniciosiſſimis febribus, Corticis efficaciam omnibus hucusque cognitis ſeu indigenis, ſeu exoticis remediis multis paraſangis ſuperiorem, ſed & ſummam ejus, ac ſecuriſſimam innocentiam evidenter, & innu-

numeris fere exemplis demonſtrarunt, quo fuco, quo rationis velo jacta in corticem convicia iniqui illius detractores celare amplius potuerint, nullatenus comprehendo.

Quanto magis attoniti ſtupeamus oportet, dum vel hiſce noſtris diebus non deſint Medici, qui Cortici Peruviano, tetro veluti veneno ſumme infenſi, ancipiti potius, & incertæ fidei remedio periclitantem ægrorum ſalutem audent committere, quam ut corticem, de cujus tamen vi in febres dictas ſpecifica minime dubitant, heterocliti inſtar virus ipſis ſuſpectum, in uſum revocent, atque ita, dum de ſalute ægrorum vel maxime ſolliciti videri volunt, corticis abſtemii, miſeros in interitum præcipiant. Non vana loquor, non profero ficta. Primo anni præſentis menſe, Reverendo Domino vicini cujusdam oppidi Parocho, febre epidemica graviter decumbenti, medicatus ego talia expertus ſum. Hæc autem fuit morbi, reique facies. Horripilationem calor excepit cum magna virium, & appetitus proſtratione, ſiti multa, vomitu difficili, & flatibus imma-

mani copia ſurgentibus. Quod plethoram ſuam noviſſet æger, ipſe ſanguinem e brachio educi curavit, quem dum cruſta denſa inflammatoria obductum viderem, pulſum durum, plenum tangerem, ægrotus difficulter reſpiraret, tuſſiret, & acutis ſive pectoris, ſive faucium morbis ſe obnoxium eſſe referret, pro febre continua acuta, pulmones maxime invadente, paucis, pro peripneumonia vera habui, ideoque cruorem denuo detraxi, rurſum phlogiſticum, & diluentia, nitroſa, antiphlogiſtica præter decoctum pectorale exhibui. Sed tertia jam morbi die diagnoſin mutavi; urinæ enim lateritium ſedimen, morbi, ac ſymptomatum notabilis remiſſio, & exacerbatio atque epidemica conſtitutio duplicatæ tertianæ, ſed irregularis admodum, præſentiam manifeſto arguebant, & cum in ultima exacerbatione æger primo absque ullo horrore, per horas debilis adeo fuerit, & circa præcordia anxius, ut admotis aſſiduo cardiacis vix ab animi deliquio prohiberi potuerit, flatibus ſimul enormiter vexatus; vehementer dein incaluerit cum mentis emotione, ſenſuum ſtu-

ſtupore, & comate agrypnode; profundo demum ſopore cum ſtertore aliquo merſus, leviter aliquamdiu ſudaverit, mora omni reſciſſa, corticem præbui. Alter tertianæ paroxyſmus media ejus uncia ſublatus eſt, belle ſe ægrotans habuit, &, continuato corticis uſu, eum penitus a febre vindicandum fore, ſpes adfuit indubia. Hoc in rerum ſtatu Medicus quidam Viennenſis, Vir ſenio & authoritate gravis, me invito, ægrotante inſcio, ab ejus Superiore, qui de morbo certior factus eſt, in opem mihi adjungitur, cui ægrotationis hiſtoriam, epidemicam ejusmodi febrium hic locorum conſtitutionem, & medelam hucusque a me adhibitam expoſui. Æquo, ac conſentiente animo omnia ille excepit; at dum corticem me dediſſe narrarem, & uſum ejus ultra proponerem, illico ſuccenſuit, ſuumque, quod in corticem gerit, odium non amplius celare potis, inimicus ſum, inquit, Chinæ Chinæ. Apte tum exclamavit æger: ſed meus non es? Tacite mecum repoſui, certe tuus hoſtis eſt, qui corticis inimicus. Altà tamen voce hæc proferre viſum non

eſt,

eſt, quod Medici ſenioris animum, longævis præjudiciis obduratum, nulloque argumentorum pondere flexibilem, & in craſſam potius altercationem, quæ non niſi in opprobrium & contemtum artis noſtræ cedere ſolet, pronum cognoſcerem. Cauſam vero ſui erga Corticem odii mox ille patefecit, quod nempe in corpore permanens, nec alvo quantocyus eliminatus, noxas inferat graviſſimas; hinc ſi aliquando, quod tamen oppido raro contingeret, cortice utatur, nunquam ſe corticem ſolum, ſed ſemper purgante aliquo ſive rheo, ſive ſalibus neutris permixtum, ut alvo protinus ejiciatur, ſe exhibere, declamavit. Suſpenſus hæſi, an in indignationem, an commiſerationem his Medici effatis, mulierculárum, ac rudi vulgi garritum redolentibus, commoverer. Sed identidem tacui ex allatis cauſis. Lis tamen nonnulla orta eſt, dum de ulteriori morbi cura eſſet quæſtio. Corticem quippe ego ſuaſi, &, ut panicum depellerem timorem, narravi, a ſolo, ac puro cortice ægrum ter ea nocte cum euphoria alvum coctam poſuiſſe; ſin metus omnis nec inde evaneſceret,

con-

consensi, ut cum salibus neutris exhiberetur. Sed neque illud ab infenso corticis hoste impetrare potui. Admisi tandem, rogante ægro, ut arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum & alia talia neutra, quæ tanquam divina alexipyreta senex Medicus extulit, cum lapidibus cancrorum juncta, reliquam morbi curam perficerent, hac tamen conditione, ut, si paroxysmus gravis inde rediret, quod certo certius fore prædixi, ad Corticis usum ægrotans recurreret. Dicta confirmavit rerum successus; accessio enim æque gravis, immo profundiore adhuc somno stipata, reversa est. Sanitatis igitur amans æger, lubentissime ad corticem confugit denuo, cujus uncia devorata, febris quidem cum periculosis illis symptomatis fugam arripuit, sed molestissima, & acutissima Hemicrania vices ejus, ac periodes subiit, quæ vero ulteriori corticis usu prorsus evanuit. Atque sic corticis ope sanitati restitutus est æger, vel unius septimanæ spatio, qui procul dubio, eodem temporis intervallo, salibus nequidquam prohibentibus, verso in apoplexiam commate, aut vitæ

tuliſſet diſpendium, aut ſummum vitæ periculum incurriſſet.

Quot quæſo mortalium, ſaltem perniciofis illis tertiæ ſpeciei febribus affectorum, Charontis cymbam non intraſſent, ſi hic, vel ſimilis corticis inimicus hic locorum, durante hac Epidemia, Medicinam exercuiſſet? qui tamen omnes, unicum ſi demas, ſua culpa, neglecto cortice, peremptum, vitam hodie vivunt ſaniſſimam. Nec iniqua, ſolutiorque alicui videatur hæc mea dicendi libertas: nam ſi in ullo morborum genere vita, aut mors ægri in manu Medici verſatur, illud profecto obtinet in malignis ejusmodi febribus, manifeſto patentibus; non enim incertæ, & inſecuræ, uti vere continuarum, & acutarum febrium, illarum prædictiones ſunt, & exitus, ſed omnino certæ, & indubiæ; quippe ſi Peruvianum corticem tempeſtive, ac ſufficiente doſi exhibueris, ægrum certo certius in tuto collocaſti; ſin ejus ab uſu aut inanis timor, aut præjudicium pervicax, aut execranda denique contradicendi libertas, & conſuetudo te prohibuerit, reus eris ægroti, haud indubie perituri.

Jure

Jure igitur merito cum eruditissimo Werlhofio Sect. 2. §. 2. hunc in modum exclamo: „ Innumerabilibus summorum
„ Medicorum per integrum, & quod ul-
„ tra, est sæculum, & universam Eu-
„ ropam repetitis, & meis etiam multi-
„ plicibns experimentis, quæ primum
„ ante rationis inventionem invenienda es-
„ se, apud Celsum dicitur, tam persua-
„ sum habeo, quam quod in toto Artis Me-
„ dicæ ambitu maxime: Corticis Peru-
„ viani particulas humano corpori sano,
„ æque ac innocentissimum quodvis Me-
„ dicamentum vegetabile, moderate a-
„ marum, & aromaticum subadstringens,
„ innocuas esse, nequaquam autem per
„ se nocivas, aut venenatas: quæ vulgi
„ fabula est, ex male intellectis doctorum
„ quorundam placitis, & obstetricante
„ aliquorum Medicorum errore, vel e-
„ tiam consilio Medicastrorum, Apol-
„ line invito, nata, & enutrita. Ejus
„ vero virtus omnium manifestissima, in
„ restituenda subito œconomia corporis,
„ horrendis symptomatis per paroxys-
„ mos turbata, excitare potius ad usum
„ illius confirmandum, emendandum, &

„ con-

„ contra abuſus muniendum, vel in aliis
„ etiam morbis proficuum detegendum
„ cordatos Medicos deberet, quam ut
„ Theoria, vel Hypotheſi nimis gener-
„ aliter definiente, & imperfectis de
„ modo agendi ideis, aut præconceptis,
„ futilibusque opionibus, ad vituperan-
„ dum hoc Divinæ Providentiæ munus,
„ & caſtrandam generoſo præſidio materi-
„ am medicam, febribus medentem,
„ ſeduci ſe patiantur. „

